

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

58. ISTUNGJÄRK

9.–12. detsember 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 58. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG 9. detsember 1991	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	7
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	12
Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine	16
NSV Liidu (teiste riikide) kodanike staatusest Eesti Vabariigis	31
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 58. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG 10. detsember 1991	36
Päevakorravälised avaldused	38
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Advokatuuri kohta" eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Advokatuuri kohta" rakendamise korrast" eelnõu teine lugemine	50
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus Läti Vabariigi omandi ja Leedu Vabariigi omandi kohta	52
Eesti Vabariigi majandusvööndi kehtestamise kohta	55
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 58. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG 11. detsember 1991	60
A. Rütli informatsioon kohtumistest Jeltsiniga	60
Eesti Vabariigi usuühingute kohta	73
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	85
Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaelarves ettenähtud reservist raha eraldamise kohta Eesti Vabariigi Haridusministeeriumile	91

Täiendavate vahendite eraldamise kohta talumajanduse arendamiseks.....	93
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 58. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG 12. detsember 1991.....	109
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses Eesti Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi koguduse pöördumisega	111
Täiendavate vahendite eraldamise kohta talumajanduse arendamiseks.....	120
Eesti Vabariigi seaduse ""Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse" § 7 muutmise kohta" eelnõu teine lugemine.....	121
Jaak Tamme vabastamine Eesti Vabariigi tööstus- ja energeetikaministri kohustest.....	126
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses" eelnõu esimene lugemine.....	135
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra § 16 muutmise kohta.....	148

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

58. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

9. detsember 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (M. Lauristin)

Lugupeetud Ülemnõukogu, alustame 58. istungjärku esimest korda uue tööajaga! On meeldiv, et see teil kõigil meeles oli.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 64 saadikut, puudub 39.

Informatsiooni korras ma võin öelda, et õiguskomisjoni liikmed palusid vabandada, neil on kohtumine Põhja Nõukogu õiguskomisjoniga ja nad hilinevad tänasele istungile. Ja meil on kahjuks ka sellel nädalal kaks saadikuterühma ametlikul visiidil teistes riikides, seetõttu on meie koosseis üsna hõre. Ma palun kõigil saadikutel seda silmas pidada ja võimalikult piirata oma mitmesuguseid aktiivsuse avaldusi väljaspool seda saali, et me saaksime töötada efektiivselt.

Enne, kui me asume selle istungjärgu päevakorra juurde, on kiireloomuliste küsimuste esitamiseks sõna kõigepealt saadik Priidu Priksil.

P. Priks

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tühistas 1990. aasta 11. aprillil ENSV kriminaalkoodeksi §-d 78, 79 ja 108¹, kus oli sätestatud sanktsioonid, mille tõi kaasa kõrvalehoidmine kaitseteenistusse kutsumisest, mobilisatsioonist kõrvalehoidmine, õppekogunemisest kõrvalehoidmine või kaitseteenistuse eeskirjade rikkumine kaitseteenistuse kohustase poolt. Nüüd on olukord radikaalselt muutunud. Vastuvõtmisel on Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seadus, aga vastutus selle seaduse mittetäitmise eest puudub. Kogemused näitavad, et üle 20%-30% ei ilmu kogunemispunkti. Seepärast palun võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 58. istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi seaduseelnõu täienduse tegemise kohta ENSV kriminaalkoodeksi § 78, 79 ja 189¹ osas. Lisan seaduseelnõu juurde seletuskirja. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Kiireloomulisi küsimusi on ka valitsusel. Palun, pr. Kilvet!

K. Kilvet

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kiireloomulisi küsimusi teile arutamiseks vabariigi valitsusel ei ole, aga pakuksime küsimusi Ülemnõukogu menetlusse.

Kõigepealt Eesti Vabariigi seaduseelnõu täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi tegevusloamaksu seaduses. Ettekande selles küsimuses teeb rahandusministri asetäitja hr. Enn Roose. Valitsus esitab teile Ülemnõukogu otsuseprojekti Eesti Vabariigi ühinemise kohta 1968. aasta tuumarelva leviku tõkestamise lepinguga. Selle küsimuses tuleb teie ette esinema Eesti Vabariigi välisministri asetäitja hr. Rein Müllerson. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Hr. Priksi kiireloomuline küsimus puudutab kriminaalkoodeksi paragrahvide muutmist. On loogiline, et me kuulame ära õiguskomisjoni. Kahjuks ei ole õiguskomisjoni praegu kohal, aga ma usun, et hr. Priksil on see hr. Elleriga kooskõlastatud. On. Loodame, et õiguskomisjon annab meile peagi vastuse selle küsimuse käsitlemise kohta.

Läheme nüüd päevakorra juurde. Teile on laiali jagatud päevakorraprojekt. Pärast tänast arutelu soovib juhatus teha järgmise ümbertõstmise. Täna planeeritud esimene punkt (ENSV valimisseaduse § 7 muutmise kohta) vahetada ära kolmapäevase teise punktiga (muudatuse tegemise kohta Eesti Vabariigi isiku tulumaksu seaduses). Õiguskomisjon ei ole täna valmis seda punkti käsitlema ja hr. Roose nõustus ette kandma kolmapäevase küsimuse. Majanduskomisjon on selleks valmis. 20-minutine ajavahe täidetakse kolmapäeval kiireloomulise küsimusega. Majanduskomisjon on valmis tulema sellega täiskogu ette kolmapäeval. Selline on juhatuse palve muudatuste kohta.

V. Lebedev

Lugupeetud pr. juhataja! Lugupeetud kolleegid! § 7 teises osas on öeldud, et küsimused, mis on läbi arutamata kolmandat korda päevakorras, tuleb esmajärjekorras läbi arutada. Asi on selles, et neljapäevaks on päevakorda võetud meie kolleeg Aleksandr Gussevi immigratsiooniseaduse eelnõu. Minu meelest on see küsimus juba neljandat korda päevakorda lülitatud ja et see on nüüd päevakorras neljapäeval, siis meie seniseid kogemusi arvestades ei jõuta seda jälle arutada, sest ei jätku aega. Seepärast sooviksin, et teie juhatajana paigutaksite

selle küsimuse päevakorras ettepoole. Minu juures käis täna mitu valijat. Nad tulid koos lastega, keda ei kirjutata sisse. Arvan, et see küsimus tuleb kiiremini lahendada. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Me ei saa käsitleda küsimust vastu komisjoni tahet. Siin me arvestasime õiguskomisjoni soovi.

E. Leisson

Lugupeetud pr. juhataja, lugupeetud kolleegid! Teisipäevases päevakorras on meil ette nähtud arutada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti "NSV Liidu kodanike staatusest Eesti Vabariigis". NSV Liit kui riik, kui rahvusvahelise õiguse subjekt lõpetas eile oma olemasolu. Mida me nüüd siis arutama hakkame?

Juhataja

Hr. Leisson! Kindlasti ei jäänud see sündmus märkamata ka eelnõu esitajatel. Minuni on jõudnud informatsioon, et eelnõu esitajad andsid eelnõu viimase variandi arutamiseks ka komisjonidele, sealhulgas väliskomisjonile. Ma usun, et meil ei ole midagi selle vastu, kui anname õigus- ja väliskomisjonile võimaluse öelda oma seisukoht muutunud olukorrast lähtudes.

J. Allik

Lugupeetud pr. juhataja! Neljapäevaks oli planeeritud jätkata EMKE saadikurühma arupärimist. Ma pean seda meelde tuletama, sest sõltumatute demokraatide fraktsiooni ettepanekul katkestati eelmisel istungil selle küsimuse arutamine 9. detsembrini, s.t. tänaseni. Kui me selle edasi lükkame (see on muidugi meie teha), siis peaks sel juhul selgitama, miks me oma eelmise istungjärgu otsust muudame.

Juhataja

Hr. Allik! EMKE rühmal oli nõue, et meie arutelust võtaks osa peaminister. Peaminister aga on Genfis ja ta tuleb tagasi neljapäevaks.

Kas me võime päevakorra kinnitada? Kes on selle poolt, et 58. istungjärgu päevakord kinnitada koos juhatuse soovitud muudatusega? 38 häälega on päevakord kinnitatud.

Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Ma palun kõnetooli ettekandeks Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduseelnõu kohta seletusi andma rahandusministri esimese asetäitja hr. Roose. Esimese punkti me kandsime kolmapäevale.

E. Roose

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Me lahkusime teiega õlleaktsiisi seaduse viimaselt arutelult 9. septembril. Mul oleks väga kahju, kui te arvate, et valitsus ja mina, kaitstes valitsuse ettepanekut, tuln siia tagasi ainult sellepärast, et meie õlu on väga ebameeldiv jook ja seepärast tahame seda aktsiisiga maksustada. Ma tuletan meelde, et õlle maksustamine toimub ka praegu. Põhiline motiiv, miks on vaja rakendada uut õlleaktsiisi seadust, on see, et meil süveneb inflatsioon. Kui jätkame õlle maksustamist aktsiisi absoluutmääraga, siis väheneb järjepidevalt raha hulk, mis seoses inflatsiooniga peaks tegelikult suurenema. Me oleme õlleaktsiisi sisse viinud välisvaluuta, kui õlut müüakse välisvaluutas, viinud aktsiisimaksu seadusesse soodustused, kui õlut eksporditakse valuuta eest ning oleme aktsiisimäärad viinud sõltuvusse tootmismahust.

Mida väiksem on tootmismaht, seda väiksem on aktsiisi määr. Püüame majanduslikult ergutada õlletootmise moderniseerimist. Teeme seda selleks, et eksporti soodustada ja vabariigi eelarvet inflatsioonirahaga täita.

Millised muudatused on tehtud uues eelnõus? Kõigepealt on välja viidud kõik see, mis on seotud impordiga, sest impordiküsimus lahendatakse tollimaksuga. Nagu te teate, kehtestatakse tollimaks valitsuse määrusega.

Tunduvalt on vähendatud aktsiisimaksu määrasid. Nüüd on maksimaalmäär 67% (vähenes 2,5 korda). See on tingitud sellest, et praegu laekub õlleaktsiisist riigieelarvesse umbes 70 miljonit rubla. Raha ostujõud on inflatsiooni tõttu langenud. Ma väidan, et selle seadusega ei võeta rohkem aktsiisimaksu, kui on planeeritud.

Kas siis selle tõttu õlu kallineb? Õlu ei kalline, õlle hind jääb samaks, õlu kallineb muudel põhjustel. Kui selle aasta augustis oli õlle hind veel 2 rubla piires, siis praegu võite õlut vabalt osta 3–5 rubla eest. Siit on näha, et õlle kallinemine ei olnud aktsiisimaksu seadusest tingitud.

Õlle aktsiisimaks on Ülemnõukogus teist korda arutusel. Eelmine kord viisime sisse kõik parandused, sellele vaatamata ei kogunud see seaduseelnõu vajalikul hulgal hääli. Tänapäevane seaduseelnõu on kooskõlastatud ja läbi arutatud majanduskomisjonis ning majanduskomisjoni soovitusel on see teist korda esitatud Ülemnõukogu menetlusse. Õlleaktsiisi seaduse põhimõtetele esitab valitsus sellel või järgmisel nädalal ka alkohoolsete jookide ja piirituse aktsiisi seaduse. Me tõenäoliselt ei esita teile tubakatoodete ja tubaka kohta käivat aktsiisiseadust, seda küsimust saab reguleerida tollimaksudega. Aitäh!

Juhataja

Kas on küsimusi hr. Roosele? Vist on. Hr. Sovetnikov!

S. Sovetnikov

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud hr. Roose! Olen hariduselt filoloog, seepärast palun selgitust. Kui olenemata aktsiisimaksust õllehinnad tõusevad, miks siis suurendada aktsiisimaksu protsenti, kui see automaatselt suureneb olenevalt õlle hinna tõusust?

Teine küsimus on § 2 kohta. Seal on öeldud, et konverteeritava valuuta eest ostetud õlu ei kuulu aktsiisimaksuga maksustamisele. Kui eesmärk on õlle kvaliteeti parandada, siis ma tervitan seda, aga võib-olla väheneb seetõttu õlle tootmine siseturu tarbeks? Sel juhul tuleb järele mõelda! Täna!

E. Roose

Lugupeetud rahvasaadik Sovetnikov! Esimesele küsimusele vastates ma vist ei väljendanud ennast päris täpselt. Praegu tõusevad õlle hinnad sõltumata aktsiisiseadusest. Aktsiisi absoluutmäärad jäävad samaks ja õlleaktsiisi laekumised ei suurene paralleelselt inflatsiooniga. Kui me jätaksime õlleaktsiisi samaks, siis tähendab see sisuliselt seda, et tulevaks aastaks prognoosime vähemalt sama suure inflatsiooni nagu sel aastal (esimese kolme kvartaliga umbes 300%). Siis peaksime laekumise kompenseerimiseks tõstma käibemaksu, et saada samad summad eelarvesse tagasi. Konverteeritava välisvaluuta eest eksporditud õlu ei kuulu aktsiisiga maksustamisele. Siin on tegemist rahvusvahelise praktikaga, mille puhul eksport ei kuulu maksustamisele ei aktsiisi- ega käibemaksuga.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Majanduskomisjoni poolt teeb kaasettekande hr. Koha. Palun!

K. Koha

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon vaatas eelnõu läbi, see on esitatud menetlusse meil teist korda. Eelarve-majanduskomisjon teeb järgmised märkused, mis on redaktsioonilist laadi. Kõigepealt vahetada omavahel ära § 1 ja § 2. Reglementeerime, mida maksustatakse aktsiisiga.

Teiseks sätestame, mis on õlu käesoleva seaduse mõistes. Konkreetseid redaktsioonilisi parandusi ma ette lugema ei hakka, redaktsioonilised parandused kooskõlastame valitsusega, nii et teiseks lugemiseks saab täiskogule anda korrektse teksti.

Redaktsioonilisi parandusi on vaja veel teha § 3 lõikes 3. Me täpsustaksime, et õlle müük ei toimu mitte välissõidus olevale vee- ja õhusõidukile, vaid kirjutame sinna vahele "kasutamiseks või müügiks".

See tähendab, et reisilaev või õhusõiduk tellib õlut müügiks või kasutamiseks.

§ 5 tuleb täpsustada, kes on lõpptootja. See mõiste peab olema konkreetset ja üheselt arusaadav. Küsimus on selles, kes tasub aktsiisi. Lõpptootja käesoleva seaduse mõistes on viimase villimiseelse operatsiooni teostaja.

§ 7 on vaja täiendada sõnadega Eesti Vabariigi Riiklik Maksuamet.

§ 8 redaktsiooniline parandus oleks järgmine: aktsiisi arvutamise õigsust ja maksmise õigeaegsust kontrollib Eesti Vabariigi Riiklik Maksuamet.

Vaadake lisalehte, kus on toodud õlleaktsiisi määrad. Protsentide osas on komisjon valitsuse ettepanekutega nõus. See oleks kõik selles küsimuses. On ettepanek teha eelnõu teine lugemine järgmisel nädalal. Tõsi, see on reglemendiga vastuolus. Aga kui me tahame oma eelarveseadust mõistlikus ulatuses arutada, siis on tarvilik kiirendatud tempos ka maksuseadused läbi arutada. Aitäh!

Juhataja

Ma saan aru, et majanduskomisjon teeb ettepaneku vaadata seda vastavalt reglemendi §-le 15 kiireloomulise küsimusena?

K. Koha

Eelnõu on küll praegu normaalmenetluses, aga me teeme ettepaneku korraldada järgmisel nädalal teine lugemine ja täna kuulutada esimene lugemine lõppenuks.

Juhataja

See on võimalik ainult juhul, kui me käsitleme seda kiireloomulise küsimusena, mis tähendab

seda, et peame täna alustama arutamist. Kas reglemendi selline tõlgendus, et juhtivkomisjon võib muuta tavalise küsimuse kiireloomuliseks, on reglemendikomisjonile vastuvõetav? Kas me võime niisugust asja otsustada? Kas hr. Allik ei kommenteeriks seda? Palun, hr. Allik!

J. Allik

Lugupeetud pr. juhataja! Kogu tegevuses, mida hr. Koha pakkus, ei ole midagi reglemendivastast. Me oleme reglementi kogu aeg parandanud ja täiendanud. Hiljuti viisime sisse järgmise lause, mille ma ette loen: "Seaduseelnõu teine lugemine võetakse päevakorda juhtivkomisjoni poolt Ülemnõukogu juhatusel tehtud ettepaneku alusel, kuid üldjuhul mitte hiljem kui kuu aega pärast esimest lugemist. Seda tähtaega võib Ülemnõukogu otsusega pikendada või juhtivkomisjoni ettepanekul ka lühendada."

K. Koha

Järelikult me võime eelnõu ilma aruteluta teisele lugemisele esitada.

Juhataja

Jah, te võite selle esitada teiseks lugemiseks järgmisel nädalal. Kas on küsimusi? Palun, hr. Arro!

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Hr. Roose mainis, et aktsiisimaksu suurenemine ei mõjuta õlle hinda. Kas te olete samal arvamusel? Mina ei saa sellest kuidagi aru. Kui enne oli õlle liitri hind 1 rubla, siis maksti aktsiisi 40 kopikat. Nüüd, kui liitri õlle maksumus on seoses materjalide kallinemisega ca 5 rubla, siis esimese astme aktsiisimaks on umbes 2 rubla liitri pealt. Et saada kasumit, tõstab tootja hinda, sest aktsiisimaks on suur. Mina saan asjast nii aru. Ma tahan teada, millisel arvamusel on majanduskomisjon? Kas tõesti aktsiisi arvel õlle hind ei suurene?

K. Koha

Ma püüan selgitada, kuidas mina olen sellest asjast aru saanud. Praegu kehtib aktsiis 9 rubla dekaliitri kohta ehk 90 kopikat liitri pealt. Kui õlle tootmise omahind suureneb ükskõik mis põhjusel, kas tooraine või tööjõu väärtuse kallinemise tõttu, siis nad planeerivad sinna sisse ka arvestusliku kasumi. Kui lisada juurde 90 kopikat liitri kohta, siis tuleb mingisugune hind välja. Kui õlletootjal ei ole konkurenti, siis peab ta hinda pisut alla laskma. Et aktsiisi arvelt

seada teha ei saa, siis tuleb seada teha kasumi arvelt või alandada tootmise omahinda. Kõik sõltub tegelikust omahinnast ja planeeritud kasumist. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Palun, Priidu Priks!

P. Priks

Aitäh, pr. spiiker! Lugupeetud ettekandja! Ma tahaksin küsida § 3 3. alapunkti kohta, milles räägitakse õlle müügist välisreisil olevatel vee- ja õhusõidukitel. Ma tahaksin täpsustada, kas restoranvagon näiteks ei kuulu selle alla? Kas see on meelega välja jäetud?

K. Koha

Tähendab, kui see restoranvagon sõidab välisreisi?

P. Priks

No jah, näiteks Tallinna-Moskva kiirrongis.

K. Koha

Tähendab, ma panen selle küsimuse endale kirja ja me arutame seda küsimust. Me ei ole seda teemat käsitleanud.

Juhataja

Rohkem küsimusi ei ole. Täna, hr. Koha!

Kas ollakse nõus sellega, et oleme seaduseelnõu esimese lugemise lõpetanud? Me võtame teie ettepaneku teadmiseks ja juhatus planeerib järgmiseks nädalaks teise lugemise, hr. Kois. Kuna see ei ole kiireloomuline küsimus, siis me praegu läbirääkimisi ei ava. Järgmisel nädalal saate öelda oma seisukoha.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Ma palun nüüd hr. Roose uuesti kõnetooli, et käsitleda Eesti Vabariigi seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses.

E. Roose

Lugupeetud Ülemnõukogu asejuhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Valitsus esitab teile projekti muudatuse tegemise kohta üksikisiku tulumaksu seaduse §-s 10, mis käsitleb maksumäärasid ja maksuskaalasid. Maksuvaba miinimum on läinud 100 rublalt 300 rublale. Sellega seoses peame muutma ka vastavalt maksuskaalasid. Maksuskaalade muutmisel lähtusime täpselt samadest printsiipidest, mis olid aasta tagasi. See tähendab seda, et teine skaala hakkab peale ligikaudu keskmisest palgast või keskmisest tulust ja sel puhul rakendatakse 24% maksumäära summalt, mis ületab ligi kaks korda keskmise skaala, võetakse maksimaalselt 33%.

Valitsusele on avaldatud pidevalt survet, uusrikkaid tahetakse maksustada väga progressiivselt ja väga suurte maksumääradega (30%–40%), kuid minu suureks heameeleks valitsus neid ettepanekuid ei toetanud ja jätkab endiselt väikeste maksumääradega. Siin on muidugi selline oht, et hüperinflatsiooni puhul liiguvad maksumäärad järgmise aasta teisel poolel, aasta lõpul kindlasti kolmanda skaala poole, aga see on inflatsioonitingimustes möödapääsmatu.

Nüüd mõned täpsustused. Kui me nihutame skaalasid ja maksumäärasid, siis väheneb tulumaksu laekumine 348 miljoni rubla võrra. Ma tuletan meelde, et me tõstsime üksikisiku tulumaksu maksuvaba miinimumi 300 rublale ja viisime sisse maksuvabastuse invaliididele. Sellega vähendasime sisuliselt maksu laekumist 310 miljoni rubla võrra. Võttes vastu inflatsiooni ennetavad maksumäärad, peaksime vähendama tulumaksu laekumisi kohalikele eelarvetele veelgi. Seda võib muidugi teha, kui te seda õigeaks peate, aga siis tekib oht, et aasta alguses ei ole kohalikud eelarved tuludega kindlustatud.

On muidugi veel üks aspekt, mida võiks otsustamise ajal arvestada. Üsna varsti läheb Eesti üle oma rahale. Sel puhul on tegemist teise raharingluse situatsiooniga ja teistsuguse inflatsioonisituatsiooniga. Eesti Pank ja valitsus püüavad oma raha stabiliseerida, aga ma

kordan siiski, et see päris stabiilseks ei muutu. Me peame üle minema maailmaturu hindadele ja see vaevaline tee kulgeb läbi inflatsiooni. Loomulikult võib inflatsiooniprotsess olla siis aeglasem kui praegu rubla ringluse puhul. Seepärast pean ma vajalikuks, et kinnitades neid maksuskaalaid, orienteeruksime tuleva aasta alguse tõenäolistele tuludele, mitte aastalõpu tuludele. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Ei, siiski on. Hr. Kois, palun!

V. Kois

Aitäh, hr. juhataja! Hr. ettekandja! Käesoleval aastal me juba püüdsime muuta skaalat 1800 rublalt 3600 rublale. Põhiline vastuargument oli see, et see skaala on arvestatud terve aasta peale, mitte kuude kaupa. Järsku on meil järgmisel aastal jälle vaja seda skaalat muuta, aga meie määrame taas terveks aastaks.

E. Roose

Lugupeetud rahvasaadik hr. Kois! See oleks olnud täiesti võimalik eelmisel aastal, kui tulumaksu võeti ainult palga pealt. Nüüd võetakse tulumaksu kõigilt tuluallikatelt, kaasa arvatud inimese individuaal- või privaatettevõtlus, inimeste dividendid, inimeste kasvitud pangahoiustelt, kuid neid ei saa lülitada kuarvestusse. Need on pikemaajalise arvestuse objektiks ja antud juhul on meil pikema arvestuse objektiks valitud aasta. See tärmin on fikseeritud ka üksikisiku tulumaksu seaduses. Kui me muudaksime arvestuse lühemaks (kuu, kvartal, poolaasta), siis tähendab see Maksuametile tohutu suurt tehnilise töö mahtu. Sellega kaasneb kõikide maksuskaalade ümbertrükkimine, me teame, et need on väga suured tabelid. Ma kardan, et meie Maksuamet ei tule praegu selle tööga toime. See on minu vastus. Aitäh!

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud hr. Roose! Me oleme poolteise aasta või pikema jooksul teie targal juhtimisel Eestimaale maksuseadusi teinud ja ümber teinud. Oleme teiega vaielnud maksuseaduste üle, et need tuleks Ülemnõukogule esitada komplekselt. Kas te tunnistate täna või homme, või ükskõik millal, et esialgu teie poolt pakutud maksuseadused olid pealiskaudsed ja te olete eesti rahvast valgeteks katsejänesteks pidanud? Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud rahvasaadik hr. Made! Ma olen teiega täitsa nõus! Kui me alustasime maksuseaduste tegemist, siis olime praegusega võrreldes rumalamad, mina isiklikult küll – teie kohta ei julge ma seda väita – ja ma arvan, et praegu olen rumalam kui aasta pärast. Selleks ajaks on ka meie teadmised maksuseaduste alal suurenenud. Ja näiteks praegu olen ma täitsa rumal ega tea täpselt, kuidas maksustada rahvusvahelisi kompaniisid. Selles suhtes on teil täielik õigus esitada mulle selline küsimus. Aga ma püüan oma teadmisi selles valdkonnas täiendada juba selles kuus.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma ei saa hästi aru juurdelisatud tabelist. Me prognoosime, et eelarveprojekti järgi kujuneb järgmise aasta keskmiseks palgaks *ca* 1200 rubla. Kui maksud maha arvata, jääb järele 900 rubla. Tabelite järgi kulub maksudeks pisut alla 16%, mitte 24%, nagu siin on märgitud. Samuti on märgitud, et keskmine tulumaksu määr jääb 13%–16% piirimaile. Kuidas see on võimalik?

E. Roose

Lugupeetud hr. Arro! 16% piir algab 10 801 rublast. Peale selle on veel maksuvaba piir. Tähendab, probleem on selles, et maksuvaba piir kuulub keskmise maksuprotsendi alla. Te liidate nendele summadele, mis praegu on maksustatavad, 300 rubla juurde ja saate 1600 rubla aastas. Maksuprotsendid (mitte maksumäärad!) tulevad tegelikult väiksemad kui maksumäärad. Seda ma tahangi siin tõestada. Tõsi, sellest on natuke tulikas aru saada, aga niimoodi see on. Mul on väga raske hakata siin seletama, kuidas need arvud summeeruvad.

J. Allik

Lugupeetud hr. Roose! Neil päevil oli ajalehtedes teade Venemaa Föderatsiooni maksuseaduse kohta. Põgusal lugemisel jäi mulle selline mulje, et Venemaa Föderatsioonis rakendatakse tunduvalt madalamaid skaalasid ja madalamaid maksumäärasid. Te teate ilmselt paremini kui mina Vene uut seadust. Kas mu mulje on õige ja kuidas te kommenteerite, et seal tullakse välja väiksema maksumääraga?

E. Roose

Lugupeetud hr. Allik! See mulje on õige. Venemaa tulevase aasta maksuseaduses on madalamate tulude puhul tõepoolest maksud madalamad kui meil. See mulje ahvatleb

järgima. Kuid seal on ka suurema tulu puhul maksumäärad kõrgemad, kui mu mälu ei peta, siis kuni 60%. Oli vist niimoodi, hr. Allik?

Nüüd sellest, kas Venemaa eeskuju järgida või mitte? Kõik see sõltub sellest, kuidas me ehitame üles oma büdžeti tulud. Võime muidugi talitada nii, et üksikisiku tulumaks tuleb võimalikult väike, selle arvelt suurendame teisi makse. Minu teada on Venemaa Föderatsioon planeerinud väga kõrge käibemaksu. See on 20%. Tähendab maailmas kõik on tasakaalus. Kui ühes valdkonnas vähendada, siis peab kusagil tingimata suurendama. Niisugune on minu vastus. Aitäh!

Juhataja

Tänan, hr. Roose! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandeks kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni poolt hr. Koha!

K. Koha

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon vaatas läbi Eesti Vabariigi seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses. Aastatulult 14 400 rubla tuleb tulumaksu 7728 rubla, 1200 rubla on maksuvaba. 10 800 rubla maksustatakse 16%-ga.

Kas sellised maksumäärad on vajalikud? Valitsus väidab, et sellisel kujul lähevad tulud kohalikele omavalitsustele. Kuid üks probleem on siiski jäänud. 13. juunil võtsime vastu ravikindlustusseaduse. Rakendusotsuse vastuvõtmise eel ma ütlesin, et üksikisiku tulumaksu tuleb muuta vähendamise suunas. Kas see vähendamine on tegelikult teoks saanud? Seda peab eelarvest vaatama. Rohkem kommentaare mul ei ole. Me püüame komisjoniga neid küsimusi arutada veel kord esimese ja teise lugemise vahel. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Juhtivkomisjon tegi ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Kas kellelgi on vastuväiteid? Ei ole. Eelnõu esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Järgmine küsimus käsitleb Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi rakendamist. Kaasettekanne tuleb õiguskomisjonilt. Ma olen mõnevõrra kimbatuses, sest õiguskomisjon lubas olla tagasi pool tundi pärast istungi algust, nüüd on möödas ligi tund ja õiguskomisjonist ei ole kohal kedagi. Nad teadsid täpselt, et arutelu algab kell kolm. Me oleme sunnitud ära kuulama põhiettekanne, ja kui õiguskomisjonist ei ole kaasettekanja kohale tulnud, teeme vaheaja.

Sellega seoses on mul küsimus. Mina ei olnud saalis, kui te hääletasite uut reglementi, uut tööaega. Kuidas me töötame? Kas kolm tundi ilma vaheajata? Igas normaalses töökorralduses on vaheajad vähemalt kahe tunni või vähemalt poolteise tunni järel. Praeguses reglemendis seda sätet ei ole. Kuid ma teen juhatuse poolt ettepaneku, et me teeme poolteise tunni järel ühe veerandtunnise pausi.

Ma palun kõnetooli põhiettekanja Veeteede Ameti peadirektori hr. Nathan Tõnnissoni. Sellega jätkame Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõu ja vastava otsuseprojekti teist lugemist.

N. Tõnnisson

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Pärast kahekuulist vaheaega on teistkordsel lugemisel Eesti kaubandusliku meresõidu koodeks. Oktoobri alguses saabus meile veel hulk ettepanekuid. Aktiivselt võttis meie tööst osa keskkonnakaitsekomisjon. Pärast nelja arutelu nii keskkonnakaitsekomisjonis kui ka ühiskomisjonis jõudis meie töögrupp välja töötada dokumendi, mida mul on au teile ette kanda. Alustan parandusettepanekutest.

Paljudes paragrahvides asendatakse termin "Eesti rahvuslipp" terminiga "riigilipp".

Muudetud on § 6 ja § 14.

§ 33 on lülitatud säte, et vastavalt Eesti Vabariigi Valitsuse otsusele ei tohi riiklikke kohustusi täitvaid laevu arestida ega pantida. Nende laevade poolt tekitatud kahju nõutakse sisse Eesti Vabariigi Valitsuse kaudu. See on keskkonnakaitsekomisjoni redaktsioon ja töögrupil erilist vastuseisu ei olnud.

§ 33-s on sätestatud laevade pantimise mõiste. Laeva võib saada oma valdusesse mitte ainult ostmise, vaid ka pantimise teel. Neid laevu võib kanda Eesti laevaregistrisse.

§ 42 käsitleb tehnilist järelvalvet. Ka keskkonnakaitsealine järelvalve laevade üle kuulub Veeteede Ameti kompetentsi. On lisatud sõna "keskkonnakaitsealine järelevalve".

§ 47 põhimõtteline täiendus seisneb selles, et seal on sätestatud: "dokumendid antakse välja valitsuse või volitatud organi poolt kehtestatud korras." Tähendab, kuna § 115 sätestab, et sõjaväelastele kuulunud uppunud vara ülestõstmisel kohaldatakse samu norme nagu tsiviillaevaomanikele kuulunud vara puhul.

§ 141 mõte on järgmine: puudujääkide, vigastuste, rikenemiste ja keskkonna saastamise vältimiseks tuleb last esitada taaras ja pakendis, mis tagab selle täieliku säilimise peale- ja ümberlaadimisel. Juurde on lisatud sõnad "keskkonna saastamise vältimiseks".

Vastavalt merevedude rahvusvahelistele standarditele peab taara vastama mitte ainult keskkonnakaitse, vaid ka paljudele muudele nõuetele.

§-s 177 on sätestatud vastutuse ja hüvituse ülemmäär. Me võtsime aluseks naaberriikide Läti, Leedu ja Venemaa Föderatsiooni hüvituse ülemmäära, et mitte seada oma laevaomanikke halvemasse olukorda, mis on neis riikides.

Keskkonnakaitsekomisjon pakkus 2. peatükki täiendava paragrahvi järgmises sõnastuses: "Eesti Vabariigi seadusi rikkuvat laeva võidakse kontrollida tema läbisõidul Eesti Vabariigi territoriaalvetest ja majandusvööndist, vajadusel ka peatada Eesti Vabariigi õigusaktides ettenähtud korras." Põhimõte on õige, kuid see norm tuleb detailselt sätestada mõnes teises seadusandlikus aktis, mis käsitleb riiklikke funktsioone täitvate lennu- ja ujuvveokite volitusi ja vastutust.

Kaubandusliku meresõidu koodeks kehtestab vaba kaubandusliku meresõidu printsiibi ja rahumeelse läbisõidu õiguse riigi territoriaalvetest. Kõiki neid norme ja piiranguid, mis seda takistavad, meie dokument üldse ei kajasta.

Kui neid momente kajastada, siis tuleb sätestada ka niisugused asjad, mis on laevade jälitamine kuumadel või värsketel jälgedel, piraatlus, mässud, orjakauplemine laevadel jne. See on eraldi valdkond ja põhimõtteliselt on need asjad sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis 1982. aastast.

Meie teeme keskkonnakaitsekomisjonile ettepaneku see säte maha võtta. Kuna me ei taha takistada koodeksi valmimist, oleme nõus minema kompromissile, sest paranduse põhimõte on õige. Koodeksi rakendamiseks on kiire, selle taga on üpris suured rahasummad, mida Eesti laevaomanikud võiksid kasutada. Neil on võimalik saada krediiti jne. Käsil on laevaregistri

tegemine. Laevaregister käis juba valitsusest läbi, aga meil ei ole põhidokumenti, koodeksit, mis selle legaliseeriks.

Kas ma võin mõne sõna ütelda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti kohta? Meie teeme ettepaneku kehtestada Eesti kaubandusliku meresõidu koodeks 1. jaanuarist 1992. Ent koodeksi arutamine on võtnud rohkem aega, kui me omal ajal optimistlikult planeerisime, siis võiks Transpordiministeeriumile ja teistele organisatsioonidele jätta varuks teatud aja koodeksi rakendamiseks.

Me palume praegu mitte rakendada kodakondsuse nõuet kaptenite ja lootside kohta, arvestades kodakondsuseaduse projekti tänast seisut. Meie ettepanek on lükata selle nõude täitmine 1. jaanuarile 1993. See on kõik. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi hr. Tõnnissonile? Hr. Tarand, palun!

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma väga vabandan, kuuldavus saalis oli äärmiselt halb. Kas te oleksite nõus kordama, milliste trahvisummade peale te õieti jäite?

N. Tõnnisson

See on väga hea küsimus. Rublade üle on kõige rohkem vaieldud nii keskkonnakaitsekomisjonis, õiguskomisjonis, justiitsministeeriumis – igal pool. Kellelegi ei meeldi inflatsioonile alluvad rublad. Kuid projekti koostajad tegid ettepaneku jätta praegu rublad koodeksisse ja mitte kasutada teisi valuutasid.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Nii! Ja nüüd me olemegi olukorras, kus õiguskomisjon ei ole tagasi jõudnud, nii et mul on ettepanek: teeme praegu pausi ja väikese vaheaja ning seejärel kuulame ära kaasettekande.

V a h e e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 saadikut.

Läheme edasi meresõidukoodeksi aruteluga. Nüüd on meiega liitunud ka õiguskomisjon ja me saame ära kuulata kaasettekande. Palun, hr. Eller!

H. Eller

Lugupeetud juhatus! Lugupeetud kolleegid! Kaubandusliku meresõidu koodeks on meil õiguskomisjonis arutusel olnud juba üle poole aasta. Ma arvan, et me oleme teinud üsna tõhusat tööd, et viia see projekt sellisesse konditsiooni, mis võimaldab selle täna vastu võtta. Töösse lülitus samuti keskkonnakomisjon, kes tegi rea ettepanekuid. Õiguskomisjon võttis endale kooskõlastuskomisjoni rolli. Püüdsime lahendada põhilised vastuolud projekti autorite ja keskkonnakomisjoni seisukohtade vahel.

Alles jäi ainult kaks alternatiivi.

Erimeelsus jäi püsima § 141 suhtes. Keskkonnakomisjon soovib lisada teise peatükki uue paragrahvi, mis sätestaks laevade kontrolli õigust vabariigi sise- ja territoriaalvetes, et saaks kontrollida keskkonnakaitseliste abinõude täitmist laevadel. Õiguskomisjon on seisukohal, et me võiksime täna teisel lugemisel kaubandusliku meresõidu koodeksi vastu võtta siis, kui me oleme läbi hääletanud kõik alternatiivid. Aitäh!

Juhataja

Täna! Kas hr. Tähistel on küsimus? Palun, hr. Tähiste!

A. Tähiste

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekanda! Ma arvan, sa mäletad, et õiguskomisjonis tekkis päris äge diskussioon trahvide ülempiiride suhtes. Keskkonnakomisjon võttis küll oma parandusettepaneku tagasi, olles mittepädev arutama kahjutasude suurust. Ma tegin rea arvutusi. Tuleb välja nii, et §-s 295 on kahjutasu saastamise puhul Eesti vetes 66 korda odavam kui Soome vetes. Kuidas õiguskomisjon suhtub sellisesse drastilisse suhtesse? Aitäh!

H. Eller

Lugupeetud kolleeg Tähiste! Kui sa mäletad, siis esimesel lugemisel juunis tegin siit puldist õiguskomisjoni nimel seaduseelnõu autoritele ettepaneku kaaluda võimalust nõuda laevadelt kahjutasu rahvusvahelise valuutakursi järgi. Kui me sügisel alustasime eelnõu teist lugemist, väitsid selle eelnõu autorid, et põhimõtteliselt on kõik õige ja tulevikus minnaksegi sellele süsteemile üle. Nende vastuväide seisnes selles, et me tahame kahjude sissenõude printsiipi rakendada valuutas ainult merelaevanduses, jättes kõrvale teised transpordiliigid

(õhustransport, raudteetransport, maanteeveod) ja nemad olid kategooriliselt selle vastu, et ühe veoliigi puhul rakendada sanktsioonidena valuutat, teiste puhul rublasid. Õiguskomisjon soostus nende ettepanekuga, et edaspidi tuleks sanktsioone rakendada riiklikult ühtselt.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Mul on esiteks niisugune küsimus: kelle pädevusel on seaduseelnõus sees need alternatiivid? Kas autorid on asjaga kursis ja ei taha ebakompetentseid ettepanekuid või on vastupidi? Ja teine küsimus. Hr. Tähiste juba küsis, kas meil on mõtet oma trahvimääradega teha hinnaalandusi, sest rublatrahvi võib ju soodsalt ükskõik mis valuutaga kinni maksta. Eksimuste korral peaks ju kehtima mingisugune rahvusvaheline taks? Aitäh!

H. Eller

Ma alustan teisest küsimusest. Tõepoolest on olemas rahvusvaheline taks, mina seda tehnoloogiat täpselt ei tunne, aga meie meremehed teavad seda. Rahvusvaheliselt kehtib Prantsuse frangi arvestus. Ma kordan veel kord: õiguskomisjon loobus valuuta sissenõudmisest seepärast, et sanktsioonid peavad olema ühtsed kõigile transpordiliikidele. Mis puutub alternatiivide küsimusse, siis ma loobuksin vastamast, sest nendele põhimõttelistele küsimustele peaksid vastama eelnõu autorid.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi rohkem ei ole. Täna õiguskomisjoni!

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Nagu me kõik mäletame, oli eesti rahvas neli aastat tagasi nn. fosforiidisõjas üksmeelselt valmis keskkonda kaitsma. Praegu on see asi meil meelest läinud, sest nii palju on muud tähtsat tegemist. Erilisel kohal on meie alus nüüd ja edaspidi Läänemeri. Mitte ainult sellepärast, et tema kohta kehtib 1974. aastast Helsingi konventsioon, millega me kõige kiiremas korras peaksime ühinema, aga see ei ole lihtsalt poliitiline kaalutlus, vaid nagu olete lugenud ja kuulnud, Läänemete seisund on viimastel aastatel halvenenud sellise tempoga, et ka vähikud kõigis Läänemere-äärsete maade parlamentides on mere saastamise pärast üpris mures. Kui te käite rannas kala järel, siis näete saastamise tagajärgi kõige paremini võrkudest, need on täis vetikaid. Kalameestel läheb

kalapüük järjest kulukamaks, sest võrkude puhastamine on muutunud väga tülikaks, rääkimata sellest, et vohavad vetikad on tükati muutunud väga mürgiseks.

Tooksin veel ühe näite, et Läänemeri on naftaga sada korda rohkem saastatud kui muud maailmamered. Üldine filosoofia on praegusel ajal selline, et ei üritata läbikukkunud majandusele panna pidureid. Edasi on vaja majandada otstarbekamalt ja sellega saavutada kokkuhoidu kõikjal ja kõiges. Sama arengurada peaks kulgema ka meretransport. Keskkonnakaitse tungib praegu igale elualale, seadustesse lülitatakse arutut looduskasutust piiravaid norme. See tüütab vastavate valdkondade inimesi, kuigi sellega püütakse globaalset katastroofi ära hoida. Igal elualal rakendatakse teatud piiranguid kogu maakera huvidest lähtudes.

Ühisistungitel õiguskomisjoniga oleme pikalt vaielnud eelnõu autoritega ja edu on silmanähtav. Vastastikusest lugupidamisest on saavutatud rida kompromisse. Alternatiivid seisnevad lühidalt järgmises: üks nendest käsitleb merel veetavaid kaupu. Konteinerid ohtlike ainetega peavad vastama sellisele nõudele, et need kange tormiga vette kukkumise korral ei tekitaks merele korvamatut kahju. Muidugi sõltub kõik sellest, kui kiiresti on neid võimalik kätte saada.

Ja teine alternatiiv. See käsitleb lisaparagrahvi lülitamist eelnõusse. Hoolimata kõikidest merekonventsioonidest sokutavad suurde Peterburi sadamasse sissesõitvad laevad oma pilsiveed öösel Soome lahte, sest Peterburi sadam ei ole kohaldatud suures koguses heitvete vastuvõtmiseks. Selline salajane värk on käinud aastaid ja nagu kolleeg Novohatski komisjoni istungil kinnitas, püsis veel mõni aeg tagasi Soome lahe piirkonnas koolera puhkemise oht. Sellepärast on eelnõusse lülitatud lisaparagrahv, et meie territoriaalvetes ja majandustsoonis oleks võimalik kahtlustatavaid laevu peatada ja kontrollida, millises olukorras on nende reoveetankid, kas need vastavad rahvusvahelistele nõuetele. Sellist kontrolli on võimalik kehtestada ja see on lausa hädavajalik. Nii et palun suhtuda nendesse alternatiividesse kui väga prestiižikasse rahvusvahelisse küsimusse. Aitäh!

A. Tähiste

Austatud eesistuja! Kallid kolleegid! Ma kavatsen oma lühikeses jutus peatuda probleemil, mis meil kõigil on väga südamelähedane, nimelt rahal. Jutt on kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõu §-st 295, kus räägitakse kahjutasu piirnormidest. Praegune eelnõu pakub välja piirmääraks 120 rubla laeva mahuühiku eest. Hr. Eller ütles, et selle üle vaieldi teravalt nii õiguskomisjonis kui ka keskkonnakomisjonis. Eelnõu autorid põhjendasid seda summat

NSV Liidu Riigipanga kommertskursiga, mille järgi üks dollar võrdub ühe rubla 80 kopikaga. Ka Tallinna sadamas on lähtunud ja lähtutakse sellisest kursist.

Kujutagem nüüd ette, et me oleme laevaomanikud ja lööme lahti selle koodeksi, mille me vastu võtame. Seal on sõnasõnaliselt kirjas, et trahvisumma on kuni 120 rubla iga laevamahu ühiku kohta, kuid seal ei ole midagi öeldud, millise kursi järgi 120 rubla tuleks tasuda. Laevaomanikul on võimalus anda ära dollarid, naelsterlingid, margad või kroonid, lähtudes näiteks sadama administratsiooni poolt pakutud Nõukogude Liidu kommertskursist. Teine võimalus on panna trahvirahad Eesti Panga valuutaaksjonile ja teenida seal vastav summa.

Kui lähtuda Nõukogude Liidu kommertskursist, siis on trahv 66 dollarit mahuühiku kohta. Kui realiseerime dollari valuutaaksjonil – viimasel valuutaaksjonil maksis dollar 130 rubla –, siis tuleb välja, et meie koodeksi järgi on reostamine Eesti vetes 66 korda odavam kui mis tahes teise riigi vetes, kes on liitunud rahvusvahelise konventsiooniga.

Autorid põhjendasid, et praegu ei ole Eestis ühtegi seadust, kus arvestataks mingit teist raha. Selles oma terakene tõtt. Nemad lähtuvad loogiliselt seisukohast, miks meie peame olema esimesed. Mina küsiks in vastu, aga miks mitte?

Tänased sündmused annavad alust kahtluseks, et me oleme sunnitud kohe selle koodeksi ümber tegema. Sellest kaalutlusest lähtudes esitan kaks parandusettepanekut. Esimene ettepanek puudutab seaduseelnõu § 295 ja teine on seotud radioaktiivse reostusega. Paragrahv, mis sätestab, et trahvi ülemmäär ei tohi ületada 120 rubla mahuühiku kohta, soovitan nii: "Laevaomaniku vastutuse määramisel merereostuse eest ... lähtutakse rahvusvaheliste õigusnormidega kehtestatud ülempiirist, kusjuures kahjutasu arvutatakse Eestis kehtivasse rahasse vastavalt Eesti Panga noteeringule. Vastutuse ülempiir ei tohi ületada rahvusvaheliste õigusnormidega sätestatud." Annan parandusettepanekud üle õiguskomisjonile ja eks me näe, mida toob hääletamine. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Palun parandusettepanekud üle anda!

A. Labassov

Lugupeetud kolleegid! Tahan merelaevanduse spetsialistina öelda mõne sõna kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõu kohta, mille teine lugemine on meil praegu käsil.

Alguses mõni sõna paranduste kohta, mis puudutavad mitut punkti. Need on 13. punkt ja uue paragrahvi sissetoomine II peatükki. Tahan toetada projekti autoreid selles suhtes, et normid, mida püütakse kaubandusliku meresõidu koodeksisse sisse tuua, tuleb reguleerida teiste

seadustega, mis meil alles tuleb vastu võtta. Nende sissevõtmine kaubandusliku meresõidu koodeksisse ei vasta selle dokumendi kirjasõnale ja vaimule ning on ühtlasi nonsenss, mis muudab käesoleva dokumendi halvemaks.

Tahaksin peatuda veel kahel paragrahvil, mis tekitavad minus tõsist muret seoses sellega, et seda küsimust ei ole me veel seadusandlikult lahendanud. Jutt on §-st 54 ja 94, mis kehtestavad teatud piirangud kahele mereerialale. Need on põhilised kutsealad – kapten ja loots. Eelnõus on öeldud, et nad peavad olema Eesti kodanikud. Selles nõudmises ei ole midagi erakorralist. Kaubandusliku meresõidu koodeks, mis kehtib praegu veel formaalselt Nõukogule Liidus, seab palju jäigemad normid. Seal on öeldud, et kõik meeskonnaliikmed peavad olema NSV Liidu kodanikud. Paljude arenenud maade kaubandusliku meresõidu koodeksis on tõepoolest kirjas, et kapten peab olema selle riigi kodanik, aga seda ainult juhul, kui laev sõidab antud maa lipu all.

Toon kaks näidet. Ameerika Ühendriikidel on nende lipu all sõitev 5 miljonilise veeväljasurvega reservlaevastik, mis seisab (üldiselt seisab, kuigi neil laevadel on olemas kaptenid ja meeskonnad on ette nähtud ainult mobilisatsiooni ja sõjategevuse puhul). Ent vaatamata sellele kontrollivad USA laevakompaniid 12 korda suuremat laevastikku, veeväljasurvega üle 60 miljoni tonni. Need laevad on efektiivse kontrolli all. Aga kui palju miljoneid registertonne on peidetud igat sorti varilippude ja varifirmade taha, seda on raske öelda. Siiski ma juhiksin teie tähelepanu sellele, et maailm on viimaste aastatega tublisti muutunud. Laevakaptenite kodakondsust reglementeerivad normid on pärit aegadest, mil maailm oli jagatud blokkideks ja keegi ei varjanudki, et kaubalaevastik on relvajõudude varjatud reserv. Arvestades seda, et meil ei ole siiani selgelt määratletud Eesti Vabariigi kodakondsust, arvestades seda, et Eesti Merelaevanduses saaksid Eesti kodakondsuse ka kõige liberaalsemate tingimuste korral mitte üle 30% kaptenitest, pakuksin ma kaks parandust § 54 ja 94 juurde järgmises sõnastuses: "Eesti laevaregistrisse kantud laeva kapten peab olema kas Eesti Vabariigi kodanik või Eestis alalist elamisluba omav isik" ja "Riigi merelootsideks võivad olla kas Eesti Vabariigi kodanikud või Eestis alalist elamisluba omavad isikud" ning edasi vastavalt tekstile. See võimaldaks meil säilitada olemasoleva kaptenite ja lootside kaadri. Uskuge mind, selleks et saada kapteniks, peab mitte ainult teatud arv aastaid õppima, vaid ka vähemalt 8 aastat merd sõitma tüürimehe eri astmetes: kolmas, teine ning lõpuks esimene tüürimees. Eksisteerivad veel rahvusvahelise konventsiooniga reglementeeritavad lisanõuded kapteni isiku suhtes. Näiteks konventsioon SOLAS-74 reglementeerib nõuded nii kapteni, kes on laeval esimene isik, kui ka teiste meeskonnaliikmete suhtes, kuigi kaptenile esitatavad nõuded on muidugi eraldi välja toodud. Ma annan need parandused meie

saadikurühma nimel üle lugupeetud juhatajale ja palun panna need hääletusele. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aga äkki peaks andma õiguskomisjonile, kes vaatab läbi ka hr. Tähiste ettepanekud? Hr. Ellerile, palun! Tundub, et rohkem sõnavõtusoove ei ole. Meil on praegu ees alternatiivid ja ka kõnepidajatelt on tulnud lisaettepanekuid. Vastavalt meie reglemenditäiendusele kuuluvad need läbivaatamisele juhtivkomisjonis. Hr. Eller, ma palun teie seisukohta!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Ma teen järgmise ettepaneku: kui praegu rohkem sõnavõtjaid ei ole, kuulata ära lõppsõna. Seejärel palun 10 minutit vaheaega, et õiguskomisjon saaks alternatiivid läbi arutada ja siis läheksime edasi.

Juhataja

Aitäh! Ma palun hr. Tõnnissoni lõppsõnaks kõnetooli! Ma palun öelda ka oma seisukohta tehtud ettepanekute kohta. Kui te soovite, siis annab hr. Eller kirjalikud ettepanekud teie kätte.

N. Tõnnisson

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma püüan teha lühidalt. Hr. Petersoni kommentaaridega alternatiivide kohta olen ma nõus. Kuid sellegipoolest arvab meie töörühm, et § 141 võime säilitada samas sõnastuses. Kahjuks ei saa ma teise peatüki täienduse sõnastusega päris nõus olla. Kõik instruksioonid ja määrustikud lubavad kinni pidada neid laevu, kes merd reostavad. Me ei pea vajalikuks kirjutada niisugust täiendust uuesti siia koodeksisse. Tegelikult oleks vaja teha üks korralik seadus, kus oleks ära märgitud piirivalve, mereväe ja rannavalve volitused, kogu selle süsteemi volitused, kes selle asjaga ka praktiliselt tegelema hakkab, sealhulgas selle laevastiku ülesanded, kes hakkab korraldama saaste likvideerimist merel. Sellega seatakse kogu meretransport teiste transpordiliikidega võrreldes halvemasse olukorda. Halvemasse olukorda satuvad ka Eesti laevaomanikud võrreldes Leedu, Läti ja Venemaa Föderatsiooni laevaomanikega.

Kui välismaa laevadega Tallinna sadamas või Eesti vetes midagi juhtub, siis maksavad nad trahvisummad valuutas, Eesti laevaomanikud Vene rahas. Justiitsministeeriumis arvati, et kuni Eestis käibib rubla, siis mingeid teisi rahasid normatiivaktidesse sisse viia ei saa.

Rahvusvahelises praktikas kasutatakse sellist terminit nagu "erilaenu õigus", millega on sätestatud käibivaks 16 eri valuutat. Arvestuse aluseks on eriline ühik. Erilaenu õigusega on sätestatud, et trahvisummad ei allu inflatsioonile.

Kapteni kodakondsusest. Tõepoolest, maailma merepraktikas on erinevaid lähenemisi, on odavad lipud, on rahvuslikud laevaregistrid. Oleme püüdnud teha, et Eesti laevaregister ja Eesti lipp ei muutuks päris odavaks. Kolm nädalat tagasi olid Tallinnas Kreeka laevaomanike assotsiatsiooni esindajad. Kui Eesti laevaregistris või merekoodeksis ei ole kodakondsuse nõuet, siis nemad tooksid hea meelega oma risulaevastiku Eesti lipu alla. Millega me saame seda takistada? Kapteni statuudi ja institutsiooniga saaks seda takistada. Meil seda ei ole.

Eesti laevaregistri põhimääruses on põhiprintsiip, et laev saab olla Eesti registris, kui Eesti osapoole või omaniku omanduses on mitte vähem kui 50%. Aga transpordiminister võib teha erandi, kui ta seda heaks arvab ja kui see on Eesti huvides.

Laeval, mis on nagu öeldakse Eesti riigi väike ja lahutamatu osa, peab administratiivne võim kuuluma kaptenile, kes registreerib surmad ja sünnid ning vormistab testamendid. Kapten võib piirata ka inimese liikumisvabadust, anda laeva teise riigi kodaniku kätte jne. Edasi. Kui tõepoolest on tekkinud ekstreemne olukord, siis võidakse meie laevade kaptenid kas interneerida või oma riikidesse tagasi kutsuda. Tõepoolest, küsimus on raske, nagu hr. Labassov ütles. Praegu võiksid 30% Eesti Merelaevanduses kapteneist kohe saada meie kodakondsuse. Seal on palju teisi tublisid mehi, kes kodakondsuse rakendamise seadusega võiksid saada kodakondsuse, kui nad tahavad. Aga eriti hull on olukord Eesti Kalatööstuses, seal on 100 kaptenist ainult 4 eesti rahvusest. Minu ettepanek õlaks niisugune: sätestada koodeksis nõue, et Eesti laevastikus sõidavad laevad Eesti lipu all ja kaptenitel on Eesti kodakondsus, aga rakendusotsuses tuleks lähtuda reaalsest olukorrast, mis meil tegelikult praegu valitseb. Võib-olla ei tasu kodakondsuse nõuet kehtestada 1994. aastast, vaid pisut hiljem, aga see, lugupeetud Ülemnõukogu, jääb teie otsustada.

Juhataja

Aitäh! Nagu kuulsite, palub õiguskomisjon ettepanekute läbivaatamiseks aega. Hr. Eller, kas teie seisukoht on muutunud? Aitäh, hr. Tõnnisson!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni liikmed paluvad 10 minutit vaheaega, õiguskomisjoni liikmeil palun koguneda ruumi 254.

Juhataja

Aitäh! Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Ma palun õiguskomisjonil esitada oma seisukoht!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas tänase istungi ajal esitatud kaubandusliku meresõidu koodeksi parandusettepanekutega teksti. Kõigepealt kolleeg Tähiste ettepanekust. Õiguskomisjon arutas nii § 295 kui ka § 305-le lisatud tekste. Nende põhimõtte seisnes selles, et seoses tekitatud kahjuga toimub hüvitamine summas, mille suuruse määramisel lähtutakse rahvusvahelistest õigusnormidega kehtestatud ülempiirist, kusjuures kahjutasu arvutatakse ümber Eestis kehtivasse rahasse vastavalt Eesti Panga noteeringule. Vastutuse ülempiir ei tohi ületada rahvusvaheliste õigusnormidega kehtestatud. Sama sisuga tekst kordub § 305-s, kus on juttu tuumalaeva operaatori vastutusest.

Esimeses lõikes palub ta teha täpselt sama paranduse ja teise lõike kolmandas lauses soovitab ta vastutuse kohta fikseerida järgmist: "kahjutasu summa jaotab suhtega 7/10 osa üksikisikule põhjustatud tuumakahjustuse hüvitamiseks ning 3/10 osa varale põhjustatud tuumakahjustuste hüvitamiseks."

Õiguskomisjon ei toeta A. Tähiste ettepanekuid. See nõuaks veel kord meie majandusteadlaste ekspertiisi. Eelnõu autorite põhjendused on meie arvates piisavad, et mitte seda teksti arvestada. Otsus oli üksmeelne, koosolekust osa võtnud kaheksast liikmest hääletas kaheksa Tähiste ettepanekute vastu.

Juhataja

Kas hr. Tähiste nõuab oma ettepaneku hääletamisele panekut?

A. Tähiste

Austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mulle loomulikult imponeeris õiguskomisjoni seisukoht, et mitte mingil juhul ei tohi teadlastega või asjatundjatega seda asja arutada. Aga sellest hoolimata ma nõuan oma ettepaneku hääletamist! Aitäh!

Juhataja

Täna! Ettepanek läheb hääletusele. Aga kuulame enne ära kõik parandusettepanekud ja siis hakkame hääletama. Täheleb hr. Tähiste ettepanekud lähevad hääletamisele üksikshaaval nii, nagu me seda varem teinud oleme.

H. Eller

Ma pean kolleegide ees vabandama, sest mul ei ole vastava ettepaneku teksti eesti keeles ja kahjuks on see ka käsitsi kirjutatud. Mul on raske seda käsitsi kirjutatud teksti ette lugeda. Aga nagu te tähele panite, tegi Labassov ettepaneku muuta koodeksis kahte paragrahvi, mis puudutavad laevakapteni, samuti lootsi kodakondsuse küsimust.

Komisjon arutas seda küsimust. Toetudes rakendusotsuse punktile 2, kus on öeldud, et need paragrahvid kehtestuvad alles 1. jaanuarist 1994, võttis komisjon eitava seisukoha. Hääletage 6 : 2 otsustati Labassovi ettepanekut hetkel mitte toetada.

Praegu laekus Arvo Juntilt täiendav ettepanek lahendada rakendusotsuse punkt 2 järgmise lausega: "kuni nimetatud tähtajani peavad laeva kapten ja loots olema Eesti Vabariigi kodanikud ning omama alalist elukohta Eesti Vabariigis." See haarab poole Labassovi ettepanekust, mille ta meile tegi. Täheleb, ka alaline elamisluba Eesti Vabariigis annab loa töötada kaptenina ja lootsina. See on rakendusotsuse täiendus.

Juhataja

Kas saadik Labassov mõistis seda lahendust? Junti ettepanek ühtis teie ettepanekuga. Rakendusotsuse punkt 2 hakkab kehtima 1. jaanuarist 1994.

H. Eller

Õiguskomisjon tuli ka sellisele järeldusele. Kui meie kaadripoliitika ja kaadri ettevalmistus ei jõua kahe aasta pärast vajalikule tasemele, võib meie seadusandlik organ selle küsimuse 1993. aasta detsembris uuesti läbi vaadata ja pikendada punkti 2 kehtivust. Siis võib selle põhimõtte koodeksisse viia, see tähendab, et koodeksis sätestatakse, et nii kapten kui loots peavad olema Eesti Vabariigi kodanikud. Kuid seda sätet rakendatakse siis, kui selleks tekib reaalne võimalus.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Labassov!

A. Labassov

Ma paluksin lugupeetud ettekandjat veel kord formuleerida, kuidas hr. Junti ettepanekut arvestades hakkab see otsus välja nägema. Ma pean silmas rakendusotsust.

H. Eller

Kellel on rakendusotsuse tekst? Ma paluksin teksti!

Juhataja

Kõigepealt ma pean küsima, kas hr. Junti tegi sellise ettepaneku rakendusotsusesse? Kas õiguskomisjon nõustus selle otsuse või ettepanekuga?

A. Labassov

Arvestades hr. Junti ettepanekut.

Juhataja

Kas õiguskomisjon nõustus hr. Junti ettepanekuga?

H. Eller

Kui teil kõigil ei ole teksti käes, siis ma loen rakendusotsuse punkti 2 täielikult ette: "Punkt 2. Koodeksi §-s 54 ja §-s 94 sisalduv säte Eesti Vabariigi kodakondsuse kohta rakendub 1. jaanuaril 1994." Teine lause: "Kuni nimetatud tähtajani peavad laeva kapten ja loots olema Eesti Vabariigi kodanikud või omama alalist elamispinda Eesti Vabariigis."

A. Labassov

Kahjuks pole see päris sama, mida pakun mina. Tänan!

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Selle formuleeringuga võib hr. Labassov tõenäoliselt mitte nõus olla, kuna tema tahtis, et see säte läheks seadusesse. Mina soovin küsida selle ettepaneku kohta seaduseelnõu autorite käest, mida nemad sellest arvavad?

Juhataja

Hr. Junti! Kahtlemata ma teen seda siis, kui hr. Eller on lõpetanud.

Kas õiguskomisjon on oma seisukohad ammendanud? Aitäh! Nüüd ma küsin ettekandjalt tema arvamust. Hr. Tõnnisson! Te kuulsite hr. Junti ettepanekut, missugune on teie seisukoht? Kas ettekandja aktsepteerib hr. Junti parandusotsuse punkti? Kas hr. Labassov soovib oma ettepanekut hääletusele panna?

A. Labassov

Jah, ma paluksin lugupeetud juhatajat panna see hääletusele.

Juhataja

Nii. Hr. Labassovi ettepanekud lähevad hääletamisele, hr. Junti ettepanek hääletamist ei vaja, sest ettekandja on sellega nõus.

Nüüd asume hääletama alternatiive ja ettepanekuid. Nagu ma lõppsõnast mõistsin, ei vaja § 141 alternatiiv hääletamist. Kas ma sain õigesti aru? Kas ettekandja nõustus sellega? Ei vaja. Niisiis jääb see alternatiiv põhiteksti. Lisatakse keskkonnakomisjoni ettepanek. Kas teise peatüki viimane lõik vajab hääletamist?

H. Eller

Jah!

Juhataja

Viimane lõik vajab hääletamist. See puudutas keskkonnakomisjoni parandust. Komisjon nõuab, et teise peatükki lisataks uus paragrahv. Selle sõnastus on teil olemas. See puudutab Eesti Vabariigi seadusi rikkuvate laevade kontrollimise võimalust. Ma palun tuua kõik parandused minu kätte, et ma saaksin panna need hääletusele.

Kohalolekut kontroll. Kohal on 64 saadikut.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastavalt keskkonnakaitse komisjoni ettepanekule täiendada arutatava eelnõu teist peatükki uue paragrahviga järgmises sõnastuses: "Eesti Vabariigi seadusi rikkuvat laeva võidakse kontrollida tema läbisõidul Eesti Vabariigi sise- ja territoriaalvetest ja majandusvööndist ning vajadusel ka peatada Eesti Vabariigi õigusaktides ettenähtud korras"? Palun hääletada! Selle paranduse poolt on 35 saadikut, 8 oli vastu, 15 jäid erapooletuks, parandus võeti vastu.

Läheme nüüd arutelu käigus esitatud ettepanekute juurde. Hr. Tähiste on teinud ettepaneku sõnastada eelnõu § 305 järgmiselt: "Tuumalaeva operaatori vastutuse määramisel lähtutakse rahvusvaheliste õigusnormidega kehtestatud ülempiirist, kusjuures kahjutasu arvutatakse

ümbert Eestis kehtivasse rahasse vastavalt Eesti Panga noteeringule, kohtukulud jäävad summa piiresse. Kui tuumaintsidendist põhjustatud kahju, mis on tekitatud nii üksikisikule kui ka varale, hüvitatakse summas, mis on sätestatud käesoleva paragrahvi esimeses lõikes, siis jaotub summa suhtega 7/10 üksikisikule põhjustatud tuumakahjustuse hüvitamiseks, 3/10 osa varale põhjustatud tuumakahjustuse hüvitamiseks." See on hr. Tähiste üks ettepanek. Ma ütlen ette, et hr. Tähistel on ka ettepanek täiendada § 295, mis eelmisega sisult analoogne.

Kes on hr. Tähiste esimese ettepaneku poolt?

Selle poolt on 18, vastu 28 saadikut, 10 jäid erapooletuks. See ettepanek ei leidnud toetust.

Hr. Tähiste teine ettepanek puudutab § 295. See käsitleb laevaomaniku vastutust kahjustuse eest, mis tekkis tema laevalt reostusainete merre voolamise või heitmise tagajärjel. Laevaomanikku trahvitakse summaga, mille määramisel lähtutakse rahvusvaheliste õigusnormidega kehtestatud ülempiirist, kusjuures kahjutasu arvutatakse ümber Eestis kehtivasse rahasse vastavalt Eesti Panga noteeringule. Vastutuse ülempiir ei tohi ületada rahvusvaheliste õigusnormidega sätestatud. Kes on hr. Tähiste selle ettepaneku poolt? Hr. Tähiste, palun!

A. Tähiste

Aitäh! Need kaks ettepanekut olid teineteisega seotud. Et eelnõu ei tuleks täielik puder ja kapsad, siis tuleb teine parandus tagasi võtta.

Juhataja

Hr. Tähiste võtab oma teise paranduse tagasi.

Hr. Labassovi ettepanekud, hr. Labassov pakub §-le 54 täiendust. Eesti laevaregistrisse kantud laeva kapten peab olema Eesti Vabariigi kodanik või Eestis alalist elamisluba omav isik. Ja analoogiline parandus on ka §-le 94 samas sõnastuses. Kes on hr. Labassovi ettepaneku poolt? Selle poolt on 23 saadikut, vastu on 25, 7 jäi erapooletuks. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ma tuletan meelde, et oli veel parandus otsuseprojekti, mis oli sisulisalt analoogiline hr. Labassovi ettepanekuga. Nüüd, mil me oleme parandusettepanekud läbi hääletanud, võime asuda kogu eelnõu hääletamisele.

Kõigepealt hääletame seaduseelnõu. Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeks? Poolt on 52, 5 on vastu ja 4 on erapooletud. Koodeks on vastu võetud!

Nüüd on meil tarvilik läbi hääletada ka koodeksile lisandatud rakendusotsus. Kes on selle poolt, et võtta vastu kaubandusliku meresõidu koodeksi rakendusotsus? Ka otsus on vastu võetud!

NSV Liidu (teiste riikide) kodanike staatusest Eesti Vabariigis

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Meie töö lõpuni on jäänud aega veerand tundi. Meil on võimalik asuda päevakorra järgmise küsimuse juurde. See puudutab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsust NSV Liidu kodanike staatust Eesti Vabariigis. Nagu te teate, on seda projekti arutatud mitmes variandis. Täna on teile väljajagatud autorite lõplik variant, kuid vaheajal selgus, et autorid on selle variandi andnud seisukoha võtmiseks väliskomisjonile ja õiguskomisjonile. Lõppsõna on peetud. Autorite selline teguviis viitab sellele, et komisjonide seisukoht tuleb ära kuulata. Alustame väliskomisjonist!

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Hr. Kassi tungival soovitusel võeti tõepoolest tänasesse päevakorda üks lisapunkt. Peab ütleva, et härrade Kassi ja Käbini näol on meil väga palju rõõmu ja muret olnud ja praegu ei paista sellele rõõmule ja murele veel lõppu tulevat. Väliskomisjon arutas oma istungil üksikasjaliselt seda eelnõu ja on põhimõtteliselt sellega nõus, kuid komisjon leiab, et siia tuleks viia hulk redaktsioonilisi parandusi.

Kuna igasugune sisuline ettekanne on praegu võimatu, siis teeb väliskomisjon ettepaneku võtta arvesse ka õiguskomisjoni vastavad redaktsioonilised ettepanekud ja moodustada 5-liikmeline redaktsioonitoimkond, kes eelnõule viimase lihvi annab ning esitab selle hääletamiseks 59. istungjärgule. Väliskomisjon võtab endale julguse moodustada 5-liikmeline redaktsioonikomisjon järgmises koosseisus: härrad Kass ja Käbin, endastmõistetavalt ka hr. Telgmaa, pr. Lehte Sööt (Hainsalu) ja Tiit Made. Ma tänan!

Juhataja

Hr. Kass! Kas autorid on nõus väliskomisjoni ettepanekuga?

J. Kass

Jah, me oleme sellega nõus sel lihtsal põhjusel, et antud kujul projekt on esitatud ka ekspertidele ja nemad esitavad oma arvamused selle nädala jooksul.

Juhataja

Tänan! Kas õiguskomisjonil on oma seisukoht? Teatavasti anti ka teile see projekt. Palun, õiguskomisjon!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Me toetame väliskomisjoni initsiatiivi. Me olime selle eelnõu juhtivkomisjon, kuid ei jõudnud läbi arutada viimast redaktsiooni.

Juhataja

Kas õiguskomisjonil oli võimalus oma seisukohta kujundada?

H. Eller

Kahjuks ei olnud. Me saime selle dokumendi neljapäeval ja komisjoni korraline istung toimub homme kell 12.30.

Juhataja

Aitäh! Kas ka rahvussuhete komisjon on seda arutanud? Kas hr. Sovetnikov tahab rahvussuhete komisjoni poolt midagi lisada?

S. Sovetnikov

Ma sooviksin vaid juhtida lugupeetud asejuhataja ja Ülemnõukogu reglemendikomisjoni esimehe tähelepanu sellele, et meil tuleks siiski panna maksma kindel reglement ning mitte lubada nii pikka arutamist. See on juba viies redaktsioon. Samal ajal ei ole me mitmel istungjärgul leidnud aega arutada hr. Gussevi esitatud seaduseelnõu muudatuste tegemisest Eesti Vabariigi immigratsiooniseaduses. Tänan!

Juhataja

Reglemendikomisjoni selgituse kohaselt on pärast lõppsõna võimalik ära kuulata komisjonide seisukohti. Läbirääkimised on välistatud. Hr. Allik, kas reglemendikomisjon arvab teisiti?

J. Allik

Austatud pr. juhataja! Mul on seoses selle asjaga teile üks protseduuriline küsimus, aga enne, kui me otsustame küsimuse lükata järgmisele istungjärgule, tahan ma ühte asja teada. Kõigil oli võimalik ajalehtedest lugeda justiitsministri hr. Raidla teadaannet, et vabariigi valitsus esitab kodakondsusseaduse rakendusotsuse 5 päeva pärast seda, kui Ülemnõukogu võtab mingi seisukoha Kassi-Käbini eelnõu suhtes. Meie andsime vabariigi valitsusele kindla tähtaja. Kas nimetatud tähtaega – see on 5 päeva pärast Kassi ja Käbini eelnõule otsuse langetamist – on Ülemnõukogu juhatus aktsepteerinud? Kui Kassi ja Käbini eelnõu lükkub järgmisele istungjärgule, siis tähendab see seda, et vabariigi valitsus esitab kodakondsusseaduse rakendusotsuse mitte enne jaanuari keskpaika, sest töö algab teatavasti 9. jaanuaril. Kassi Käbini eelnõu on muutunud tundmatuseni. Minu meelest peaks juhatus võtma seisukoha, kas see on uus eelnõu või on seesama, mille üle me läbirääkimisi pidasime! Aitäh!

Juhataja

Ma usun, et me saame võtta seisukoha pärast seda, kui komisjonid on lõpetanud oma töö, sest juhtivkomisjon ei ole oma seisukohta esitanud. Meie praegune situatsioon ongi selles mõttes väga keeruline. Saadikud on juhtinud tähelepanu sellele, et menetluses on mitu erinevat varianti. Kuid sellele vaatamata ma mingeid läbirääkimisi enam lubada ei saa, sest oleme juba hääletanud, et läbirääkimised lõpetada. Ma saan teha ainult ühe ettepaneku: katkestada praegu veel kord selle küsimuse arutamine, kuni on ära kuulatud juhtivkomisjoni seisukoht. Hr. Madel on protseduuriline täpsustus. Palun, hr. Made!

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleeg Allik! Täiesti õigustatud märkus. Juhatus arutas, kui mu mälu ei peta, eelmisel teisipäeval seda küsimust ja võttis vastu niinimetatud džentelmenliku otsuse, et tänaseks esitab valitsus rakendusotsuse. Tähendab anti 5 päeva.

Juhataja

Ma juhiksin reglemendikomisjoni esimehe tähelepanu sellele, et see küsimus ei olnud antud päevakorrapunktiga siiski otseselt seotud.

Meil on vaja otsustada praegu ainult see küsimus, kas me saame või ei saa antud päevakorrapunktis asuda hääletamisele või me pooldame väliskomisjoni seisukohta

katkestada arutelu, kuni redaktsioonikomisjon on esitanud otsuseprojekti lõplikul kujul. Palun, hr. Lebedev. Ainult protseduuri kohta!

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja! Te olete praegu mitte ainult asejuhataja, vaid esindate ka juhatust. Lubage mul avaldada negatiivset suhtumist Ülemnõukogu juhatusse. Küsimus on väga keeruline ja iga kord, olgu siis eesistujaks kas hr. Nugis või pr. Lauristin, lükatakse see küsimus ühel või teisel ettekäändel jälle edasi. Arvan, et läbirääkimised on lõppenud ja me paneme eelnõu hääletamisele. See on poliitiline ja väga tähtis küsimus. Aitab venitamisest ja mingi mängu mängimisest. Kellega me seda mängime? Iseendaga! Olgem siis lõpuni ausad. Mida me taotleme? Kas ajada see küsimus ummikusse või see ükskord lõplikult lahendada? Tänan!

Juhataja

Tänan! Palun, hr. Zahharov!

N. Zahharov

Iga kord, kui me loome komisjoni, on meil tegu ühe momendiga. Konkreetselt hr. Made tegi ettepaneku moodustada komisjon, millesse ei sattunud ühtegi nn. NSV Liidu kodanike esindajat, kuigi demokraatia seisukohast poleks paha, kui selles komisjonis teataks Ülemnõukogus esindatud NSV Liidu kodanike arvamust. Mul on protseduuriline ettepanek, et see komisjon töötaks konsensuse põhimõttel ning lülitada sellesse täiendavalt "Võrdsete õigust eest" ja "Koostöö" saadikurühmade poolt veel Lebedev, Panfilov ja Zahharov.

Juhataja

Me võime muidugi ametlikult moodustada redaktsioonikomisjoni ja siis saame otsustada kõik küsimused hääletamise teel. Missugune on väliskomisjoni seisukoht komisjoni moodustamise protseduuri suhtes?

T. Made

Austatud eesistuja! Muidugi võime selle komisjoni moodustada nii või teisiti. Mul ei ole midagi selle vastu, kui ühe komisjoni, n.-ö. konkureeriva redaktsioonikomisjoni moodustava härrad Petinov, Lebedev, Zahharov, Gussev ja Malkovski. Aga ma arvan niimoodi, et me ei saa sellest redaktsioonikomisjonist teha lõputa vaidlemise foorumit. Kui me jääme nende

härrade nõudmise juurde, et komisjoni täiendada veel mitme inimese võrra, siis taandab väliskomisjon oma ettepaneku ja moodustame redaktsioonikomisjoni siin saalis. Ei ole mõtet teha suuremat komisjoni. Viiest inimesest piisab. Ja ausalt öeldes, eetilistest seisukohtadest lähtudes võiksid lugupeetud vene keelt kõnelevad kolleegid ennast pisut tagasihoidlikumalt ülal pidada. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Hr. Lebedev, teie seisukoha me juba kuulsime. Kas te olete muutnud oma seisukohta? Palun, hr. Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja! Asi on selles, et reglemendi kohaselt antakse saadikule sõna, kui ta on protesti avaldanud. Teadmata, millest ma kavatsen rääkida, ei lasknud te mul protesti esitada. Minu protest seisneb selles, et teie kui eesistuja ei peatanud lugupeetud kolleeg Madet, kes praegu oma repliigiga arvas venekeelsed saadikud teise sorti kuuluvaiks. Tänan!

Juhataja

Arutelu praeguses faasis saan ma pidada kahekõnet ainult kas protseduuriküsimuses või ettepaneku autoritega. Palun, hr. Fjuk!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Ma tahaksin öelda paar sõna protseduuri kohta. Miks väliskomisjon tegi redaktsioonikomisjonile ettepaneku asuda kohe pärast lõppsõna neid ettepanekuid hääletama? See ei ole mõistlik, sest sel juhul võib tulemus olla ettearvamatu. Väliskomisjon leidis, et me saaksime selle tööga hakkama ka neljapäeval ja mitte lükata küsimust järgmisele istungjärgule. Ei ole mõistlik, et redaktsioonikomisjonis ei ole õiguskomisjoni esindajat.

Juhataja

Tähendab on ettepanek, et komisjon lõpetaks oma töö sellel istungil, et saaksime arutelu jätkata neljapäeval. Samuti on ettepanek, et õiguskomisjon osaleks selles töös. Kas õiguskomisjoni esindaja on saalis? Palun, pr. Aaskivi!

Ü. Aaskivi

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni esindajana võin teile kinnitada, meie laudadele on ilmunud sisuliselt täiesti uus eelnõu, mida õiguskomisjon ei ole veel arutanud. Eelmisel nädalal palus hr. Kass seda eelnõu enne mitte arutada, kui on saanud eksperthinnang. Seetõttu ma leian, et õiguskomisjoni osalemine redaktsioonitoimkonna töös ei ole praegu otstarbekas. On tarvis ära oodata ekspertide hinnang, küsimus ei ole ju ainult redaktsioonilistes parandustes. Seetõttu ei oska ma tõesti öelda, kuidas küsimust praegu lahendada. Õiguskomisjon ei saa praegu oma seisukohta esitada. Aitäh!

Juhataja

Nii. Meil on aega selle küsimuse üle järele mõelda homme hommikuni. Meie tööpäev on lõppenud. Homme jätkame selle küsimuse arutamist. Kui oleme otsuseni jõudnud, siis hakkame lahendama kiireloomulisi küsimusi. Üks neist puudutab raha eraldamist taludele.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

58. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

10. detsember 1991

Juhataja (M. Lauristin)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu! Alustame selle istungjärgu teist istungit. Kohaloleku kontroll! Kohal on 63 Ülemnõukogu liiget, puudub 40.

Täna on meil reglemendi kohaselt vaba mikrofon, kuid mulle on jõudnud informatsioon, et kaks saadikut soovivad esitada aruteluks kiireloomulisi küsimusi. Ma palun kõigepealt, hr. Laar! Olge kena, tulge siia, me peame kättelema selle peale.

M. Laar

Austatud pr. juhataja! Austatud kolleegid! Kristlik-demokraatlik saadikurühm soovib esitada kiireloomulise küsimusena päevakorda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi usuühingute kohta" projekti. Selle kiireloomulise esitamise põhjuseks on üks lähenev kuupäev, nimelt 13. detsember, mil peavad kohtu kaudu olema tõestatud nende juriidiliste

isikute järjepidevus, kes soovivad olla omandireformi subjektid. Praeguseks on kiriku puhul tekkinud täiesti absurdne olukord. Nimelt peab näiteks poole tuhande aasta vanuse Kullamäe kiriku kogudus minema maakonnakohtusse tõestama, et ta on 500 aastat takistamatult tegutsenud. Ja selleks, et niisugusest olukorrast enne 13. detsembrit välja tulla, esitavadki kristlikud demokraadid otsuseprojekti, mille kohaselt on kirikul ja usuühingute liidul tervikuna õigus taotleda nii kiriku kui ka koguduste võõrandatud varade tagastamist. Ma annan selle üle pr. juhatajale ja palun selle käesoleval istungjärgul arutusele võtta! Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Kas omandi- ja maareformi komisjon on koos majanduskomisjoniga võimeline seda nii kiiresti käsitlema, et me saaksime enne 13. detsembrit selle asja läbi arutada? Palun, hr. Koha!

K. Koha

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjoni töö on planeeritud tänaseks päevaks nii, et kõik augud on täis. Aga järgmisel päeval, s.o. kolmapäeval saame selle küsimuse läbi vaadata.

Juhataja

Aitäh! Ma palun võtta see eelnõu oma hoolde.

K. Koha

Mul on küsimus. Öelge, mis kell on homme plenaaristung, täiskogu? Selge, siis on komisjoni istung homme kell 15.00.

Juhataja

Aitäh! On tulnud informatsioon, et hr. Made soovib samuti esitada kiireloomulise eelnõu.

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Välis- ja riigikaitsekomisjon arutasid eile koos meie riigi organiseerimise probleeme ja neid takistusi, mida Ülemnõukogu on riigi organiseerimise teele veeretanud. Me arutasime ka Ülemnõukogu erikomisjoni otsust meie kolleegide-rahvasaadikute tegevuse kohta augustiputši päevadel ja esitame välis- ja riigikaitsekomisjoni otsuseprojekti, mille pealkiri on: "Vladimir Lebedevi taandamise kohta Ülemnõukogu Presiidiumi koosseisust." Me palume võtta kiireloomulisena päevakorda!

Juhataja

Kas eetikakomisjon on sellega päri ja võtab selle otsuseprojekti vaatluse alla? Palun!

V. Jürjo

Loomulikult peab meie komisjon seda küsimust arutama, kui selline ettepanek tehakse. Ma katsume seda tänase päeva jooksul arutada.

Päevakorravälised avaldused

Juhataja

Aitäh! Nüüd algab vaba mikrofoni. Kõigepealt on ennast registreerinud hr. Aksinin. Palun!

N. Aksinin

Lugupeetud kolleegid! Ma pean teile ette kandma Eesti Vabariigi Valitsuse liikmete eilse kohtumise tulemustest sõja-, töö- ja relvajõudude veteranide ja pensionäridega. Kohtumises osales umbes 2,5 tuhat inimest. Ei salga, et enamik neist rääkis vene keelt, kuid palju oli ka eesti seltsimehi. Kohtumine möödus korrektselt, muidugi oli ka emotsioone, ent üldiselt läks kõik korrektselt. Diskussioone ei peetud. Esitati konkreetseid küsimusi, millele valitsuse liikmed vastasid samuti konkreetsetl.

Tahan sellest kõnetoolist avaldada rahulolu selle üle, et valitsus tuli meile vastu ja saatis kohtumisele ministrid, samuti n.-ö. veteranide küsimustes kompetentsed inimesed. Peale valitsuse liikmete osalesid kohtumises pensionidega tegelevad kaitseministeeriumi esindajad, samuti oli esindatud sõjaväekaubastu. Meie "Võrdsete õiguste" saadikurühma saadikuid esindasin mina. Minu palvel võttis sellest kohtumisest osa ka peaminister Edgar Savisaar.

Mis meid erutab ja milliseid küsimusi esitati? Kõigepealt kodakondsuse küsimus ning J. Kassi poolt esitatud eelnõu. Teiseks erastamine. Inimesed kardavad, et nad ei saa kodakondsust, see aga tähendab, et nad kaotavad omandiõiguse. Eriti puudutab see elamispinna erastamist. Viidatakse teistele vabariikidele, kus vanuritele on korterid antud tasuta. Küsimus püstitatakse selliselt, et lastagu kas või surmani elada praegustes korterites, ärgu meid puutugu, niikuinii pole meil millegagi maksta jne. Inimestele teevad muret ka hoiused. Selle kohta ei osanud valitsuse liikmed selget vastust anda. Kardetakse, et seoses eelseisva rahavahetusega hoiused

ei säili. Muret teevad ka pensioniküsimused, eriti inflatsiooni mõju pensionile. Sõjaväepensionäridele vastasid kaitseministeeriumi esindajad, kõigile teistele aga sotsiaalhooldusministeeriumi esindajad eesotsas pr. Oviiriga. Muret tekitavad viisaküsimused. Ollakse mures lastelaste pärast, kellele ei saa enam külla sõita ega neid siia kutsuda. Neilegi küsimustele saadi vastused. Lisaks pean ma avameelselt ütlema, et seoses inimõiguste päevaga püstitati küsimus kaheksandat ööpäeva näljastreiki pidava Igor Šepelevitši kohta. Sellele küsimusele ma vastasin selliselt, et saadikuna olen ma kindel, et eesti rahvas on tark rahvas ning Šepelevitš lõpuks vabastatakse. Vastasin nii, aga kuidas asjad kulgevad, seda ma ei tea. Kui siin on kedagi valitsuse esindajatest, siis palun valitsusele veteranide nimel öelda sõduri tänu, sellised volitused on mulle kohtumises osalejate poolt antud. Üldiselt jäid nad rahule, see oli juba teine kohtumine ning ma mõtlen, et neid peaks jätkama ka edaspidi. Tänan tähelepanu eest!

G. Israeljan

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud Ülemnõukogu! Kasutan vaba mikrofoni esmakordselt ning pole varem põhimõttelisel toetanud sellist saadikutegevuse vormi. Ausalt öeldes tuletab see mulle meelde Jaapani ettevõtjate leiutist, kes mõtlesid välja, kuidas oma töölistel stressi maandada. Selleks pandi ettevõtte pääslasse meistri topis ja selle kõrvale kepp. Igaüks, kes pääsla läbis, võis keppiga vihatud meistri kuju läbi klohmida, mis ettevõtjate arvates aitas töölistel oma viha välja valada, seega rahustuda ehk teisiti öeldes aur välja lasta. Vabandage, kuid minu suhtumine vaba mikrofoni on sama, mis "auru väljalaskmise mehhanism"! Ent olud sunnivad mind vaba mikrofoni ette tulema, kuna teised võimalused oma arvamuse avaldamiseks puuduvad. Müüd aga asja sisust, millest tahaksin rääkida.

Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu saadikud, keda te nimetate venekeelseteks või venelasteks, eksisteerivad ja tegutsevad mitte oma äranägemisel, vaid nad väljendavad oma valijate seisukohti. Ma toonitan: oma valijate seisukohti. Neid aga, nagu teate, on vabariigis üpris palju. Meie valimisplatvormides seisavad ülesanded: sotsialistlik valik, suveräänne Eesti uuenenud NSV Liidu koosseisus, võitlus inimõiguste eest. On normaalne, et ühiskonnas on nii föderalismi kui konföderalismi, iseseisvuse ja lõpeks ka separatismi pooldajaid. Me ei ole kunagi oma vaateid varjanud, oleme alati seisnud sülle eest, mida tõstatas meie valijaskond. Oma valijatega me kohtume regulaarselt ning vist sagedamini paljudest teist siin saalis. Ei mina ega ka minu kolleegid saadikufraktsioonist pole oma valijatelt saanud ainsatki meie positsioone hukkamõistvat kirja. Vastupidi, paljudel kohtumistel meid kritiseeritakse selle eest, et me oleme vähe teinud meie valimisprogrammide realiseerimiseks.

Meie, "Võrdõiguslikkuse" saadikurühma saadikud, oleme Eesti Vabariigi Ülemnõukogus opositsioonis. Opositsioon võib eksisteerida ainult demokraatlikus ühiskonnas. Kui pole opositsiooni, pole ka demokraatiat.

Lugupeetud kolleegid! Kõik teie katsed avaldada meile survet pole midagi muud, kui demokraatia jalge alla tallamine, mille nimel te iga päev vannute. Opositsioonil on õigus väljendada mis tahes muud seisukohta. Me ei toeta Rahvarinde või Eesti Komitee poolt esitatud eelnõusid, sest need ahistavad meie valijate õigusi.

Muide, aktiivne opositsioon soodustab alati seadusloome protsessi ning aitab täpsustada mitmesuguseid seisukohti, mõista teise poolt nõudeid ja hoiakuid. See tähendab, et võetakse vastu reaalsemad seadused.

Seepärast suhtutakse paljude maailma maade parlamentides austusega opositsiooni, mõistes, et ainult see võimaldab tasakaalustada seadusandliku organi jõude ja hoida parlamendil soovitud kurssi ilma suurte vapustusteta. Aga mitte keegi maailmas ei saa minu arvates aru Tiit Made ettepanekust, rääkimata selle vastuvõtmisest, mille kohaselt opositsiooni esindaja V. Lebedev tuleb Ülemnõukogu Presiidiumi koosseisust taandada. See on otsene arveteõiendamine opositsiooni kallal, teist sõna selle kohta lihtsalt ei leia.

Ja lõpetuseks. Täna, inimõiguste päeval kutsume üles pöörama erilist tähelepanu kõigi Eesti elanike majanduslike, sotsiaalsete, poliitiliste ja kodanikuõiguste prioriteetidele. Vabariigi Ülemnõukogu peab inimeste saatuse eest hoolitsema, olenemata nende rahvuslikust kuuluvusest. Palun teid tungivalt seda meeles pidada, kolleegid!

Demokraatlikus Eesti Vabariigis on lubamatu rikkuda elementaarseid kodanikuõigusi. Aga praegu vaevlevad selle demokraatliku riigi vanglates inimesed poliitilistel põhjustel. Juba kaheksa päeva tagasi kuulutas Igor Šepelevitš välja näljastreigi protesti märgiks inimõiguste jalge alla tallamise ja seadusetuse vastu. Tema nõudmist toetavad vabariigi paljude ettevõtete töökollektiivid.

Ma pöördun Ülemnõukogu poole, teie poole, lugupeetud kolleegid, üleskutsega ja palvega rakendada abinõusid inimõiguste rikkumisele lõpu tegemiseks ja lasta kas või ainult kohtuni saadikute käendusel vabaks Šepelevitš ja kõik teised, keda poliitilistel põhjustel taga kiusatakse. Täna tähelepanu eest!

Juhataja (V. Andrejev)

Suur tänu! Palun, Pavel Grigorjev!

P. Grigorjev

Lugupeetud kolleegid! Me ei suutnudki Narvas välja selgitada, kuhu kaovad meie valijate avaldused ja läkitused Ülemnõukogule. Eesti Elektriijaama kollektiiv volitas mind pöörduma vahetult siin saalis vaba mikrofoni ajal saadikute poole, et nad saaksid teada Eesti Elektriijaama kollektiivi kannatustest.

"Lugupeetud härrad, meid sundis teie pooli pöörduma energeetika peaaegu katastroofiline olukord, mis on praeguseks välja kujunenud. Te teate, et praegu on peaaegu täielikult häiritud vabariigi elektriijaamade varustamine kütuse, seadmete, varuosade, materjalide, eriietuse jms.-ga, kõige sellega, mis on vajalik stabiilseks tööks. Vaatamata sellele on energeetikud isegi selliste keerulistes tingimustes seniajani häireteta varustanud vabariiki soojuse ja elektrienergiaga. Ent praegu tehakse katset ülimalt piirata kompensatsiooni ehkki elukallidus tõuseb pidevalt. Tegelikult tahetakse kompensatsioon muuta ühekordseks almuseks. Selle tagajärjel töötajad vaesuvad ja ühiskonna sotsiaalne stabiilsus lööb kõikuma.

Peale selle teeb meile väga suurt muret ka üks teine sotsiaalset stabiilsust rikkuv tegur – see, et Eesti Vabariigi mitte-põliselanikel puuduvad sotsiaal-majanduslikud garantiid ja kodanikuõigused. Sellega seoses ei pea me võimalikuks, lugupeetud härrad, kanda täielikku vastutust võimalike häirete eest Eesti varustamisel energiaga.

Võttes vastu otsuseid kõige kõrgemal tasemel, peate te meeles pidama ka oma vastutust Eesti Vabariigi elanike ees.

Vastu võetud ametiühingukomitee istungil 6. detsembril 1991. aastal."

Järgneb hulk allkirju.

Minu käes on veel katlaturbiinitsehhi kollektiivi läkitus, mis on karmim ning oleks ilmselt teil ebameeldiv kuulata, aga mõte on sama: see on üleskutse ilmutada arukust ning mõista vabariigi energeetikute lootusi ja seda, et tööstus ei saa edasi areneda ega poliitiline olukord paraneda, kui meie korstnatest enam suitsu ei tule ja katlad jäävad seisma. Tänan!

Need avaldused annan ma edasi Ülemnõukogu Presiidiumile.

Juhataja

Suur tänu! Palun, Lembit Annus!

L. Annus

Austatud asejuhataja! Lugupeetud kolleegid! "Mis on lubatud Jupiterile, see on keelatud härjale." Võtan endale julguse kinnitada, et selle antiikaegse sententsi tänapäevasuses võis igaüks siin saalis viibija veenduda nii eilse istungi viimase veerandtunni jooksul, kui ka

möödunud nädalal, mil kommunistist hr. Kork esitas tema poolt juhitud erikomisjoni otsuse vabariigi Ülemnõukogu mõne liikme riigipöördekatse aegse tegevuse uurimise kohta. Ent tema prokuröri toonis väljapeetud kõne ei lubanud mingeid vastuväiteid. Olen veendumusel, et meie, patuoinad, oleksime tänamatud või silmakirjatsejad, kui me ei tänaks endist parteikaaslast suure töö eest viimase kolme kuu jooksul, et tutvustada ühe kümnendiku Ülemnõukogu koosseisu süüd. See, millega ei tulnud toime prokuratuuri uurijad, tuli suurepäraselt toime meie endine kaasvõitleja. Õnnitleme teda sel puhul!

Kui asja õigete nimedega nimetada, siis meenutab erikomisjoni tegevus kangesti kurikuulsat troikat. Erikomisjoni liikmed ei leidnud kolme kuu jooksul minutitki aega, et vestelda kümne süüaluse kolleegiga. Nähtavasti ei olnud siin (nagu troikaski) selleks vajadust, sest otsus oli niigi selge. Piltlikult öeldes: seina äärde ja kõik!

Jääb ainult arusaamatuks, kuidas saab luua Eestis demokraatlikku õigusriiki, tallates jalge alla Ülemnõukogus vastuvõetud seadusi. Paktid? Palun! Ainult sellega saab põhjendada, miks erikomisjoni liikmed ei suvatsenud isegi märkida saadikupuutumatus rikkumist. Ülemnõukogu liikmete töökohtadel korraldati läbiotsimisi. Võeti ära isiklike märkmikke, mis sugugi ei ole veenvad asitõendid. Ja kuidas saigi see teisiti olla, sest kogu uurimise protseduur sai alguse Ministrite Nõukogu korraldusest, peaministri erikorraldusest sulgeda EKP?! Mis on siin tegemist Ülemnõukogus vastuvõetud otsusega kodanike ühendustest? Nähtavasti oli ja on tegevusjuhiseks põhimõte, et eesmärgi nimel ei põlata abinõu. Võitjate üle kohut ei mõisteta! Ainult sellega saab põhjendada erikomisjoni otsuse punkti nr. 2, kus must valgel on kirjas: "Komisjoni käsutuses on Ülemnõukogu saadiku Lembit Annuse allkirjaga varustatud EKP Keskkomitee sekretariaadi avaldus 21. augustist ..." Kui niisugune dokument oleks eksisteerinud, siis Lembit Annus võib-olla nälgiks koos Igor Šepelevitšiga Patarei kinnipidamiskohas. Ja teisalt, kui selline dokument oleks olnud, siis ma olen kindel, et ei oleks olnud vaja punktis 1 konstateerida: "kriminaalasja algatamiseks mõnede Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikute kohta puuduvad piisavad materjalid".

Ülalöeldust lähtudes nõuan, et austatud hr. Kork esitaks asitõendina neetud Lembit Annuse allkirjaga dokumendi, ja kui tal seda esitada ei ole, siis tuleks tal nädala jooksul vabandada valesüüdistuse pärast. Leian, et seni, kuni Lembit Annus pole hobust varastanud ja kohus pole teda hobusevargaks tunnistanud, ei ole ka endisest parteikaaslasest kolleegil, partei rajoonikomitee esimesel sekretäril mingit alust ega õigust mind siit kantslit hobusevargaks tembeldada. On ju siin tegemist filosoofia sellise kategooriaga, nagu eetika, millele Toomas Kork paneb pearõhu oma ettekandes. Teatavasti kuulutas hr. Kork oma esinemises

pateetiliselt, tsiteerin: "Õigus on moraalne." Sellele vaatamata jätkub – ma ütlesin otse – valetamine mingite müstiliste inimõiguste ahistamiste küsimustes.

Ei ole minu kohus anda hinnangut luulule Lembit Annuse allkirjaga dokumendile. Kas see on valetamine või ei ole, selle kohta teete teie ise omad järeldused.

Mis puutub müstilistesse inimõiguste ahistamise küsimustesse, siis lubatagu siin viidata 1948. aastal ilmavalgust näinud ja Ülemnõukogu poolt ratifitseeritud ÜRO "Inimõiguste deklaratsioonile" ja konkreetselt artiklile 19: "Igal inimesel on õigus veendumustevabadusele ja nende veendumuste vabale avaldamisele. See õigus kätkeb vabadust takistamatult oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja esitada igasuguste abinõudega, ja riigipiiridest hoolimata."

Lubatagu hr. Korgilt küsida, mis on siin tegemist müstikaga? Inimõigustega aga küll. Siin on tegemist iga inimese maailmavaatega ja veendumustega. Julgen siin öelda, et oma veendumustest pole ma kunagi lahti öelnud ja kui Toomas Kork seda nõuab, siis olen ma selleks ühel tingimusel valmis. Kui austatud kolleeg on nõus lahti ütleva oma varjust, siis ütleb Lembit Annus lahti ka oma veendumustest. Aga mitte selles pole küsimus! Asi seisab opositsiooni olemasolus parlamendis. Just nii ma mõistan ettepanekut võtta endale vabatahtlikult Eesti Vabariigi Ülemnõukogus vaatlaja staatus.

Olgu kõrvalpõikeks märgitud, et mulle jääb täiesti arusaamatuks 7. detsembril "Estonias" avaldatud erikomisjoni otsuse lõpp. See ei ole adekvaatne ei erikomisjoni esimehe esinemisega ega ka komisjoni otsuse tekstiga. Kas on siin jälle tegemist venekeelsetele valijatele doseeritud teabe andmisega?

Lubatagu küsida ka seda, milles siis väljendub minu saadikueetika rikkumine? Kas selles, et ma oma veendumustest, oma valimiseelsest platvormist pole karvavõrdki eemaldunud? Või selles, et ma ei austa nende 20 000 inimese huve, kes mind siia valisid? Püüan järgida ja kajastada neid meeleolusid, mis valitsevad meie ühiskonnas. Süüdistatagu mind kas või tuhandes surmapatus, aga oma valijate huvisid ei reeda ma kunagi! Seepärast ei saa ma ka endale võtta vaatlaja staatust.

Mis puutub vastandite ühtsuse ja võitluse seaduse dialektikasse, siis julgen arvata, et opositsiooni olemasolul parlamendis suudame edaspidi auru välja lasta siin Toompeal, selle asemel et kogu see määramatus jõuaks anarhia näol meie tänavatele. Sellised juhul on asjade edasine käik ettearvamatu. Aga see on juba iseküsimus ja esinemise aeg on ka läbi. Vanad kreeklased armastavad öelda: "Igaühele oma!" Tänan tähelepanu eest!

H. Peterson

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees ja juhataja! Mind ajendas täna kõnepulti tulema möödunud nädala lõpul läbielatu. Arvan, et olite samuti hämmelduses, kui nägite "Aktuaalses Kaameras", kuidas kaitsevärke kutsutud noormehed, keda pidi õpetatama vangivalvuriteks, lihtsalt olesklesid ja lõpuks jalga lasid. Moraal on siin selline, et süüdi on alati ülemused ja nõnda edasi.

Ma usun, need 18-aastased noormehed ei ole enam poisikesed, võrreldes nende gümnasistidega, kes läksid Vabadussõjas Narva alla, valisid endale eestvadajad ning löid vaenlase tagasi. Aga nüüd lihtsalt oleskleti ja lasti jalga. Ma usun, et austus Vene kroonu vastu oleks olnud suurem, kui poisid poole aasta jooksul oleksid saanud võib-olla tund või kaks öösel magada ja hambaharjaga pühkida telepildis näidatud ruume. Ma usun, teil kõigil oli häbi, kui te läksite järgmisel päeval tänavale või oma kodukülla. Ka rahvas vaatas ja mõtles, et kas me tõesti oleme nii jõuetu riik, kas meil on tõesti nii jõuetu valitsus? Siin peab küll midagi muutuma ja keegi peab kukkuma selle juhtumi eest! Igal haigusel on omadus süveneda. Ma usun, et me saame ka vastuse valitsuse esindajalt.

Ma polekski võib-olla pulti tulnud, kui tänases lehes ei oleks hr. Sildami artiklit "Kas meie kaitsepolitsei vajab erivolitusi?" Nagu me teame, on käibel kaks kontseptsiooni ja siin ilma parlamendi selge otsuseta midagi ära ei tehta. Meile on esitatud eelnõu õiguskorra tugevdamiseks rakendatavate täiendavate meetmete kohta. Seaduseelnõus on sätestatud Eesti Vabariiki sisse- ja väljasõidu kord ning siin elamiseks ja töötamiseks vastavad reeglid. On taotletud erivolitusi selle kontrollimiseks.

Kuid on ka teine arvamus. Nagu me teame, kirjutasid tänavu 15. novembril Eesti Vabariigi Riikliku Politseiameti peadirektor Jüri Nurme ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi juures asuva kuritegevuse vastase võitluse konsultatiivkomisjoni saimees õigusdoktor Eduard Raska alla kuritegevuse ohjeldamise miinimumprogrammile.

Hr. Sildam on refereerinud: "Kurjategijate meelevalda antud inimesed nõuavad üha tungivamalt avaliku korra taastamist ükskõik mis vahenditega. Selle õigustatud nõudmisega võivad manipuleerida need, kes on huvitatud raudse rusika režiimi kehtestamisest ja just nagu vastu tulles rahva soovidele kehtestada inimõigusi jalge alla tallava politseiterrori. Niisuguse arenguvariandi võimalikkusele osutavad viimasel ajal sageli esitatavad üleskutsed anda politseile korra loomiseks erivolitused, kusjuures mitmed nõutavatest erivolitustest on selgelt piiramatu politseiterrori iseloomuga."

Lõpuks on refereeritud Eesti Vabariigi siseministrit Olev Laanjärve: "Politsei ei vaja mingeid erivolitusi. Kõigepealt peab ta kasutama neid volitusi, mis politseile on olemasolevate seadustega antud."

Näha on kaks esinevat suunda. On selge, et valitsus peab tagama ühiskonna liikmete turvatunde ja looma korra. Kuidas ta seda teeb, olgu nende enda asi ja vaielgu nemad selle üle omavahel, aga ühes on kõik vabariigi kodanikud ja ka mittekodanikud kindlasti ühel meelel: korra peame majja saama!

Veel ühest asjast tahaksin rääkida ja pöörduda vabariigi valitsuse esindaja pr. Krista Kilveti poole. Jutt on sellest, kuidas soomlased peavad läbirääkimisi Sankt Peterburgis linnapeaga. Kirjutatakse alla toiduabi andmise ja muudele kokkulepetele. Samuti on mitteametlikke andmeid selle kohta, et Sankt Peterburgis võimud tahavad teha koostööd sakslastega Leningradi oblastis põllumajanduse arendamiseks. Võib-olla tõmmatakse sinna ka sakslasi Kasahstanist ja teistest piirkondadest. Meie kaotame sellega oma põllumehe turu. See turg on tähtis kaubavahetuseks ja ressursi hankimiseks tervele vabariigile! Palun Eesti Vabariigi Valitsust, tema kaubandusministrit, et astutaks kiiremini ja riiklikul tasemel kontakti Sankt Peterburgis linnavalitsuse ja oblastivalitsusega! Kui ei suudeta midagi riiklikul tasandil kokku leppida, siis tuleks sellest kiiresti teatada, et meie talupidajate ja tootjate liidu juhid võtaksid nendega ühenduse. Me ei tohi seda oma ajalooliselt väljakujunenud turgu käest lasta. Aitäh!

A. Zõbin

Lugupeetud härrad! Eile arutati järjekordselt minu arvates koopaajastu seadust või otsust, mida eile püüti vastu võtta. Kangesti tahetakse seda vastu võtta. Tuleb ikkagi teha lõpp vabariigi osa elanike diskrimineerimisele ja hakata rajama riiki selle elanikkonna baasil, kes siin elab. Maailmas on palju väikeriike, kellel on ühised piirid suurriikidega ja kus elab paljurahvuseline elanikkond. Kolm, neli või isegi viis arvuliselt võrdset rahvust elab antud territooriumil ja kinnitan teile, et nad saavad hästi läbi ja pole selliseid antagonistlikke vastuolusid nagu meie tahame Eestis tekitada. Mulle näib, et kodakondsuse seadus, mis annab võrdsed õigused ühtedele ja teistele, oleks väljapääs praegusest olukorrast. Ja uskuge, venekeelne elanikkond ja eestlased ehitaksid sellel maal üles õitsva ühiskonna. Meie aga täheldame vastupidist nähtust.

Kõigile meile tuntud saadik, kes on pidevalt kinnitanud, et venelased on põhiliselt masohhistid, esitas hiljuti ettepaneku taandada Lebedev presiidiumi koosseisust ja tegi veel mitmeid ettepanekuid, mis ei aita elanikkonda konsolideerida. Jääb mulje, et me tahame alustada repressioonide lainet, mis hävitaks rahu.

Kas siis Jugoslaavia, kus inimesed elasid üle nii kohutavaid katastroofe, ei ole näide selle kohta, kuidas ei tohi toimida? Paljud vabariigi juhtivad tegelased tahaksid vist teenida Lavrenti Pavlovitši või Võšinski loorbereid, hoides Šepelevitšit vangis. See inimene on juba kaheksa päeva nälginud, tema tervis kannatab. Advokatuur ja rahvusvaheline üldsus ütlevad, et kuriteo koosseisu ei ole. Aga kui tahetakse tema üle kohut mõista, siis miks ei või seda mehist inimest välja lasta, muuta tõkendit ja teda mitte vangis hoida? Palun väga, selle kohtuprotsessi võib läbi viia, aga miks hoida inimest vangis, kui ta annab ausõna mitte kedagi petta? Miks on seda vaja? Milline on eemärk? Muidugi oleme tegelikult endise suure maa ääremaa ja arvatavasti see mõjutas ka teatud määral seda, mida kolm presidenti Bresti lähistel otsustasid. Kõigis saadetes pasundatakse, et need on kolm slaavi vabariiki. Jumal hoidku! Kas siis Venemaa on slaavi vabariik? Või on need provokatsioonilised avaldused? Kuidas sündmused edasi arenevad? Arvatavasti on need avaldused Kesktelevisioonis ja -ringhäälingus ka tingitud olukorrast ääremaa ja venekeelse elanikkonna olukorrast nendel territooriumidel.

Kutsun teid üles, kallid härrad! Mulle näib, et oma võimuga me võime parandada prokuröri ja muuta poliitvangide tõkendit. Me ei hakka kohtu eest otsust tegema, aga see tõkend tuleb muuta!

Juhataja

Aitäh! Palun, Ants Paju!

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma kuulasin teraselt, kuivõrd on võimalik keskenduda nendele sõnadele, mis on suunatud mitte ainult kuulajatele siin saalis, vaid ka kuulajatele kaugemal. Ma püüdsin lahti saada tundest, et eestlasel on omane turritõmbumine ja enesekaitse. Eestlasele on tõepoolest omane turritõmbumine, endasse peitumine. Võib-olla ma ei oleks täna nõnda tundlik, kui ma eile ei oleks tagasi jõudnud Moldovast ja näinud, mis seal toimub. Tagasiteel peatusin hetkeks Ukrainas. Otsin sealseid lehti ning püüdsin mõista, mis seal toimub. Sellest ka järgmised järeldused, olgugi need subjektiivsed. Tahaksin teiega oma mõtteid jagada. Siin puldis kõnelesid meie kolleegid, kui raske on elu. Ilmselt on tõesti käes see aeg, et läheb üha raskemaks aru saada, mis toimub meie ümber ja mis toimub meis endis. Olukord kujundab meie teadvuse, kuid ometi ei kujune me nii kiiresti ümber.

Raske on kujuteldavalt ajalooratast tagasi pöörata, et kujutada, millele tuginedes kõigi poolt armastatud Stalin. 1922. aasta 30. detsembril vaatas ta inimeste peale ja ütles: "Kokkutulnud,

lubage ette lugeda üks tekst. Sündinud on üks suur liit." Tuleval aastal on selle liidu juubeliaasta ja selle aasta künnisel me peame aru saama, kuidas meid on õpetatud tegelikkust kujutluspildiga segi ajama. Praegu on see murdeline hetk, kus me saame aru, et meil on ümbritsevale lähenemisel kaks oluliselt erinevat viisi. Üks on totalitaarse, suure süsteemi maailmakäsitus ja teine on pisem ja pisut konkreetsem, mida millegagi segi ei aeta.

Eestimaal elanud inimesed on määratlenud elu selle järgi, nagu seda on meile siin paigas õpetatud. Ja pagana raske siin kriipsu vahele tõmmata. Väga raske on neil, kes kujutlevad ette, et nad on siin ikka veel platsil ja viivad ellu suure riigi, totalitaarse riigi majandus-, rahvus- ja muud poliitikat. Head kolleegid, kes me oleme rahva poolt valitud, tõmbame kriipsu vahele!

3. detsembril esines Mihhail Gorbatšov televisioonis, mis oli määratud vene keelt kõnelevatele inimestele. Tema arutlustes jõuti niikaugemale, et näete, kuhu võib jõuda üks iseseisvuse kätte saanud riik: nad ei saanud Tallinna teatris läbi ilma Venemaalt tulnud baleriiniga, teater laguneb laiali. Pärast seda algas kontsert, kus esimesena laulis Anne Veski. Mul ei tulnud üldsegi mõttesse, et kui Anne Veski poleks läinud Moskvasse, oleks kontsert ära jäänud. Nii et 1922. aastal sündinud monstrum sünnitab lagunemisel paanika neis, kes peavad endale ühel hetkel nagu altari ette astudes ütlema: aitab valesti elamisest! Saage aru, kus te elate ja püüdke mõista, kelle juures te elate. Aitäh!

A. Novohatski

Ausalt öeldes ma ei kavatsenud täna mikrofoni kasutada, aga pärast paljude kolleegide, sealhulgas ka Ants Paju sõnavõttu otsustasin ka ise kõnepulti tulla. Me ajame oma kogenumatuse ja võib-olla ka liigse emotsionaalsuse tõttu erinevad probleemid ühte hunnikusse. Sellest tuleb välja arusaamatu sümbioos, milles isegi kogunud poliitikutel on väga raske orienteeruda. Minu meelest on kõik palju lihtsam.

Püüdkem analüüsida venekeelsete saadikute käitumist. Ma räägin nii nendest, kelle komisjon on teatud määral õigeks mõistnud, millest rääkis Lembit Annus, kui ka nendest, kes täna on tinglikult õigeks mõistetud. Püüdkem käsitleda neid sündmusi järgmiselt. Pärast 30. märtsi, kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu oli välja kuulutanud Eesti suveräänsuse, ei muutunud ju lõppkokkuvõttes mitte midagi Eesti õiguste ja kohustuste seisukohast lähtudes, ehkki temast sai tõepoolest suveräänne vabariik. Aga see ei tähenda, et suveräänse vabariigina peab ta kindlasti olema väljaspool Nõukogude Liitu, võtke näiteks Ukraina. Kravtšuk deklareeris, et ta ei kirjuta alla ühelegi liidulepingule. Aga ei jõudnud veel kuivada tint valimiskomisjoni protokollil tema valimise kohta presidendiks, kui juba kirjutati alla dokumendile Minskis. See dokument jäeti muide avatuks. Ja see kirjutati alla ilma Gorbatšovita.

Kui Ukraina ei oleks suveräänne, kas tal oleks siis olnud õigust seda otsustada? Jah, tal ei oleks olnud õigust iseseisvalt seda küsimust otsustada. Sama lugu oli ka Eestiga 30. märtsil 1990. aastal.

Pärast seda on erinevad poliitilised grupeeringud, erinevad rahvusrühmad hakanud oma seisukohti kaitsma. Ühed tahtsid näha Eestit Nõukogude Liidu, teised konföderatiivse liidu koosseisus. Viimane oli muide Eesti ettepanek. Kolmandad tahtsid teda näha täiesti iseseisvana ja ühtsesse majandusruumi kuuluvana, neljandad iseseisva ja täielikult Läänele orienteeritud riigina.

Miks Ülemnõukogu nüüd arvab, et ainult ühel grupil, kellel oli oma seisukoht, on õigus, kõik ülejäänud aga on eesti rahva reetjad, kes takistasid iseseisvuse saamist, ja kurjategijad, kes tuleb kohtu alla anda? Miks? Öelge palun, milles seisneb siis demokraatia? Milles seisneb arvamuste pluralism? Kuidas jääb siis võimalusega oma vaateid avaldada? Milles seisneb meie loodava riigi demokraatia? Ma ei saa sellest aru! Kas ma siis kaitsesin oma seisukohti, automaatselt käes soomustransporditööri kaitse all ja kutsusin siia kellegi vägesid, kes pidid tulema ja aitama mul oma vaateid kaitsta? Kui see aga nii ei olnud, siis selgitage, kallid kolleegid, mis alusel te peate mind reeturiks, kes ei vääri mingisugust austust ega isegi seda, et talle koridoris tere öeldaks. Ma olen sügavalt nõrdinud!

Kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu võttis 1991. aasta 20. augustil vastu otsuse iseseisvuse kohta, siis kogunes Sillamäe linnanõukogu istungile ja teatas oma valijaile, et õiguslik olukord Eesti Vabariigis on põhjalikult muutunud. Vaidluste aeg on möödas, Ülemnõukogu on seaduslikul teel – kahjuks ei saa me öelda, et konstitutsioonilisel teel, sest põhiseadust meil pole – niisiis seaduslikul teel ja häälteenamusega, mis samuti peegeldab valijate suhtumist, vastu võtnud otsuse Eesti iseseisvuse kohta. Sillamäe linnanõukogu teatas pärast seda, et sellest hetkest alates tuleb Sillamäe linna territooriumil täies ulatuses täita kõiki Eesti Vabariigi seadusi. Et aga saadikute valimise ajal oli nende seisukoht selline, et Eesti peab jääma Nõukogude Liidu koosseisu, siis pidasid nad vajalikuks küsida edaspidise töö suhtes nõu valijatelt. Mida pidid nad tegema? Kas edasi töötama, sest ees seisis põhiseaduse vastuvõtmine ning kodakondsuse ja muude probleemide lahendamine, või tagasi astuma, sest nad polnud täitnud üht valimiseelset kohustust? Valijad toetasid oma saadikuid ja kinnitasid, et need olid õigesti kaitsnud oma valijate seisukohta, aga kahjuks on nad kõik jäänud vähemusse, nende seisukoht jäi alla. Antud juhul peab vähemus enamusele alluma ja tuleb edasi töötada.

Sillamäe linnanõukogu tuli kokku ja võttis vastu otsuse tühistada kõik oma endised otsused, mis ei mahu Eesti Vabariigi seaduste raamidesse. Aga meie siin ajame samal ajal selle

linnanõukogu laiali. Kas see on demokraatia? Kas te arvate, et inimene hakkab asju paremini mõistma, kui ta murtakse või pannakse vangi? Kas ta jõuab siis kiiremini õigele arusaamisele või peaks ta siiski ise kõiges selgusele jõudma? Praegu on väga tähtis, et saaksime rahulikult rajada Eesti tulevikku, kui me juba oleme sattunud koos sellel maal elama. On muidugi ka selline seisukoht, et need, kes viimase 50 aasta jooksul on siia tulnud, tuleb kõik minema ajada. Eks siis ajage, aga mina ei jaga seda seisukohta. Olen ise pühendanud 20 paremat eluaastat Eesti Vabariigi – Eesti NSV, nagu seda tookord nimetati – probleemide lahendamisele. Ma ei tulnud siia ise, mind saatsid siia ametkonnad, sest Eestis ei õpetata välja sanitaararste ega biofüüsikuid. Kui hakatakse toetuma sellistele biofüüsikutele nagu akadeemik Endel Lippmaa, siis võin ainult sügavat kaastunnet avaldada. Seepärast on vaja need inimesed, keda on ligi 40%, enda poole võita. Nad on valmis töötama, on valmis täitma kõiki Eesti Vabariigi seadusi. Nad ei ole veel valmis rääkima eesti keeles, kuigi see on väga suur puudus. Aga lõppkokkuvõttes ei ole nad selles süüdi, et nad ei oska eesti keelt. Aga miks siis neist oma poliitikaga kunstlikult viiendat kolonni teha? Kas see tuleb Eestile kasuks? Või ei saa te sellest aru? Või ei saa sellest aru need meist, kes püüavad täna teatud dokumenti läbi suruda? Oleme seda kaks kuud arutanud ja ei suuda selle saatust otsustada. Ma vabandan, võib-olla räägin ma liiga emotsionaalselt, aga mulle näib, et on juba aeg nendest asjadest aru saada. Kui me saame neist aru, siis on meie tulevik rahulik. Meile on vaja, et meil oleks rahulik.

Ma ei välista, et protsessid Idas võivad areneda selliselt, et me peame tulevikus Issanda õnnistusel paigutama Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni väed Narva jõele. Kui te pole sellest veel aru saanud, siis mõelge selle üle järele!

A. Tamm

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Ka mina ei plaaninud täna esineda. Aga seoses sellega, et eile oli valitsuses arutlusel omandireformi aluste seadus ja täpsemini selle § 16, kus arutati õigusjärgsete omanike avalduste esitamise tähtaega, jõudis valitsus järeldusele, et antud tähtaega ei saa pikendada.

Ma tahaksin öelda vastupidist. Tegelikuses on olukord kujunenud selliseks, et maakondades ja valdades moodustatud komisjonid ei suuda korrektselt neid dokumente vastu võtta. Ja mul on nüüd selline ettepanek: arvestades pühadeperioodi aastavahetusel, lükata dokumentide esitamise tähtaeg 17. jaanuarini. Me peaksime komisjonides seda küsimust kiiresti arutama selliselt, et suudaksime muuta omandireformi aluste seaduse § 16 järgmise nädala jooksul. Seejuures oleks vaja läbi arutada tagastamisele kuuluva vara põhiprintsiibid.

Kas on õige nii kiiresti lõpetada omanike või nende õigusjärglaste seaduslike taotluste vara tagasisaamiseks vastuvõtmine?

Ma teen ettepaneku arutada seda küsimust ning jätta võimalus vara kompenseerimiseks ka edaspidi. Võib-olla otsustab Riigikogu täpsemalt, kuidas seda asja korraldada. Kompenseerimise võimalus peaks jääma lahtiseks. Aitäh!

Juhataja

Tänan! Sellega on kõik, kes soovisid sõna võtta, oma soovi rahuldanud. Läheme nüüd päevakorra juurde.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 63 saadikut, puudub 40.

Lugupeetud saadikud, võtame ette päevakorra, mul on teile edastada järgmine informatsioon: valitsuselt on tulnud hr. Milleri allkirjaga ettepanek võtta tagasi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõu üksikisiku tulumaksu seaduse rakendamise kohta. Nii et tõmbame selle küsimuse päevakorrast maha.

Teiseks võtab valitsus tagasi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta vabariigi eelarveseaduses.

Nüüd hakkame arutama eile pooleli jäänud küsimust, s.o. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõu NSV Liidu ja teiste riikide kodanike staatusest. Ma näen, et hr. Kass loeb kõnet, aga kõnesid me selles asjas enam pidama ei hakka.

Kõigepealt ma teeksin teatavaks komisjonide informatsiooni, õiguskomisjon ja väliskomisjon soovivad, et katkestaksime küsimuse arutelu ja tuleksime selle juurde tagasi veel käesoleval istungjärgul. Kas hr. Kassil on sama soov?

Ma panen hääletusele ettepaneku katkestada antud küsimuse arutelu ja jätkata selle käsitlemist käesoleval istungjärgul. Kes on selle poolt?

Poolt on 37 saadikut, 4 on vastu, 2 on erapooletut, arutelu katkestatakse.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Advokatuuri kohta" eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Advokatuuri kohta" rakendamise korrast" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Nüüd on päevakorras Eesti Advokatuuri kohta käiva seaduseelnõu teine lugemine. Kahjuks ei

ole hr. Hallastet praegu istungjärgul, kuid ma tean, et õiguskomisjoni nimel on valmistanud ettekandeks hr. Kõo. Palun!

A. Kõo

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Olukord on niisugune, et õiguskomisjoni kaasettekandest kipub tulema ettekanne. Ma näen saalis Eesti Vabariigi Advokaatide Kolleegiumi Presiidiumi aseesimeest, kes võiks saada õiguse kaasettekandeks.

Juhataja

Jah, ma olen arvestanud juba hr. Tederi kaasettekandega.

A. Kõo

See on väga tore! Seaduseelnõu kohta on mul öelda niipalju, et pärast esimest lugemist tekkis õiguskomisjonil probleem, kuidas seaduseelnõu kooskõlastada Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumiga. Vastavalt sellele tuleks teha muudatusi ja täiendusi.

Täna me teame, et Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumiga on kõik probleemid täielikult kooskõlastatud, mingisuguseid lahkarvamusi enam ei ole. Õiguskomisjonile ei ole laekunud ühtegi täiendust ja parandust. Õiguskomisjon on seisukohal, et seaduseelnõu võib teisel lugemise vastu võtta. See on minu poolt kõik.

Juhataja

Tundub, et küsimusi ei ole. Tänan, hr. Kõo! Ma palun kõnepulti hr. Tedre!

I. Teder

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Käesolevas redaktsioonis on seaduseelnõu niisuguses konditsioonis, et selle võib seadusena vastu võtta. Õiguskomisjon ja justiitsministeerium on teinud mõningaid täiendusi ja muudatusi. Need on põhimõtteliselt aktsepteeritavad, seadus läheb kooskõlla praegu kavandatava kohtusüsteemi muutmisega, seadus on kooskõlas ka rahvusvahelise õiguse normidega.

Juhataja

Tänan, hr. Teder! Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sõnasoovijaid ei ole. Lõpetame läbirääkimised. Tundub, et seadus on tõepoolest esitatud kujul küps vastuvõtmiseks. Asume otsustama.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 66 saadikut.

Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi seadus Eesti Advokatuurist? 61 on poolt, vastu ei ole keegi, erapooletuid ei ole. Seadus on vastu võetud.

Teile on välja jagatud ka seadusele lisatud rakendusotsus.

Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Advokatuuri seaduse rakendusotsus? Poolt on 59, keegi ei ole vastu ega erapooletu. Otsus on vastu võetud.

Võtame nüüd uuesti ette päevakorra ja vaatame, kuidas tööga edasi minna. Me oleme tänase päevakorra ammendanud. Missugune on meie järgnev töökava? Homme alustame kõigepealt Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta sotsiaalmaksu seaduses" käsitlemist. Täna me seda teha ei saa, sest sotsiaalkomisjon ei ole veel jõudnud lõplikule seisukohale. Homme saame asja arutama hakata. Seaduseelnõu "Talumajanduse arendamiseks täiendavate vahendite eraldamine" on menetluses. Valitsuse esitatud kiireloomuline küsimus käsitleb sama probleemi ja komisjon tahab seda veel arutada. Hr. Parder kui ettekandja ei ole kohal. Järelikult seda me arutada ei saa. Homme peame vaatama, kas majanduskomisjonis on võimalik käsitleda korterite erastamise küsimust, mis minu teada peaks arutamiseks küps olema. Valitsus on esitanud uue ettepaneku. Ilmselt saame homme alustada korterite erastamise probleemi käsitlemist. Neljapäeval on kavas arutada vanalinna probleeme. Komisjonile on esitatud alternatiivne eelnõu, mida ei ole veel käsitlema hakatud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus Läti Vabariigi omandi ja Leedu Vabariigi omandi kohta

Juhataja

Kindlasti saame käsitleda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldust Läti Vabariigi ja Leedu Vabariigi omandi kohta. Ettekande selle kohta teeb justiitsminister hr. Raidla. Kaasettekanne on väliskomisjonilt.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu! Käesoleva avalduse tekst ja soov sellise avaldusega esineda sündis valitsuse poolt 3 x 3 programmi väljatöötamise alguses, kui oli tegemist kolme nädala programmi realiseerimisega. Niisuguse avalduse projekti puhul – see on teile välja jagatud – ei ole tegemist mitte õigusliku dokumendiga. Siin fikseeritud

põhimõtted ei ole õigusnormid, neil ei ole regulatiivset toimet, vaid tegemist on poliitilise hea tahte avaldusega ning kinnitusega selle kohta, et Läti ja Leedu puhul loeb Eesti Vabariik varalised suhtes klaarituks vastavalt sellele, nagu Läti ja Leedu seda ise käsitlevad.

Juhul, kui Eesti Vabariigi territooriumil asub Läti ja Leedu riigi omaks kuulutatud vara, siis Eesti Vabariik käsitlebki seda Läti ja Leedu omandina, ning ei tõstata küsimust iseendale ega teistele, kas on tegemist sel puhul veel võimalike varaliste vaidlustega, ma rõhutan: võimalike varaliste vaidlustega NSV Liidu või Läti ja Leedu vahel. Sellisest loogikast lähtudes antud avalduse tekst tollal sündiski.

Täna peab kinnitama, et aeg on edasi läinud ja käesoleva avalduse raamid tänase päeva situatsiooni puhuks jäävad ilmselt kitsaks. Need jäävad kitsaks näiteks ainuüksi Ukraina riigiõigusliku staatuse väga selge piiritletud muutumise tõttu. Kuid teiselt poolt ei ole nende raamide piirid ka tänaseks veel selged, sest riigiõiguslik situatsioon endise NSV Liidu territooriumil ei ole meile selge ja ma kardan ka, et see ei ole selge ka Ülemnõukogu saadikutele.

Riigiõiguslik situatsioon on niisuguse poliitilise deklaratsiooni puhul väga tähtis. Kui me piirdume ainult kahe riigi suhtes sama põhimõtte deklareerimisega, siis oleme sellest loendist välja jätnud Ukraina ja ka Venemaa Föderatsiooni.

Teisest küljest ei saa me praegu langetada lõplikku otsust selle kohta, kui ulatuslik peaks siin käsitletav riikide loend olema. Seetõttu on mul ettepanek avalduse lugemine täna katkestada, et avalduse teksti kallal tööd edasi teha, ühtlasi oodata ka teatavas ulatuses seda, kuidas selgib riigiõiguslik situatsioon NSV Liidu endisel või endise NSV Liidu territooriumil. Aitäh!

Juhataja

Hr. Leissonil on küsimus. Palun!

E. Leisson

Lugupeetud pr. juhataja! Lubage hr. ministrile esitada kaks küsimust.

Te nimetasite ühe subjektina Nõukogude Liitu. Kas sellest tulenevalt peaksime antud avalduses käsitlema Läti NSV-le ja Leedu NSV-le kuulunud varasid või kuni 1940. aastani eksisteerinud Läti ja Leedu Vabariigi varasid? See on esimene küsimus.

Teine küsimus on minul juba traditsiooniliseks saanud omandireformi seaduse ajast. Kas see laieneb ka Eesti Vabariigis läti ja leedu rahvusest kodanike varale? Ma mõtlen kultuuriseltside varasid. Tänan!

J. Raidla

Millise subjektiga on tegemist? Täpselt sellise, nagu seda määratleb Läti Vabariik ja Leedu Vabariik ise. See ei ole üldse meie ülesanne anda omapoolseid hinnanguid, kuidas on Läti ja Leedu oma varalised suhted paika pannud. Meie saame teadmiseks võtta informatsiooni, et nemad lähtuvad praktiliselt analoogselt järjepidevuse kontseptsioonist, nagu seda teeb Eesti Vabariik. Kuid ma rõhutan veel, see küsimus ei kuulu minu arvates meie valitsuse ja meie parlamendi kompetentsi.

Nüüd teisest küsimusest. Tekst kinnitab, et see avaldus ei puuduta üldse kodanike vara, vaid see puudutab Läti Vabariigi ja Leedu Vabariigi omandit, see tähendab, nende kahe riigi omandit ja nende varade võimalikku paiknemist Eesti territooriumil, seda omandit, mida Läti ja Leedu Vabariik oma seaduste järgi peavad oma riigile kuuluvaks.

Juhataja

Aitäh! Kui rohkem küsimusi ei ole, siis on minul hr. Raidlale küsimus. Ma ei mõistnud hr. Raidla soovi esimene lugemine katkestada ja seada meie suhtumine Läti ja Leedu varasse sõltuvusse meie suhtumisest Ukraina varasse ja veel mõnda muusse varasse. Võib-olla väliskomisjon oma kaasettekandes puudutab seda probleemi. Täna väga!

J. Raidla

Ma pidasin siin silmas seda, et avalduse teksti oleks otstarbekas laiendada ja tulla siis probleemi juurde tagasi, kui nii võib asja käsitleda.

Juhataja

Aitäh! Palun kaasettekandeks kõnetooli väliskomisjoni esindaja hr. Made!

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Kui me seda küsimust arutasime, ei jõudnud väliskomisjon päris ühtsele seisukohale, kas Läti ja Leedu eraldada teistest endistest Nõukogude Liidu vabariikidest. Meil oli siis arutusel see küsimus, mis täna üles kerkis. Kuna siin on jutt Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi omandist, mis oli Eesti Vabariigi territooriumil 50 aastat tagasi, siis tekkis küsimus, kas Ukrainal, Valgevenel, Kasahhil ja Venemaa oli üldse mingit konkreetset omandit Eesti Vabariigi territooriumil. Komisjon leidis, et neid asju kokku liimida ühte otsusesse ei saa. Need tuleb eraldada.

Me ei ole seda muutunud situatsiooni tõttu oma komisjonis jõudnud veel arutada. Mulle tundub, et need on siiski kaks eri asja. Kuna tegemist on poliitilise otsustusega, soovis valitsus näidata oma suhtumist meie naabritesse Leedusse ja Lätisse poliitiliselt. Väliskomisjon on valmis seda ettepanekut toetama. Kuid ma arvan, et ei ole siiski mõtet katkestada arutamist pikaks ajaks. Väliskomisjon on otsekohe valmis seda arutama. Ma arvan, et võiksime selle juurde tagasi tulla juba järgmisel istungjärgul. Mulle tundub, et neid kahte asja ei saa kokku liimida. Me soovime valitsusel Ukraina, Valgevene, Venemaa ja kõigi teiste liiduvabariikide küsimuses esitada teine otsus teises redaktsioonis. Läti ja Leedu suhtes tuleb oma hea tahte avaldust siiski avaldada. Seetõttu on mul ettepanek arutelu täna katkestada, kuid ainult järgmise istungjärguni. Ma tänan!

Juhataja

Tundub, et küsimusi ei ole. Nii ettekandja kui kaasettekandja teevad ettepaneku küsimuse arutamine katkestada ning jätkata järgmisel istungjärgul. Panen selle ettepaneku hääletusele.

Kes on selle poolt, et katkestada antud küsimuse arutelu kuni järgmise istungjärguni?

Katkestamise ettepanekut pooldab 40 saadikut, 2 on vastu, 1 on erapooletu. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi majandusvööndi kehtestamise kohta

Juhataja

Nüüd liigume päevakorras edasi, plaanis on saadikurühma arupärimine, millele oodatakse vastama hr. peaministrit, kuid ta saabub alles neljapäeval. Järgmine punkt eeldab, et kohal oleks hr. Anton. Kuid ka teda ei ole. Meil on võimalik asuda arutama Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsust Eesti Vabariigi majandusvööndi kehtestamise kohta. Küsimus jäi väliskomisjoni ja õiguskomisjoni kooskõlastada. Ma paluksin kutsuda saali pr. Aaskivi ruumist 111, tema on õiguskomisjoni poolt määratud kaasettekandjaks.

Vahepeal ma teeksin teatavaks, et täna kell kaks on hr. Rüütli palvel Ülemnõukogu juhatus, Ülemnõukogu Presiidiumi liikmed ning saadikufraktsioonide esimehed või esindajad kutsutud ruumi 111. Hr. Rüütel soovib nõu pidada küsimustes, mis on seotud tema kohtumisega Venemaa presidendi Jeltsiniga samuti situatsiooni üle, mis on praegu tekkinud Eesti suhetes

Venemaa ja Nõukogude Liiduga. Nii et ma palun seda edasi ütelda ka saadikutele, kes kuuluvad presiidiumi. Hr. Pohlal on küsimus selle koosoleku kohta? Palun, hr. Pohla!

V. Pohla

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kas nii tähtsast poliitilisest sündmusest nagu hr. Rütli kohtumine president Jeltsiniga ei peaks informeerima kogu täiskogu, mitte ainult kitsast ringi? Tänan!

Juhataja

Sellest oli ka hr. Rütliga juttu. Hr. Rütel on valmis täiskogu informeerima pärast seda, kui ta on nõu pidanud. Nii! Pr. Aaskivi on ilmunud kohale. Palun pr. Aaskivi kõnepulti. Nii! Õiguskomisjon on muutnud oma seisukohta. Ettekande teeb õiguskomisjoni aseesimees hr. Eller. Palun, hr. Eller!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon koos väliskomisjoni ja keskkonnakomisjoni esindajatega arutas vabariigi majandusvööndi kehtestamise otsuseprojekti ja me tulime põhimõttelisele järeldusele, et on vaja teha mõned redaktsioonilised parandused. Nendega soostus ka väliskomisjon. Nende põhjuste olemuse palume avada Tiit Madel.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Made!

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Majanduspiiri seadus oli õieti vastuvõtmiseks valmis juba siis, kui see täiskogule esitati. Viivitus seisneb põhimõtteliselt selles, et meie lugupeetud õiguskomisjonis tekkis kahtlusi, kas Eesti Vabariigi merepiir on ikka täpselt määratud või ei ole. Nüüd on läinu mitu nädalat mööda. Õiguskomisjon on veendunud, et meie merepiir on sätestatud. Sellest lähtudes saame ka hakata piiriasju otsustama, sest aeg ei kannata selle edasilükkamist. Õiguskomisjon ja väliskomisjon arutasid neid asju omavahel ja jõudsid konsensuseni. Ühtlasi tegime dokumenti mõned parandused.

Esimene parandus käsitleb seda, et pealkirjast jätta välja sõna "kehtestamise". Otsuse pealkiri on siis niisugune: "Eesti Vabariigi majandusvööndi kohta".

Otsuse esimest punkti tuleks alustada sõnadega: "Pidada vajalikuks kehtestada ..."

Ja nüüd veel ühest probleemist, milles täna õiguskomisjoni ja väliskomisjoni seisukohad lahku lähevad. Nimelt pakub õiguskomisjon 1. punkti viimaseise lausesse uut redaktsiooni. See kõlab nii: "... mille piir Läti ja Venemaaga määratakse lepingutega, kui riikide vahel ei lepita kokku teisiti".

Väliskomisjon leiab, et meil ei ole mingit vajadust ega mõtet ärgitada seda küsimust. Ei tasu hakata Rootsi või Soomega neid küsimusi uuesti arutama, sest Soome on sõlminud kunagi merepiiriga majanduspiiri Nõukogude Liiduga. Need on täiesti selged ja aktsepteeritavad. Me ei tahaks mingil juhul viivitust või asja seadmist kahtluse alla. Teeksime Ülemnõukogule ettepaneku siiski seda lause teist poolt mitte sisse panna. Ma arvan, et te väljendate oma suhtumist hääletamise teel. See on üks küsimus, mille me peaksime panema hääletusele.

Edasi jõudsime kokkuleppele, et 3. punktis tuleks asendada sõna "kokkulepped" sõnaga "lepingud". See on eelviimane lause, kus on juttu majandusvööndi täpsustamisest.

Nüüd üks põhimõtteline küsimus, mis ilmselt tuleb panna hääletusele. Nimelt teeb keskkonnakaitsekomisjoni liige hr. Tarand ettepaneku jätta 3. punkt üldse välja. Nii õiguskomisjon kui ka väliskomisjon leidsid, et see punkt peab siiski otsuses olema. See on teine probleem, mida me peame hääletamise teel otsustama, kas jätta 3. punkt välja või mitte. Kaks komisjoni soovivad 3. punkti sisse jätta. Niisiis on otsuseprojekt nii kaugel, et selle võiks panna hääletamisele ja otsusena vastu võtta. Kui meie kvoorum seda täna teha lubab, siis võiksime ka täna hääletada. Ma tänan!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Meil on täna ka keskkonnakaitseministeeriumi esindaja kohal. Kas teil on soov kaasettekandeks? Ei ole soovi. Olete rahul selle lahendusega? Asume siis parandusi läbi hääletama. Palun kutsuge kõik saadikud saali, sest meil on tarvis parandused läbi hääletada. Me peaksime ka otsuse täna vastu võtma.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 saadikut, puudub 38.

Palun võtke nüüd ette otsuseprojekti tekst. Üks hetk! Hr. Raud, palun!

K. Raud

Lugupeetud juhataja, ma palun selgitust! Minu arvates projekti esitajad soostusid projekti kohendajate parandustega. Kas meil on tarvidust neid parandusi läbi hääletada?

Juhataja

Ma sain aru, et on olemas alternatiivid, mille kohta ei olnud võimalik kokku leppida, ei olnud

ühtset seisukohta. Alternatiivid tuleb läbi hääletada. Neid ettepanekuid, millega on nõustunud, me loomulikult hääletama ei hakka.

Nii. Kõigepealt alustan 3. punktist. Kas jätta see otsuseprojekti või mitte? Nagu te kuulsite, tegi keskkonnakomisjon ettepaneku jätta see punkt tervikuna välja. Sellega ei nõustunud õiguskomisjon ja väliskomisjon. Ka otsuseprojekti esitaja ei ole teinud ettepanekut, et see välja jätta.

Kes on selle poolt, et toetada keskkonnakomisjoni ettepanekut jätta 3. punkt otsuseprojektist välja? Selle ettepaneku poolt on 8 saadikut, vastu 32, 6 on erapooletud.

Keskkonnakomisjoni ettepanek ei leidnud toetust. Nüüd läheme paranduse juurde, mis jäi samuti vaidlusaluseks. Kas vahepeal on toimunud läbirääkimised? Kes esitab selle tulemuse? Õiguskomisjon. Palun, pr. Aaskivi!

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Praegu väliskomisjoni poolt meile pakutud redaktsioon kattub põhimõtteliselt täiesti sellega, mida õiguskomisjon silmas pidas. Me aktsepteerime seda ettepanekut ja see ei vaja hääletamist.

Juhataja

Ühesõnaga punkt 1 jääb sisse. Kas hr. Made kordaks täpselt seda redaktsiooni? Palun, hr. Made!

T. Made

Austatud eesistuja. Esimese punkti esimene rida algab sõnadega: "... pidada vajalikuks kehtestada". Niisugune on redaktsioon. Kõik muu jääb samaks. Ja viimane rida kõlab: "... ning mille piir Läti ja Venemaaga määratakse lepingutega." Kõik.

Juhataja

Niisiis erilepete asemel ...

T. Made

Jääb ära lisa "... kui riikide vahel ei lepita kokku teisiti". Ja kogu lugu. Aitäh!

Juhataja

Selge! Kas saadikud mõistsid, et tegemist on sõna "lepete" asendamisega sõnaga "lepingutega"? Niisiis võime asuda otsuse vastuvõtmisele.

Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi majandusvööndi kohta?

Otsuse poolt on 61 saadikut, keegi ei ole vastu, 1 jäi erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma pean teile teatama, et me oleme oma tänased võimalused ammendanud. Ma soovin, et majanduskomisjon teeks tõhusalt tööd, et me saaksime asuda homme tööle ja täiendada päevakorda ka kiireloomuliste küsimustega, mis seisavad majanduskomisjoni taga. Samuti ma palun, et majanduskomisjon ja omandireformi komisjon võtaksid arutusele nende menetluses oleva kiireloomulise küsimuse. Hr. Elleril on teade. Palun, hr. Eller!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni istung koos väliskomisjoniga toimub 12.15 ruumis 264. Arutame Kåbini ja Kassi projekti. Palun kõiki kohale tulla!

Juhataja

Meenutan, et juhatus, presiidiumi liikmed ja saadikurühmade esimehed või esindajad koguneksid kell 2 nõupidamisele hr. Rtliga. Prast seda on juhatuse koosolek.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

58. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

11. detsember 1991

A. Rüütli informatsioon kohtumistest Jeltsiniga

Juhataja (M. Lauristin)

Katsugem ennast tänaseks tööpäevaks koguda! Igäihele, kes täna saalis on, langeb tavalisest pisut suurem koorem, sest koosseis on üsna väike. Lisaks juba ärasõitnud saadikutele on osa saadikuid täna ka Riiga sõitnud ja meil on tõsiseid raskusi normaalselt tööd teha. Sellepärast palun kõiki, kes kohal on, eriti intensiivselt töötada.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 62 saadikut, puudub 41.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Eile arutas Ülemnõukogu juhatus koos presiidiumiga hr. Rüütli ettekannet selle kohta, missugune on praegu Eesti Vabariigi ja meie idanaabri suhete seis seoses viimaste sündmustega. Seoses hr. Rüütli kohtumistega teeb juhatus ettepaneku võtta see küsimus täna täiendavalt Ülemnõukogu päevakorda. Kuulame ära hr. Rüütli ettekande või informatsiooni tema kohtumistest Venemaa Föderatsiooni presidendi hr. Jeltsiniga ja sellest tulenevad järeldused Eesti välispoliitikale. Ma palun Ülemnõukogu võtta seisukoht, et täiendada päevakorda selle informatsiooniga. Palun hääletada, sest reglemendi järgi on see ettepanek läbi hääletamata. Juhatuse ettepanek on reglemendikohane. Aitäh!

Meil on hr. Rüütliga, kokku lepitud, et ta kõneleb 50 minutit. Palun küsijatel seda arvestada.

A. Rüütel

Austatud eesistuja! Austatud kolleegid! Nagu pr. Lauristin juba ütles, otsustasime eile juhatuse istungil kokku kutsuda presiidiumi liikmed ja fraktsioonide esimehed, et teid minu kohtumistest informeerida. Ja samal ajal – ma arvan, et see oli õige – võtsime vastu avalduse kolme uue riigi poolt moodustatud ühenduse toetuseks. Seda oli tarvis eile teha ja võimalikult kiiresti teha, sest poliitilised protsessid, peab ütlema, toimuvad mitte päevade, vaid tundidega. Ma vabandan teie ees! Tegelikult oli see mõeldud nii, et me arutame neid küsimusi Ülemnõukogus, kuid aeg ei võimaldanud seda enam teha. Ja sellepärast leppisime eile selle

nõupidamise kõigepealt kokku. Täna otsustasime informeerida ka teid nendest asjadest, olgugi et see toimub väikese hilinemisega. Nii et ma vabandan veel kord asjade sellise käigu pärast, aga midagi ei ole parata, nii see läks!

Ma tahaksin siia juurde lisada veel seda, et tegelikult oleksime pidanud mitmedki küsimused lahendama teisel tasandil, enne väliskomisjoni, samuti ka teistes instantsidega aru pidama, kuid selleks ei ole olnud aega. Ma palun mind mõista ja mitte hukka mõista, et me need asjad nii kiiresti ära tegime.

Nagu te teate, tekkis mõni aeg tagasi meie suhetes Venemaa Föderatsiooniga üpris komplitseeritud olukord piiriküsimuses, samuti muudes küsimustes. Teatud poliitilised jõud, grupid ja isikud kasutasid seda olukorda lihtsalt ära ja selle tulemusena tekkis meie suhetes üpris palju segadust. Ma pidasin vajalikuks selles olukorras konsulteerida Venemaa Föderatsiooni presidendi hr. Jeltsiniga. Helistasin temale ja me leppisime kokku, et kohtume ja informeerime üksteist ning arutame juba aastakümnetega ummikusse jooksnud probleeme, samuti jooksvaid küsimusi. Meie arutelu objektiks olid vastastikused läbirääkimised. Samuti rääkisime piiriküsimustest, majandusküsimustest ja ka sellest, kuidas üks või teine pool täidab tarnekohustusi jne. Ma pean ütleva, et mõttevahetuse ajal jõudsime üpris lähedastele seisukohtadele, kuidas lahendada ummikusse jooksnud küsimusi, ja ka selles, milline poliitiline õhkkond oli vahepeal tekkinud. Sellel kohtumisel leppisime kokku, et me jätkame ka edaspidi kõikidel juhtudel mõttevahetusi, kui tekib probleem. Meil oli veel telefoni teel jutuajamisi. Küpses idee, et selles olukorras oleks õige need seisukohad kirjalikus vormis fikseerida. Sellest tuleneski kommünikee eelprojekt, mis mõlemapoolselt läbi vaadati. Lõppkokkuvõttes jõudsime seisukohale, et kohtume veel kord, arutame veel kord neid küsimusi ja ütleme oma seisukohad välja kommünikees. Kirjutasime kommünikeele alla – teatavasti toimus kohtumine esmaspäeval kell 10. Ajakirjanduses on sellest juba juttu olnud, seepärast ei ole vaja seda täna enam üksikasjalikult kommenteerida. Kuid olgu siiski öeldud, et kommünikee haarab kõiki neid probleeme, mis meie suhetes praegu eksisteerivad.

Et ka Nõukogude Liiduga olid meie läbirääkimised teatud määral ummikusse jooksnud, siis oli mul samal teemal jutuajamine nii Jakovlevi kui ka Ševardnadzega. Ka siin pean ma ütleva seda, et meil ei tekkinud eriarvamusi üheski küsimuses, kui ma olin selgitanud meie arusaamu seni väga vaieldavates küsimustes. Muidugi ei saa öelda, et nende seisukohad oleksid meie seisukohtadega kokku langenud täielikult, kuid meil ei tekkinud mingisugust väga vaieldavat olukorda, rääkimata konfliktsest situatsioonist, ükskõik, kas me kõnelesime piiriküsimustest, kodakondsusest või mõnest muust probleemist.

Peale selle räägin lühidalt ka Pariisist. Pariisis kohtusin hulga juhtivate poliitikutega riigitegelaste tasandil, samuti oli mul põgus jutuajamine president hr. Mitterand'iga. Ma tõstasin Mitterandi ees kolm küsimust. Üks küsimus seisnes selles, et oleks hea, kui me saaksime võib-olla Prantsusmaalt ja ka lääneriikidel abi teravilja näol. Ma rõhutasin, et Eestil ei ole seda teravilja tarvis, sest me suudame ennast ise majandada ja oma rahva ära toita, kuid me aitaksime meelsasti Venemaa Föderatsiooni, eelkõige Leningradi ja Moskvat, kus tõesti on toiduainetega tekkinud äärmiselt pingeline olukord. Nähtavasti süveneb nende raske olukord edaspidigi. Me abistaksime neid heast tahtest, et meie suhted idanaabritega oleksid head. Ma tahaksin neid selles raskes olukorras aidata ka seetõttu, et Venemaa Föderatsioonis reaalselt jätkuksid ühiskonna demokratiseerimisprotsessid. Minu ettepanek leidis heatahtlikku suhtumist. Ma loodan, et me võib-olla saame täiendavat abi selleks, et me saaksime Venemaa Föderatsiooni aidata.

Juttu oli ka sellest, et meie noor riik ei ole praegu ise võimeline kindlustama korda oma maal, eelkõige oma piire kaitsma. Avaldasin arvamust, et võib-olla on Prantsusmaal võimalusi aidata meid ka nendes küsimustes.

Tõsine jutuajamine toimus ka sellel teemal, et seoses meie iseseisvumisega on tarvis Nõukogude väed Eestist välja viia. Kuid selleks tuleb luua reaalsed tingimused. Vägede väljaviimiseks on vaja, et ohvitseridel ja nende perekondadel oleks Venemaa Föderatsioonis elamispiind, kuhu nad võiksid minna. Võib-olla osutub võimalikuks, et me saame lääneriikidelt finantsabi, siis võime Venemaa Föderatsiooni abistada. Kuid ma rõhutan veel kord, et me saame Venemaa Föderatsiooni abistada ainult siis, kui saame lääneriikidelt rahalist abi. Kõik meie seisukohad ja palved võeti heatahtlikult vastu. See annab alust loota, et võib-olla leitakse tõesti võimalus meid abistada, mis sisuliselt tähendab abistada eelkõige Venemaa Föderatsiooni. Ehk saab neid poliitilisi pingeid tekitavad küsimused lahendada üldise majandusabi raames. Nagu ma juba ütlesin, saaksime siis aidata Venemaa Föderatsiooni, et kõik sealsed demokratiseerumisprotsessid võiksid toimuda rahumeelsetes tingimustes.

Võib-olla olidki need minu kohtumiste peamised põhimõttelised küsimused, millega mul tuli tegelda. Kokkuvõttes pean ütlema, et neid seisukohti mõisteti ja toetati nii Moskvast kui ka Pariisis. Ma usun, et ka meie Ülemnõukogu toetab neid seisukohti. See loob meil eeldused (ütlesin seda ka kohtumisel Jeltsiniga) kiirendada meie läbirääkimisi Venemaa Föderatsiooniga, sest Nõukogude Liitu praktiliselt enam ei eksisteeri. Need küsimused, mis praegu kuuluvad veel Nõukogude Liidu kompetentsi, vajavad eraldi lahendamist, kuid praegu on nendele äärmiselt raske vastust saada. Võib-olla me leiame koos Venemaa Föderatsiooni ja

uue riikideühendusega ummikust väljapääsu. Täna ei ole see muidugi võimalik, kuid ma katsun konsultatsioone jätkata. Ilmselt peame ka meie Ülemnõukogus läbirääkimiste küsimuse nii Nõukogude Liidu kui Venemaa Föderatsiooniga uuesti läbi vaatama, et kiiremini leida lahendus nendele probleemidele. Need probleemid on poliitiliste ja majanduslike protsesside arengut takistavaks teguriks. Mul on kõik. Kui on küsimusi, siis püüan ma nendele vastata kohe, sest aeg on nii teil kui ka minul väga piiratud.

Juhataja

Aitäh! On küsimusi? Palun, hr. Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud pr. juhataja! Lugupeetud hr. esimees! Teie kohtumiste kohta Moskvas ilmus ka TASS-i informatsioon. Praegu nimetasite ühte momenti, et teil oli Venemaa presidendi Boriss Jeltsiniga kõne all ka Eesti–Venemaa vaheline piiriküsimus. Ühest teleintervjuust on meil teada (mida me ka ajalehest võisime lugeda), et praeguses piiris puudub igasugune loogika. Esimene küsimus olekski selline: milline piir on loogiline?

Teine küsimus läbirääkimiste kohta: Ševerdnadze ja Jakovleviga anti TASS-i kaudu teada, et te jõudsite täielikule üksmeelele kodakondsuse ja inimõiguste garanteerimise küsimuses. Milles seisneb see üksmeel? Tänan!

A. Rüütel

Kõigepealt piirist. Tähendab, nagu te teate, on eksisteerinud ja eksisteerivad erinevad seisukohad. Esimene seisukoht: piir tuleb taastada vastavalt Tartu rahulepingule, ja teine seisukoht: piir peab jääma sinna, kuhu see Nõukogude Liidu ühepoolse otsusega 1950. aastatel pandi. Teatavasti tühistasime Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega Eesti NSV poolt vastuvõetud otsused piiri kohta, sest need olid meile teadaolevatel andmetel keskuse surve tõttu vastu võetud ja seetõttu võib neid lugeda ühepoolseteks. See on teatavasti tekitanud omajagu eriarvamusi, mida teatud poliitilised jõud on püüdnud võimendada. Sellel teemal oligi juttu. Ka teie olete siin arutanud neid küsimusi ühes või teises vormis.

See on võib-olla isiklik seisukoht, kuid see isiklik seisukoht toetub nende inimeste seisukohtadele ja arusaamadele, kes elavad nendes regioonides, õigemini meie piiriregioonides. Oma seisukoha aluseks olen võtnud juriidilise tõsiasja: kui me räägime inimõigustest, siis peame rääkima ka rahvuslikest õigustest, kui me räägime rahvuslikest õigustest, siis peame rääkima ka etniliste gruppide õigustest. Me teame, millist ülekohut ja

vägivalda on rakendatud nende rahvaste kallal, kelle hulka ka meie ennast loeme, ja nende etniliste gruppide kallal, kes elavad meie piiriregioonides.

Teatavasti on väga originaalse kultuuriga setude etniline grupp, kes praegu on Eesti Vabariigist lahutatud sellesama piiriga, millest oli juttu. Rääkides Narva-tagustest aladest teame, mitme sajandi vältel on seal toime pandud kuritegusid väikerahvaste kallal. 1950. aastatel ja hiljemgi on seal lausa füüsiliselt hävitatud väikerahvaste esindajaid. Sellest on minul aasta algul korduvalt juttu olnud M. Gorbatšoviga, viimati mais ja ka sügisel, kui temaga kohtusin. Mul on sellest varem juttu olnud ka Jeltsiniga. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium saatis umbes aasta tagasi sellekohase kirja NSV Liidu Ülemnõukogu tollasele presiidiumile. Vastust me sellele ei ole saanud.

Teatavasti on paljud väikerahvad praegu organiseerunud. Nendel on oma liidud ja seltsid, kellega mul on juba mitu aastat olnud pidev kontakt. Ma leian, et nendest arusaamadest ja seisukohtadest lähtudes tuleks Kagu-Eestis, s.t. Eesti Vabariigi ja Pihkva oblasti vahelisel alal piir paika panna etnilisel alusel, selleks et seal säilitada ühe etnilise grupi kultuur ning nad võiksid oma usualal, kus nad on mitu tuhat aastat püsinud, edasi elada. Ükski minuga kohtunud isik ei vaieldnud selle põhimõtte vastu. Jutt jätkus sellel teemal (ma ütlesin seda enda poolt, seda kinnitas ka hr. Ševardnadze), et on vaja teha kõik garanteerimaks Eestimaal inimõigused kõigile, ükskõik millisesse rahvusesse nad kuuluvad. Ma usun, et see on meie kõigi ühine seisukoht ja me peame kõik selleks tegema, et inimõigused oleksid Eestis kõigile garanteeritud. Sellest oli juttu ka Pariisis. Ja lõppkokkuvõttes käsitleb Pariisi harta, millele ma teie nime alla kirjutasin, väga tõsiselt inimõigusi. Nii et me vastutame ühiselt selle eest.

Vastates teie küsimusele, peaksime sisuliselt lähtuma mingisugustest suurrahvuslikest või muudest ambitsioonidest. Aga kui rääkida Narva-tagustest aladest, siis ma leian, et seal elanud vadjalased, isurid – praktiliselt kõik väikesed rahvusgrupid on hääbunud lausa füüsilise hävitamise tõttu. Nende hulka kuuluvad ka ingerisoomlased, kes on sellel alal elanud vähemalt 350–400 aastat. Ka nende vastu on kasutatud füüsilist vägivalda. Mitte ükski selle rahva põlvkond ei ole saanud rahu olla. Ma leian, et meil on moraalne kohus neid toetada, sest me oleme kuulutanud, et tahame rajada õigusriigi ja demokraatliku ühiskonna.

Need piirid, mis lepiti kokku 1920. aastal Eesti ja Nõukogude Venemaa vahel, tulenesid teatud määral Eesti sõjalise jõu üleolekust ja Eesti strateegilistest kaalutlustest. Kui jälgida etnilisi piire, siis on etniline piir Tartu rahuga määratud piirist umbes 5–8, kohati 10 km lääne poole. Mõned Eesti perekonnad ja ka mõned külad võib-olla jäävad tõesti sellisel puhul Venemaa Föderatsiooni territooriumile. Meil oli jutuajamine nii Jakovlevi, Ševardnadze kui ka Jeltsiniga selle kohta, et me püüaksime omalt poolt teha kõik selleks, et need perekonnad

võiksid Eestisse elama asuda. Me suudame neid aidata uue kodu loomisel Eestimaal. Ja samal ajal oli Vene pool nõus (seda, kinnitas hr. Jeltsin), et ka nemad teevad omalt poolt kõik selleks, et need inimesed, kelle paljud põlvkonnad on elanud sellel territooriumil, võivad soovi korral ümber kolida Venemaa alale. See heatahtlik arusaam väljendub ka kommünikees. Me leppisime kokku ka selles, et nendele perekondadele, kes soovivad Eestist lahkuda, luuakse selleks reaalsed tingimused.

See põhimõte kehtib ka eestlaste kohta, kes omal ajal Siberisse küüditati. Ka nendele on vaja abi anda, kui nad soovivad Eestisse tagasi tulla. Me peame humaanselt suhtuma kõigisse nendesse, kes pidid oma kodud maha jätma, sest nemad olid toleaege poliitika ohvrid.

Ma arvan, et Narva jõgi võiks jääda Eesti piiriks Venemaa Föderatsiooniga. Aga kui seda mõtet edasi arendada, siis siiski mitte Venemaaga, vaid selle uue alaga, millele praegu e oska täpset nimetust anda. Asi seisneb selles, et väikerahvaste esindajate ja etniliste gruppide (isurid, vadjalased jt.) piirid asuvad meie 1920. aasta piirist ida pool. Mul ei ole volitusi neile mingeid lubadusi anda ja ma ei ole ka mingeid lubadusi andnud. See oli minu isiklik arvamus ja sellest rääkisin ka hr. Jeltsinile. Ma tegin ettepaneku, et Venemaa Föderatsioon vaataks selle küsimuse läbi ja leiaks võimaluse, et anda etnilistele gruppidele maa-ala, mis asub meie 1920. aastal kehtestatud piirist idapool. Väljaspool seda ala tuleks kindlaks määrata Venemaa Föderatsiooni piir. Teatavasti on rahvusvahelises õiguses niisugune juriidiline mõiste nagu lepinguline ala. Niisuguseid alasid on maailmas paljudes riikides. Ma palusingi hr. Jeltsinil kaaluda võimalust, et Narva-tagune ala, mis juriidiliselt kuulub meile, võiks kuuluda niisuguse lepingulise ala koosseisu, millele Venemaa Föderatsioon lisaks mingisuguse territooriumi – lepingulise ala või autonoomse piirkonna. Sellel lepingulisel alal oleksid nii Eesti kui ka Venemaa Föderatsiooni esindajad, kuid kõik otsused oma elu korraldamisel langetaks see grupp ise. Neil võiks olla ka oma piiratud seadustik. Nii Eesti Vabariik kui ka Venemaa Föderatsioon aitaksid neid väikerahvaid, et nad saaksid elada täisväärtuslikku elu. Ma julgen kinnitada, et minu mõttekäiku mõistsid täielikult härrad Jakovlev ja Ševardnadze ja ka Jeltsin. Ma palusin hr. Jeltsinit minu ettepanekut kaaluda.

Usun, et tuleme ühiselt nende probleemide juurde, kui see asi muutub konkreetseks. Me peame täpsustama läbirääkimiste pidamise küsimused, aga enne seda peame teiega oma üldised seisukohad ja põhimõtted paika panema, ning meiepoolse läbirääkimistekomisjoni käsutusse andma. Sellega saame vältida kõikvõimalikke eriarvamusi ja vaidlusi kohtumistel teise poolega. Ma arvan, et nii saaksime hoopiski konstruktiivsemalt neid probleeme lahendada.

Rääkides kodakondsusest tutvustasin meie poliitilist olukorda ja Eesti Vabariigi

Ülemnõukogu poolt vastu võetud sellekohast otsust, mis tugines Eesti Vabariigi 1938. aasta põhiseadusele. Ükski minuga kohtunud poliitika- ja riigitegelane ei vaielnud sellel vastu. Jutt jätkus inimõiguste teemal. Hr. Ševardnadze märkis, et inimõigused tuleb garanteerida kõigile, kes Eestimaal elavad, vaatamata rahvusele, kuhu nad kuuluvad. Ma usun, et see on meie ühine seisukoht ja me peame tegema kõik selleks, et inimõigused oleksid Eestis kõigile garanteeritud. Sellest oli juttu ka Pariisis. Teie nimel kirjutasin alla ka Pariisi hartale, mis käsitleb inimõigusi väga tõsiselt. Nii et meie vastutus on ühine.

Juhataja

Aitäh! Enne, kui asume järgmise küsimuse juurde, lepime kokku, et hr. Tarand on viimane küsija.

A. Rüütel

Ma ei vasta enam nii pikalt. Aga need olid väga tõsised küsimused, seepärast tuli mul ka pikemalt nendel teemadel rääkida.

Juhataja

Aitäh! Järgmine küsija on hr. Mets.

T. Mets

Lugupeetud hr. Rüütel! Praegu puuduvad otsesed eeldused Nõukogude Liidu vägede väljaviimiseks Eesti territooriumilt. Läbirääkimistel hr. Jeltsiniga puudutasite kindlasti ka seda teemat. Ja sellega seoses on mul teile üks küsimus. Kas NSV Liidu vägede Eestis baseerumine kompenseeritakse kokkulepitud kogustes tasuta nafta, valtsmetalli, bensiini ja meile vajalike materjalide tarnimise teel? Kas see teema oli arutusel?

A. Rüütel

Sellisel kujul küsimus üleval ei olnud. Küsimust nende vägede poolt tekitatud kahjust loodusele ja keskkonnale ei ole seni üldse püstitatud. Vähemalt mina ei ole seda küsimust sellisel kujul kordagi püstitanud. Kuidas neid vägesid realselt välja viia, sellest ma juba rääkisin. Nõukogude Liit ei ole võimeline seda tegema ja ei ole selleks võimeline isegi lähiaastatel. Seetõttu tuleb olla realist. Kui ma mõni aeg tagasi kohtusin NATO esindajatega, tegin neile ettepaneku, et relvastuse vähendamise tulemusel vabanevaid rahalisi vahendeid võiks kasutada selle küsimuse lahendamiseks. Ma võin öelda, et need ettepanekud on leidnud

loodetud toetust. Võib-olla arutatakse neid probleeme vastavates instantsides. Ma avaldasin oma arvamust ja ma usun, et see langeb kokku teie seisukohaga. Me püüame omalt poolt kaasabi osutada, et võõrvägesid siit välja viia.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Paju!

A. Paju

Lugupeetud Ülemnõukogu Presiidiumi esimees! Teie kohtumiste vaheajal sündis Sõltumatute Riikide ühendus. Kas viimasel kohtumisel tunnetasite Jeltsini meelemuutust ja kas sellega on seotud tänane Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi avaldus?

Ja teine küsimus. Kommünikees on nimetatud, et pööratakse tähelepanu Eestist Venemaale tagasipöörduvate ja Venemaalt Eestisse tagasipöörduvate kodanike moraalsele ja materiaalsele abistamisele. Kas oli konkreetselt juttu represseeritud Eesti kodanikest, kes praegu elavad Venemaal?

A. Rüütel

Mis puutub uue ühenduse loomisesse, siis informeeris hr. Jeltsin mind päris põhjalikult, kuidas see toimus. Teatavasti oli varem planeeritud nelja riigi kohtumine, kuid sellise kujul seda siiski ei toimunud. Tema ütles, et nimetatud kohtumise vastu oli hr. Gorbatšov ja seetõttu toimus see teisel tasandil. Selle põhjustas teatud määral asjaolu, et Ukraina keeldus ükskõik millises vormis Nõukogude Liidu uuest riiklikust organisatsioonist. Lõpuks istuti kokku ja ühiselt formeerus see dokument, mis nähtavasti on ajakirjanduses ilmunud. See on mul ka kaasas. Kui on soovi, me võime seda paljundada. Selle andis meile Jeltsin.

Niisugune tulem formeerus sellest konkreetsest poliitilises olukorrast. Jeltsini sõnul oli majanduslik ja poliitiline olukord Nõukogude Liidus väga pingeline. Oli tarvis midagi ette võtta. Teravate probleemide lahendamist ei saanud enam edasi lükata. Uuenenud Nõukogude Liidu variant, mille pakkus välja Riiginõukogu ja hr. Gorbatšov, ei olnud tollastele vabariikidele vastuvõetav. Nii informeeris meid hr. Jeltsin.

Mis puutub remigratsiooni küsimustesse, siis lubasid mõlema pooled nende lahendamisele kaasa aidata. Ma usun, et me tuleme nimetatud küsimuse juurde tagasi ja sellele on vaja anda seaduste ja otsustega õiguslik põhjendus. Arutanud põhjalikult neid probleeme, me leidsime, et sellega on vaja pidevalt tegelda ning materiaalselt aidata neid inimesi, kes tahavad naasta

oma kodumaale. Mõlemad pooled peavad tegema kõik selleks, et inimesed saaksid oma soovi realiseerida.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Madisson!

M. Madisson

Lugupeetud hr. esimees! Viimastel päevadel on üsna mitmest allikast saabunud kuuldusi, et keegi Nevzorov ja Alksnis organiseerivad meie vabariigi vastu aktsioone. Kas need on kuulujutud või on neil ka mingi alus, mis oleks võimaldanud sellest rääkida ka hr. Jeltsiniga?

A. Rüütel

Mina olen ka eri kanalitest niisuguse informatsiooni saanud ja rääkisin sellest viimasel kohtumisel ka Jeltsinile. Tema muidugi taunis seda. Ma palusin ka teda seda asja selgitada. Kui tekivad mingisugused kriisiolukorrad, siis püüame neid lahendada ühiselt. Nii me kokku leppisime.

Juhataja

Aitäh! Palun, Sergei Sovetnikov!

S. Sovetnikov

Lugupeetud hr. Rüütel! Olen täiesti nõus teie eilsel presiidiumi istungil tehtud avaldusega selle kohta, et me peame kiirendama Vene NFSV ja Eesti Vabariigi vaheliste riiklike suhete aluste lepinguga ette nähtud kahepoolsete kokkulepete väljatöötamist, eriti lepingu §-de 3, 4 ja 5 osas. Seoses sellega küsin: kuidas te kujutate ette töögruppide loomist või on need juba loodud ja tegutsevad? Tahaksin väljendada soovi, et neisse töögruppidesse lülitataks eelkõige asjast huvitatud inimesi. Ei ole mingit kahtlust, et neist kokkulepetest on eelkõige huvitatud muulastest elanikkond. Palun teie arvamust selles küsimuses! Tänan!

A. Rüütel

Ma vabandan, ma ei mõistnud, millistest töörühmadest on jutt?

S. Sovetnikov

Täiendavate kahepoolsete lepete väljatöötamiseks loodud töögrupp kodakondsuse, migratsiooni, omandi- ja sotsiaalsetes küsimustes.

A. Rüütel

Viimati rääkisime eile õhtul. Ma kohtusin mõne meie läbirääkimistekomisjoni liikmega, vahetasime mõtteid. Täna peaks hr. Savisaar tagasi olema. Me leppisime enne tema ärasõitu kokku, et kui ma olen Pariisist tagasi, siis arutame neid asju detailsemalt ja püüame omapoolselt teha kõik, et asja kiirendada. Kindlasti on tarvis teha väiksemad töögrupid üksikute küsimuste arutamiseks ja töötada tuleb lausa iga päev hommikust õhtuni. Nii vene- kui meiepoolsed grupid peavad töötama pidevalt, mitte nii, et kuu aja või mitme nädala tagant saadakse paariks tunniks kokku ja rohkem mitte midagi. Nii et katsume läbirääkimised viia soliidsele tasandile ja nagu te ütlesite, küll siis migratsiooni ja teised küsimused hakkavad lahenema. Need on väga tõsised küsimused! Nähtavasti peab Ülemnõukogu nende asjadega detailsemalt tegelema ja arvestama nende probleemide kõiki nüansse. Me oleme siin teie esindajatega nendest asjadest rääkinud ja ma arvan, et leiame ühise keele.

Juhataja

Aitäh! Palun, Nikolai Aksinin!

N. Aksinin

Lugupeetud Arnold Teodorovitš! Kui Lääs annab abi, siis millisel kujul osutatakse abi relvajõudude veteranidele Venemaa territooriumil? Kas rahaliselt, majade ehitamisega, majade jaoks detailide tarnimisega või mingil muul viisil? See oli esimene küsimus.

Nüüd teine küsimus. Kas kusagil peetakse või hakatakse pidama Eesti Vabariigist lahkuda soovivate relvajõudude veteranide arvestust? Tänan!

A. Rüütel

Ma arvan, et tegevteenistuses olevatele ohvitseridele ja nende perekondadele püütakse ehitada elamuid või luuakse neile tingimused elamute ehitamiseks – nii tuleb mõista sõjaveteranide ja lihtsalt erruläinud ohvitseride ja nende perekondade abistamist. Kuid selles on veel väga palju selgusetust. Te teate, et meil ei ole vahendeid. Ma olen püüdnud maksimaalselt teha kõik, et neid vahendeid saada. Ma tulen nende asjade juurde tagasi siis, kui midagi on juba konkreetselt selgunud. Eesmärk on selles, et inimesi aidata, et nad saaksid mingisuguse

selguse. Ma kujutan ette nende perekondade psühholoogilist olukorda. Nad ei tea, mis neist saab näiteks kuu või aasta pärast.

Juhataja

Aitäh! Palun, Anatoli Novohatski!

A. Novohatski

Lugupeetud hr. Rüütel! On toimunud teatud sündmused, mille lõpul kolm vabariiki kirjutasid Valgevenes alla ühisdokumendile. Öelge palun, kuidas te kujutate ette Nõukogude Liiduga peetavate läbirääkimiste edasist võimalikku kulgu? Kas neist kujunevad läbirääkimised Nõukogude Liiduga, läbirääkimised Venemaaga või koguni läbirääkimised kõigi NSV Liidu vabariikidega? Palun, kuidas te näete seda probleemi? Tänan!

A. Rüütel

Ma arvan, et kõige lähemas tulevikus saab selgeks, milline riiklik moodustis Nõukogude Liidust kujuneb, mis temast üldse saab. Teatavasti on kolme presidendi avalduses öeldud, et nad võtavad kõik Nõukogude Liidu poolt allakirjutatud rahvusvahelised kohustused enda kanda. Sellest oleneb väga palju ka meie läbirääkimistel. Samuti vastutavad nad tuumarelva edasise leviku tõkestamise eest. See puudutab otseselt ja väga tõsiselt ka meid, sest ka meie oleme oma vahenditega osalenud Nõukogude Liidu tuumarelva väljatöötamises. Meie rahalised vahendid, mis sinna sisse on pandud, on üsna suured. Kui Nõukogude Liit nüüd tõesti likvideeritakse, siis peab see kolmik, kes Nõukogude Liidu õigusjärglasena võttis vastutuse endale, vastutama ka Nõukogude Liidu võlgade eest. Nähtavasti peame selle uue ühendusega jätkama läbirääkimisi ka rahalistes küsimustes. Aga peamised probleemid tuleb meil lahendada Venemaa Föderatsiooniga kui vahetu naabriga, sest suur osa Nõukogude Liidu probleemidest läheb otseselt üle Venemaa Föderatsioonile.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jüri Reinson!

J. Reinson

Minu mikrofon ei tööta!

Juhataja

Vabandust, minu mikrofoni ka ei tööta. Kus on elektrikud?

A. Rüütel

Minu mikrofoni juba töötab. Erinevate kanalite kaudu on Eesti kõikidest nendest kulutustest osa võtnud, Eesti on oma eelarve alati täitnud ja ületanud ning väga kõvasti ületanud. Nii et need summad küünivad kümnetesse miljarditesse rubladesse, mis Eesti on Nõukogude Liidu sõjaliselt eelarvesse andnud. Me tegime kaudse arvutuse, tegemist on tõepoolest kolossaalsete summadega, mis me oleme Liidu sõjaliselt eelarvesse andnud. Nendel teemadel peame läbirääkimistel kindlasti ka oma sõna sekka ütleva, kui hakatakse varandust jagama.

Juhataja

Aitäh! Ja viimase küsimuse esitab Andres Tarand.

J. Reinson

Mina ei ole veel saanud küsida. Vabandage!

A. Rüütel

Ma vastan lühemalt, siis läheb kiiremini.

Juhataja

Vabandust!

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu Presiidiumi esimees! Püüan ka lühidalt küsida. Palun öelge, kas vestluses hr. Jeltsiniga inimõiguste teemadel räägiti ka kõigi Eestimaale tulnud inimeste õigusest Eesti Vabariigi kodakondsusele? Ja teiseks, kas teil oli juttu ka sellest, kuidas Venemaa kavatseb nii-öelda tasuda võlad, mis on tekkinud seoses Eestimaa põllusaaduste müügiga Venemaale, mille eest vastukaupa pole saadud?

A. Rüütel

Inimõiguste teema jooksis läbi kõigist vestlustest, kellega ma neid pidasin. Tegelikult ma juba vastasin sellele küsimusele. Kinnitasin, et me garanteerime Eestis kõigile inimõigused, ükskõik kes nad on oma rahvusliku kuuluvuse poolest. Ja põhjalik arutelu toimus meie

tulevase kodakondsusseaduse ümber. Teatavasti oli see seadus omal ajal Euroopas üks eesrindlikumaid inimõiguste mõiste interpreteerimise seisukohalt. Kui me selle seaduse põhimõtted mõningate täiendustega üle võtame, siis ei tohiks mingisuguseid probleeme tekkida.

Ja mis puutub sellesse, et Venemaa Föderatsioon ei ole täitnud oma kohustusi kütuse, metalli ja teiste kaupade tarnimisel Eestile, siis ma loodan, et nad siiski võlgu ei jää. Aga ilmselt peame püüdma Venemaa Föderatsiooni ka mõista, sest praegu on seal segadust kohutavalt palju. Üks on kindel, Venemaa juhtkond ei ole mingil määral meie vastu häälestatud ja ei tee midagi tahtlikult. Kui mingi firma ka pahandusi teeb, siis ei tohi see mõjutada üldist atmosfääri. Ma olen küsijaga täiesti ühel nõul, et õige on ka neilt oma kohustuste täitmist nõuda. Kuid kõike on vaja teha nii, et meie üksteisemõistmine jääks püsima.

Juhataja

Ja nüüd viimane küsimus hr. Andres Tarandilt.

A. Tarand

Lugupeetud hr. esimees! Praegu on meil ja kogu Baltikumis keskne küsimus, kuidas Nõukogude väed välja viia. Te juba puudutasite selle probleemi ühte poolt. Kui ma asjast õigesti aru saan, ei ole meil konkreetset plaani, kuidas me hakkame Eestist lahkuvate ohvitseride perekondadele Venemaal kortereid ehitama. Kas meil on nüüd mingi konkreetne plaan? Kuidas me peame käituma hakkama? See on esimene küsimus.

Te ilmselt olete kuulnud Soome firma Barteki ja Tartu Maja vahelisest tehingust hakata ohvitseride perekondadele kortereid ehitama. See on nii-öelda pool küsimust. Teine pool, kas oleme seda probleemi püüdnud kooskõlastada Läti ja Leeduga? Venemaa meelest oleme ikkagi ainult Balti sõjaväeringkond. Aitäh!

A. Rüütel

Nii. Meie käitumises on praegu kõik õige. Me arutame selle asja detailselt läbi siis, kui saame mingisuguse rahalise katte. Kuni seda ei ole, siis ei ole õige detailseid plaane tegema hakata. Küllap leiame ka firmad, kes võiksid ehitada. Sellest oli juttu ka Jeltsiniga. Juttu oli ka sellest, et me ei pruugi kõiki maju lõplikult valmis ehitada – meil ei jätku tööjõudu ja materjale –, vaid ehitaksime osa maju kahasse. Meie teeme karbi, nemad viimistluse. Või vastupidi. Nii on kergem vahendeid ja materjale leida. Lõppkokkuvõttes oleksid mõlemad pooled rahul.

Ma kujutan ette, et me võime selleks luua mingisuguse sihtotstarbelise fondi, kuhu igaüks võib annetada.

Teiste Balti riikide juhtidega on konsulteeritud. Sellest oli juttu ka Pariisis, kui me kohtusime Mitterrand'iga. Kohtumisel osalesid ka Gorbunovs ja Landsbergis. Nad on kõigest teadlikud.

Juhataja

Aitäh! Küsimused on sellega ammendatud. Aitäh, hr. esimees!

A. Rüütel

Ma tahaksin lisada veel paar lauset. Kohtumistel Ševardnadze, Jakovlevi ja Jeltsiniga toetusin ma seisukohale, et meie, vabariigi juhid, vastutame koos teiega heade suhete kujundamise eest oma lähinaabritega. Need suhted peavad olema heatahtlikud ja üksteist toetavad. Ainult nii saab lahendada aastakümnesega ummikusse jooksnud küsimusi. Meie konstruktiivne poliitika ei mineta oma taotlusi ja oma kindlaid eesmärke, kuid samal ajal peame mõistma ka teise poolt muresid ja raskusi. Et Nõukogude väed Eestist välja viia, selleks peame looma reaalsed tingimused. Kui me praegu hakkaksime jäigalt ja ühepoolset nõudma võõrvägede kiiret väljaviimist, seame Venemaa Föderatsiooni ja kogu Nõukogude Liidu äärmiselt keerukasse poliitilisse olukorda, sellega me destabiliseerime veelgi olukorda. See ei ole meie huvides õige. Tänan!

Juhataja

Tänan väga! Hr. Made, me leppisime kokku, et hr. Tarandil oli viimane küsimus.

Eesti Vabariigi usuühingute kohta

Juhataja

Lugupeetud saadikud, nüüd on meil vaja väljaspool päevakorda otsustada paar kiireloomulist küsimust. Esimene neist puudutab kristlike demokraatide esitatud otsuseprojekti usuühingute ja omandireformi kohta. Kirjalikult on laekunud eelarve-majanduskomisjoni liikmete seisukoht. See kõlab järgmiselt: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kristlike-demokraatide saadikurühma poolt 1991. aasta 10. detsembril Eesti Vabariigi Ülemnõukogule

kiireloomuliseks arutamiseks esitatud otsuseprojekti Eesti Vabariigi usuühingute kohta." Eelarve-majanduskomisjoni liikmed arutasid esitatud otsuseprojekti justiitsministeeriumi juriidilise osakonna juhataja hr. M. Oviiri osavõtul.

Osa Ülemnõukogu liikmeid asus seisukohale, et nimetatud otsuseprojekt tuleb esitada arutamiseks Ülemnõukogu täiskogule. Ma palun Ülemnõukogul võtta seisukoht selle küsimuse päevakorda lülitamise kohta.

Kes on selle poolt, et kiireloomulise küsimusena võtta arutusele otsuseprojekt usuühingute kohta? Palun hääletada! Selle poolt on 42 saadikut, vastu ei ole keegi, 9 on erapooletud. Küsimus on päevakorda lülitatud.

Ettekandja on hr. Laar, kaasettekandja on pr. Veidemann, ekspert hr. Oviir, kes esindab omandi- ja maareformi komisjoni. Palun, hr. Laar!

M. Laar

Austatud pr. juhataja! Austatud Ülemnõukogu saadikud! Ma teen lühidalt, sest eile ma juba rääkisin sellest, miks oli nimetatud projektiga vaja sellise kiiruga tulla Ülemnõukogu ette. Ma kordan oma eilse jutu lühidalt üle. Läheneb 13. detsember, s.o. tähtaeg, mil tuleb esitada kohtutesse vastavad taotlused vara omandiõiguse tõestamiseks. Seoses omandireformi aluste seadusega on tekkinud teatud segadus tänu sellele, et me pole suutnud normeerida kogu toimuvat protsessi. Paljud kogudused peavad praegu tõestama oma 500 aastast või vanemat eksistentsi maakonnakohtus. See on lausa solvav, sellist asja pole isegi karmil stagnatsiooniperioodil toimunud!

Varsti peaks saabuma Ülemnõukogu ette ka kirikute ja usuühingute seadus, kus see tervikuna läbi arutatakse. Seaduse mõte on selles, et anda kirikutele ja usuühingute liidule õigus Ülemkohtu kaudu taotleda tagasi oma vara ja hõlbustada asjaajamist ja kogu omandireformi käivitamist. Ma loodan, et vaatamata meie hõredale koosseisule saavad saadikud aru, et selle otsuse vastuvõtmine on väga vajalik ja toetavad seda üksmeelselt. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi? Palun, hr. Arro!

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Selle seadusega me mõtleme usuühingute õigust vara tagasisaamiseks. Maal asuvad endised masinaühistud, piimaühistud, elektriühistud

jne. Ka need on kokku pandud eravara baasil, mis riigistati. Masinaühistud anti üle EPT-dele jne. Kas tuleks ka nende varalised õigused taastada?

M. Laar

See ei puutu antud otsusesse, sest selles on jutt kirikust. Väljendades oma isiklikku arvamust võin öelda, et see on meie omandireformi aluste seaduses kõige nõrgem koht ja kõige vähem läbi töötatud. Lahtine on kõigi ühingute saatus. Tegelikult oleksin pidanud selle asja tervikuna ette võtma, sest niisuguseid probleeme on seoses omandireformiga palju. Kahjuks meie saadikurühma jaks nii kõrgele ei küündinud. Me võtsime ette selle, milleni me ulatusime ja tulemus on teie ees. Hiljem, ma arvan, toetab kristlik-demokraatlik saadikurühm selle probleemi laiemalt tõstatamist, et keegi selle ära lahendaks. Aitäh!

Juhataja

Täna! Rohkem küsimusi ei ole. Palun kaasettekandeks kõnetooli pr. Veidemanni!

A. Veidemann

Austatud pr. juhataja! Austatud rahvasaadikud! Kõnelen siin Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi Usuasjade Talituse juhatajana ja inimesena, kes on väga mures nende protsesside pärast, millest siin juttu oli. Olen siin, et toetada ja kutsuda teid üles toetama seda ettepanekut, mille kristlik-demokraatlik saadikurühm on teile läbivaatamiseks esitanud. Ma tahaksin siia juurde lisada mõned momendid.

Kuigi me räägime riigist, kus kirik on riigist lahutatud, toimuvad need kaks institutsiooni ometi koos. Me räägime inimestest, kes on koondunud kogutustesse ja kirikutesse. Tegemist on meie tingimustes massiorganisatsiooniga. Seoses omandireformi aluste seaduse puudujääkidega (nimelt on selles seaduses üksnes markeeritud varade tagasiandmine juriidilistele isikutele) on segadus lausa totaalne. Olukord on selline, et veel praegusel hetkel on Eestimaal kogudusi ja kirikuid, kes siiani ei tea, kuhu ja milliseid dokumente on vaja esitada. Ma palun, et Ülemnõukogu leiaks täna võimaluse otsustada nii, et dokumentide esitamise tähtaeg kirikutel ja kogudustel oleks 27. detsember. Sellega heastaksime natukenegi seda ülekohut, mida sellele organisatsioonile on viimase 50 aasta jooksul tekitatud. Aitäh tähelepanu eest!

Juhataja

Küsimus hr. Jürjolt palun!

V. Jürjo

Austatud pr. juhataja! Austatud pr. Andra Veidemann! Te nimetasite äsja, et usuühingud, kirikud ja kogudused saavad esitada taotlusi 13. detsembrini. Meie tippjuristid tõlgendavad seda tähtaega erinevalt. Kohtu esindajad ütlevad, et avaldusi võetakse vastu 13. detsembrini, hr. Oviir ütles äsja, et see tähtaeg on pikem või määratlemata. Kas te saaksite seda meile täpsustada? Kas peame hakkama taotlema tähtaja pikendust või mitte?

Teine küsimus. Siin on öeldud, et see kehtib nende usuühingute kohta, kes vastavalt oma põhikirjale on juriidilised isikud. Teatavasti ei ole ühtegi põhikirja riiklikult aktsepteeritud.

Kas see otsuseprojekt on esimene kiriku juriidiliseks isikuks tunnistamise akt?

Ja veel on üks küsimus. Kuidas nii lühikese tähtajaga on kohtadel võimalik seda otsust tegelikkuses rakendada? Aitäh!

A. Veidemann

Tõepoolest on aeg lühike, et kedagi informeerida. Ma usun, et hr. Oviir kommenteerib seda kuupäeva. Mina arvan nii: kui kirikud peavad tõestama oma organisatsioonilise tegevuse järjepidevust, siis kehtib ilmselt 13. detsembri kuupäev, kui seda enam tõestada ei ole vaja, siis kehtib 27. detsembri kuupäev. Ka mina esitaksin hr. Oviirile küsimuse, kumb kuupäev siis tegelikult kehtib? Maakonnakohtud aktsepteerivad 13. detsembri kuupäeva.

Mis puutub koguduste ja kirikute juriidilise isiku staatusesse, siis valitseb tõepoolest seadusandluses suur segadus, sest meil puudub seni koguduste ja kirikute seadus. Usuasjade Talitus on selle seaduseelnõu juba välja töötanud, praegu käib selle kooskõlastamine. Loodetavasti esitatakse see varsti ka Ülemnõukogusse aruteluks.

Kui see dokument täna vastu võetakse, siis tunnistatakse kogudused ja kirikud juriidilisteks isikuteks. Praktilises tegevuses on neid juriidiliste isikutena juba käsitletud ühiskondlike organisatsioonide seaduses, mida ajutiselt on kirikute ja koguduste suhtes rakendatud ja rakendatakse veel praegugi.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun teiseks kaasettekandeks kõnetooli hr. Mihkel Oviiri!

M. Oviir

Lugupeetud pr. juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Teie ees on puhtalt ühiskondlikel alustel ettevalmistatud otsuseprojekt. Selle eellugu on lühidalt järgmine: poolteist nädalat

tagasi pöördusid mu kolleegide poole hr. Jürjo ja hr. Kama palvega reglementeerida olukorda, mis on tekkinud seoses usuühingute ja kirikute õigustatud subjektiks tunnistamise kohta vastavalt omandi- ja maareformi aluste seadusele. Me tegime selle otsuseprojekti valmis ja nüüd tahaksin mõne sõnaga rääkida kerkinud probleemidest.

Segadused algasid pärast omandireformi seaduse vastuvõtmist. Omandireformi seaduse § 27 räägib ainult usuühingutes ja usuühingute ühenduse omandist, seal ei ole mõisteid "kirik" ja "kogudus" jne. Kui töötati välja omandireformi aluste seadust, siis lülitati sinna § 9, mis räägib ühiskondlikest organisatsioonidest ja usuühingutest. Praegu valmistatakse ette kirikute ja usuühingute seadust. Analoogiline seadus, nagu te kõik teate, kehtib ka Eesti Vabariigis. Praegu ei ole seadust, mis annaks usuühingutele definitsiooni, mis juriidiliselt mõtestaks, kes on juriidiliste isikutena pädevad nõudma oma varade tagastamist või nende kompenseerimist. Kahjuks jäi selle küsimuse lõplik lahendamine viimasele momendile. Omandireformi aluste seaduses on defineeritud mõiste "Usuühing". Usuühing on Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse järgi kirik, tema kogudus, usuühingute liit, temaga ühinenud usuühing ja usuühingute liitu mitteühinenud usuühing. See mõiste on võetud Eesti Vabariigis kehtinud kirikute ja usuühingute seadusest. Meil oli vaja täpselt piiritleda see ring, kes võiksid olla omandireformi aluste seaduse õigustatud subjektid, kes võiksid hatata tagasi nõudma varasid või nende kompenseerimist.

Teine probleem on seotud sellega, kuidas see protsess tegelikkuses toimib. Me lähtume kiriku kui terviku kontseptsioonist. Niisuguse lähenemise tähtsus seisneb selles, et meil on hulk kogudusi – ma pean silmas ka vene õigeusu kogudusi –, kelle tegevus on faktiliselt lõppenud, kuid kultusehooned on säilinud ja need lagunevad. Kui me nüüd lähtuksime sellest kontseptsioonist, et ainult üks konkreetne kogudus võiks olla õigustatud subjekt, siis kaovad meie vaateväljast kõik need kogudused, mis on kunagi eksisteerinud ja koos sellega ka kogudustele kuulunud kultusehooned. Tähendab, meie lähtekoht on niisugune, et õigustatud subjektiks võib olla kirik tervikuna. Mul oleks sellele projektile paar redaktsioonilist täpsustust.

Punkti 2 esimest rida tuleks alustada nii: "kirikute ja usuühingute liidul on õigus taotleda nii enda, kui ka tema kogudustele ..." Me ütlesime: "nii temalt endalt kui tema kogudustelt ..." Kolmandas reas tuleks sõnad "võõrandatud varade tagastamist" kirjutada: "võõrandatud vara tagastamist". Kolmandas reas on sõnad "asendamist ja kompenseerimist", õigem on "asendamist või kompenseerimist". Need on minu kolm redaktsioonilist täpsustust.

Järgmine küsimusering käsitleb seda, millal usuühingud peavad oma taotlused kohtusse esitama. Omandireformi aluste seaduse § 9 ja § 10 räägivad organisatsioonist, kes võib olla

õigustatud subjekt. Selleks on usuühing. § 10 räägib sellest, et õigustatud subjekt peab esitama avalduse kohtusse, kes kuulutab selles ajalehes. Kolme kuu jooksul võidakse esitada vastuväited, et tema õigusi on ahistatud.

§ 17 punkt räägib sellest, kes peavad kuue kuu jooksul pöörduma kohtusse. Sõnaselgelt on öeldud, et need on isikud, kelle vara võõrandati repressioonide tõttu või kes olid sunnitud vara ära andma või maha jätma reaalse repressiooniohu tõttu, ametiisikute omavoli või ebaseadusliku otsuse alusel. Neile tagastatakse või kompenseeritakse õigusvastaselt võõrandatud vara pärast rehabiliteerimistunnistuse või võõrandamise õigusvastasust tõendava otsuse esitamist kohtule. See põhimõte peaks kehtima ka ühiskondlike organisatsioonide kohta.

Olen veendunud, et kuuekuulise tähtaja peaks Ülemnõukogu viivitamatult tühistama, sest see on praegu suurte segaduste allikas. Inimesed, kes avaldusi toovad, ei tea üldse mille alusel tema või tema vanemate vara võõrandati. Ja nad ei saagi dokumente enne seda esitada, kui on saabunud teatad arhiivist. Praegu esitatakse massiliselt avaldusi ilma igasuguse tõendusmaterjalita. Järelikult ei saa me praegu panna inimestele mingit kohustust, et nad tõendaksid, mille alusel varad on võõrandatud. Lõpuks tahaksin tänada oma kolleege, kes võtsid sellest tööst osa ühiskondlikel alustel, need on M. Karjak ja J. Part. Aitäh!

Juhataja

Küsimus on hr. Veidemannil. Palun!

R. Veidemann

Austatud juhataja, austatud hr. Oviir! Ma konsulteerisin hr. Laariga, kas te oleksite päri veel ühe niisuguse redaktsioonilise parandusega, mis puudutab projekti esimest punkti. Seal on kirjutatud: "Lugeda Eesti Vabariigi usuühinguks Eesti Vabariigi omandireformi aluste mõttes ..." Ma pakkusin välja variandi: "Lugeda Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse rakendamisel usuühinguks ..." Kui te olete sellega päri, siis ma esitaksin parandusettepaneku.

M. Oviir

Hr. Veidemann! Ma jõudsin järjekordselt veendumusele, et sulge te käsitlete paremini kui mina! Tõepoolest tuleb mõte niimoodi paremini ja selgemalt välja. Praegu räägime ainult omandireformi aluste seadusest, varalised kui ka muud suhted paneb paika kiriku ja usuühingute seadus.

J. Allik

Lugupeetud hr. Oviir! Ma tahaksin konkreetse küsimuse najal aru saada selle seaduse tegelikust sisust. Ma toon konkreetse näite. Tallinnas on Niguliste kirik, millel kogudust ilmselt ei ole või on see tekkinud alles nüüd. Meie praeguse seadusandluse järgi peaks Niguliste kogudus enne 13. detsembrist pöörduma kohtu poole, et kinnitada oma õigusjärglust. Kas selle otsuse vastuvõtmine tähendab seda, et Niguliste kirik on nii-öelda hr. Pajula oma või peab selle pärast kohtus käima? Või enam ei pea? Kas seda saab nii tõlgendada?

M. Oviir

Tõlgendus ei ole päris selline. Kui me täpselt vaatame omandireformi aluse seadust, siis on kohtul tegelikult ainult üks ülesanne. Ta peab kinnitama, et selle organisatsiooni põhikirjaline tegevus ei ole katkenud. Kohus ei lahenda üldse omandiküsimusi konkreetsete objektide osas. Need lahendatakse nii, nagu seadus ette näeb. Kohus langetab ainult otsuse, et selle organisatsiooni põhikirjaline tegevus ei ole katkenud. Selle alusel saab hakata konkreetseid varasid tagasi nõudma ja konkreetseid varalisi vaidlusi lahendama.

Mis puutub Niguliste kirikusse, siis ma leian, et isegi siis, kui põhikirjalise tegevuse katkematus on kohtu poolt fikseeritud hiljem, võib kirik nõuda varade tagastamist või kompenseerimist, mida ta parajasti peab õigeks ja vajalikuks.

Juhataja

Hr. Allik soovib oma küsimust täpsustada.

J. Allik

Praegu läks vastus natukene mööda. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku põhikirjalise tegevuse katkematus on selge, keegi ei pea seda kohtu kaudu tuvastama. Me ütleme nüüd, et need konkreetsed kirikud, kelle koguduse põhikirjaline tegevus ei vaja kohtu poolt tõestamist, asjasse üldse ei puutu, sest kogu vara võib taotleda luterluse kirikule kui tervikule, mina saan sellest asjast nii aru. Aga luteriusu kiriku kui terviku põhikirjaline tegevus katkenud ju ei ole, see ei vaja kohtus mingit tõestamist?

M. Oviir

Lugupeetud daamid ja härrad! Ma saan rääkida ainult sellest seadusest, mille teie vastu võtsite. See seadus ütleb selge sõnaga, kes on omandireformi õigustatud subjektid. Nagu mina tean, on meie kirikutelt varad ära võetud. Küsimus selle kohta, kas seaduslikult või

ebaseaduslikult, minu arvates praegu väitlusele ei kuulu, kuigi nad võeti ära üksikute aktidega. Ma kirjutasin huvi pärast välja, milliste aktidega milliste kirikute varad on ära võetud. Pr. Veidemann ja hr. Jürjo võivad minu juttu täpsustada, selgitada, kellele kuuluvad kiriku varad, kultusehooned jne. Nad ei kuulu kahjuks teps mitte ei kogudustele ega Eesti Evangeelse Luteriusu Kirikule tervikuna. Tähendab, kogu omandireformi aluste seaduse aspektist me räägimegi ainult nendelt ebaseaduslikult või nende tahte vastaselt ära võetud varade tagastamisest. Selles ongi praegu küsimus.

E. Leisson

Lugupeetud pr. juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma tahaksin ka seda küsimust veel kord täpsustada. Võib-olla on tõesti nii, et Niguliste koguduse nimelist institutsiooni enam ei ole. Aga Tartus on näiteks Jaani kogudus. Riik on taastanud Niguliste kiriku, sisuliselt sõjas hävinud kiriku. Ka mitu teist kirikut on taastatud ja riikliku kaitse alla võetud. Praegu oleks tõepoolest Eesti Evangeelse Luteriusu Kirikul õigus nendele varadele, aga need on siiski väga erineval viisil sattunud riigi kätte. Niguliste kiriku altarimaali hinnatakse peaaegu sajale miljonile dollarile. Niguliste kirik on erirežiimiga kunsthoidla. Tekib küsimus, mis saab siis üldse meie kunstiväärtustest? Kes kompenseerib riigile kultusehoonete restaureerimiseks tehtud kulutused? Tänan!

M. Oviir

Hr. Leisson, teie esitatud küsimus on juriidiline probleem. Aga ma püüan seda selgitada omandireformi aluste seaduse kaudu. Omandireformi aluste seaduses on ju täpselt öeldud, millistel juhtudel ei kuulu õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisele. Seal on ka näiteks üks niisugune punkt: vara ei tagastata, kui vara ei ole säilinud oma endisel individualiseeritud kujul. Kui tekib probleem, kas teie poolt nimetatud kultusehoone või mõni teine kultusehoone on säilinud oma endisel individualiseeritud kujul või on ta tõesti varemete peale uuesti üles ehitatud, siis loomulikult kerkib küsimus tema tagastamise või mittetagastamise kohta.

Mis puutub riigi poolt tehtud kulutusi, siin kehtib omandireformi aluste seaduse üldprintsip, mis ütleb: kui riik on teinud nendesse hoonetesse, ehitistesse või muusse varasse olulisi kulutusi, peab kulutused kompenseerima see, kellele need varad tagastatakse. Aga see on juba vaidlus konkreetsete varade üle, mis kuulub kas tagastamisele või kompenseerimisele.

Juhataja

Aitäh! Jaak Allik, teine küsimus. Ei ole? Eksitus, ei soovi enam. Pavel Grigorjev, palun!

P. Grigorjev

Lugupeetud ettekandja! Kas see otsus laieneb ka sellistele kultusasutustele nagu sünagoog ja mošeed, mis samuti osaliselt purustati või anti kasutamiseks teistele isikutele?

Ja teine küsimus. Kui kirik lammutati ning selle materjalist ehitati hooneid ja rajatisi, kas kogudus võib pretendeerida sellele hoonele või rajatisele? Tänan!

M. Oviir

Vastus esimesele küsimusele. Loomulikult rakendub see seadus kõigile Eesti Vabariigis olevatele kirikutele, kogudustele, usuühingutele, usuühingute ühendustele, iseseisvatele kogudustele jne. Mingit vahet siin loomulikult teha ei saa.

Mis puutub teise küsimusse, siis ma kordan veel kord, et konkreetsete objektide saatus lahendatakse vastavate läbirääkimiste teel, vastavate otsuste teel. Arvestatakse seda, kas objekt on säilinud oma endisel individualiseeritud kujul. Kui otsustatakse tagastada objekt, millele riik on teinud olulisi kulutusi, siis tuleb kogudusel või kirikul see kompenseerida.

K. Koha

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma püüan oma küsimuse esitada arutluse vormis. Kas te olete nõus sellise tõlgendusega, et põhimõtteliselt on see otsuseprojekt, mida me praegu arutame, on omandireformi aluste seaduse tõlgendav osa. Ta tõlgendab, kes on usuühing omandireformi aluste seaduse seisukohalt? Esimeses punktis me teemegi põhimõtteliselt sellise tõlgenduse, et kõik pisikesed usuühingud ja kogudused, kes nad ka ei ole, loetakse tervikuna üheks kirikuks.

Teises punktis me anname niisuguse tõlgenduse, et kirikul ja usuühingute liidul on õigus taotleda neid varasid, mis kirikutelt, usuühingutelt ja liitudelt ära võeti. Kirik kui institutsioon tegutses edasi. Seetõttu võtame teise punktiga kirikult vajaduse pöörduda kohtu poole tõestamiseks, et see on järjepidevalt tegutsenud. Praegusest redaktsioonist tuleb ju nii välja. Hr. Oviir, kas ma sain õigesti aru?

M. Oviir

Ma ei pea seda päris üheselt õigeks. Kirik on tervik. Ma ei ole kanoonilise õiguse spetsialist ja vaevalt ka meie hulgas neid spetsialiste on. Kuid me lähtume Eesti Vabariigi ajal kehtinud kirikute ja usuühingute seadusest, kus vaadati kirikut kui tervikut. Peale kanooniliste küsimuste vaadati kirikut ka varalistes suhetes ühtse ja tervikliku organisatsioonina.

Omandireformi aluste seaduses on kirjutatud, et need usuühingud ja ühiskondlikud organisatsioonid, kelle põhikirjaline tegevus ei ole katkenud, võivad neid varasid tagasi nõuda. Järelikult ei saa ma teile midagi muud öelda, mis seaduses on kirja pandud. Selle seadusega anname kirikule kui tervikule võimaluse tegutseda oma koguduste nimel, mis minu arust on praeguses situatsioonis ääretult tähtis. Praeguse otsuseprojekti ülesanne on luua niisugune kord, kes on need usuühingud, kirikud ja organisatsioonid, kes võivad ja peavad esitama avalduse.

K. Koha

See tähendab seda, et kui me selle otsuse vastu võtame, siis peavad kõik kirikud pöörduma kohtu poole ja kohus peab kinnitama, et nad on järjepidevalt tegutsenud?

M. Oviir

Omandireformi aluste seaduse järgi toimub õigustatud subjektide tunnistamine ainult kohtu kaudu. Teistsugust korda selles seaduses ette nähtud ei ole.

Juhataja

Palun, hr. Novohatski!

A. Novohatski

Lugupeetud ettekandja! Mind huvitab järgmine küsimus: peale kirikuhoonete valdasid kirikud ka üsna suuri väärtusi, näiteks ikoone, mis kujutasid endast kunstiväärtust, kirikuinventari, mis peale väärtuse olid hinnalised kulla ja teiste väärismetallide sisalduse poolest, millest nad olid valmistatud. Osa sellest varast jäi kirikuteenrite kätte, kes püüdsid seda päästa, ning need võisid hiljem sattuda välismaale. Osa väärtusi viidi 1941. aastal Nõukogude Liitu, osa okupatsiooni ajal Saksamaale. Kuidas te näete nende probleemide lahendust? Kas te ei arva, et täna peab Eesti maksumaksja kõik selle korvama? Kuidas seda probleemipundart lahendada?

M. Oviir

Kahtlemata on see ääretult keerukas probleem, mis tuleb lahendada. Kirikute väärtuste tagastamine, mis on ebaseaduslikult viidud ükskõik millisesse teise riiki, tuleks minu arvates lahendada riikidevaheliste läbirääkimiste teel. Aga noh, praegu tegime esimese sammu,

püüame esmalt tagastada kirikutele need varad, mis on olemas, siis teeme teise, kolmanda ja neljanda sammu.

Juhataja

Hr. Novohatski soovib täpsustada oma küsimust. Ta ei ole vastusega rahul. Palun!

A. Novohatski

Nõustun teiega täielikult. Kuid selleks, et läbirääkimisi pidada, peab vähemalt suutma tõestada, et need väärtused on kusagil olemas. Ma arvan, et 90% nende väärtuste jälgi me ei suuda üldse leida, sellest on jutt.

M. Oviir

Jah, ma saan täielikult aru teie murest. Aga see on niisugune küsimus, mida me praegu siin saalis läbi arutada ja otsustada ei saa. Selleks tuleb koostada nende varade loetelu ja revisjon, mis on ebaseaduslikult Eestist välja viidud. Kõik sõltub kiriku kui terviku aktiivsusest ja ka Eesti Vabariigi Valitsuse jõupingutustest. Ma ei saa midagi rohkem lisada.

V. Jürjo

Austatud hr. Oviir! Omandireformi aluste seaduses on kirjutatud, et taotlus esitatakse vara asukoha järgsele kohtule. Kas see tähendab seda, et nüüd peab EELK, s.t. tema juriidiline esindaja Konsistorium esitama taotluse kõikide maakondade kohtutele?

M. Oviir

Kui te selle otsuse vastu võtate, siis esitab EELK taotluse vastavalt asukoha järgi minu arusaamise järgi Tallinna Linnakohtule. Kõik teised kirikud ja usuühingud talitavad analoogiliselt.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Ma pean veel kord hr. Oviiri paluma täpselt vastata küsimusele, millele pr. Veidemann ei vastanud. Täpsustamist vajab kuupäeva küsimus. Kas te saaksite täpsalt öelda, kas selle otsuse vastuvõtmise järel peavad kirikud esitama taotluse 13. või 27. kuupäevaks?

M. Oviir

Pr. eesistuja! Minu seisukoht on 27. detsembriks.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kas keegi soovib väljendada oma seisukohta? Ei soovi. Võime asuda otsust vastu võtma. Kas ettekandjale on tulnud veel muudatusettepanekuid või täiendusi?

Enne otsuse vastuvõtmist kuulame ära lõppsõna. Palun, hr. Laar!

M. Laar

Austatud pr. juhataja! Austatud saadikud! Ettekandja nõustub kõigi redaktsiooniliste parandustega, välja arvatud punkt 3. Käesolev otsus jõustub mitte vastuvõtmise hetkest, vaid vastuvõtmise päevast.

Juhataja

Aitäh! Ma palun kõik saadikud saali. Asume otsustama!

Kohaloleku kontroll! Kohal on 63 saadikut.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi usuühingute kohta? Vaja on 52 häält. Poolt on 48 saadikut, vastu ei ole keegi, 3 on erapooletud.

Võib-olla ei ole kõik mikrofonid sisse lülitatud. Palun kontrollida! Teeme uue kohaloleku kontrolli. Uus kohaloleku kontroll! Eelmine hääletus on tühistatud. Palun, kontrollige, kas kõik puldid töötavad. Kohal on 65 saadikut.

Palun, hääletame veel kord! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi usuühingute kohta? Poolt on 57 saadikut, vastu ei ole keegi, 4 jääb erapooletuks. Otsus on vastu võetud! Usun, et see oli jumalale meelepärane tegu.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Nüüd läheme edasi. Kas majanduskomisjon, kelle käes on järgmised kiireloomulised küsimused, on valmis nende arutamiseks? Palun, hr. Koha!

K. Koha

Austatud juhataja! Haridusminister hr. Loik ei ole praegu saalis. Tähendab, küsimuse arutamine jääb praegu puhttehniliselt ära.

Juhataja

Aitäh! Läheme edasi päevakorra kohaselt. Arutamisele tuleb Eesti Vabariigi seadus muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses. Ma usun, et me jõuame enne vaheaega ära kuulata Enn Roose. Palun, hr. Roose!

E. Roose

Lugupeetud juhataja asetäitja! Lugupeetud saadikud! Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud teile Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses. See puudutab § 3, mis käsitleb sotsiaalmaksu määra. Sotsiaalmaksu määraks on pakutud 27% maksustatavast summast.

Nüüd esitan teile seletuskirja maksuseaduse juurde. Sotsiaalfondid sõltuvad sotsiaalmaksete suurusest. Selle aasta augustis rahandusministeeriumis tehtud prognooside kohaselt võiks järgmise aasta maksude baasiks võtta ümmarguselt 10 miljardit rubla palkadena. Et saada kätte 2 miljardit 700 miljonit rubla maksudena, tuleks kinnitada maksumääraks 27%. Kasutades kümne kuu andmeid, saime maksubaasiks 12 miljardit 250 miljonit rubla. See näitab, et 2 miljardi 700 miljoni rubla suuruse summa saaksime kätte 22,2%-lise maksumääraga. Eile tulid meile juba 11 kuu andmed. Need näitavad, et pankade väljamaksed suurenevad kiirenevas tempos. Ei ole mingit põhjust eeldada, et see tempo alaneb, sest idas on alanud uus inflatsiooniline. Seega 2 miljardi 700 miljoni rubla suurune summa on võimalik kätte saada 20,3%-lise maksumääraga. Aga ma juhin teie tähelepanu sellele, et sotsiaalfondi eelarvest on ette nähtud ka kate inflatsiooni suurenemise korral 200 miljoni rubla ulatuses,

mis katab pensionide ja muude abirahade väljamaksmise (300 rubla kuus). Ma väidan, et sotsiaalfondi rahaline kate saavutatakse praeguse 20,3%-lise maksumääraga.

Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse rakendusotsuses on öeldud, et valitsus peab esitama 1992. aasta riigieelarve projektiga Eesti Vabariigi Ülemnõukogule ettepanekud sotsiaalmaksu ja teiste maksude vähendamiseks seoses ravikindlustuse kehtestamisega.

Nüüd ma juhin teie tähelepanu sellele, et sel ajal, kui see otsus vastu võeti, tuli ravikindlustus selleaegsete meditsiinasutuste ülalpidamiseks sotsiaalfondis ette nähtud haigusrahade toimel (240 miljonit rubla), mis moodustaski 3% kogu sotsiaalmaksu laekumisest. Kui praegu rakendada seda 3%, mis varem kulus ravikindlustuse peale, siis tänaste kulutuste taseme juures on selleks vaja 400 miljonit rubla. Esitades praegu 20,3%-list sotsiaalmaksu määra, jääb siiski rahalisest kattest puudu täpselt 3,3%. See vahe on tingitud sellest, et tuleval aastal kehtima hakkav pensioniseadus eeldab suuremaid kulusid ja sööb ära selle 3%, mis varem läks sotsiaalmaksust ravikindlustuse väljamakse peale. Küsimus on selles, et kõiki maksuseadusi tuleks vaadata ühes pakettis. Olukord maksubaasis on oluliselt muutunud. Kõik maksumäärad tuleks läbi vaadata eelarve-majanduskomisjonis. Seepärast teeksin ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada.

Juhataja

Hr. Roose! Esimest lugemist ei ole võimalik katkestada. On võimalik, et valitsus võtab praegu eelnõu tagasi, teeb vajalikud täpsustused ja esitab seejärel selle uuesti.

E. Roose

Mul on vastuküsimus! Vabandage, ma ei tea täpselt teie reglementi! Kas on võimalik lõpetada esimene lugemine, et majanduskomisjon saaks maksumäärad üle vaadata? Pärast seda saaks need valitsusega kooskõlastada.

Juhataja

See on põhimõtteliselt võimalik, kui sellist lähenemist pooldab juhtivkomisjon. Meil on võimalik ära kuulata juhtivkomisjon. Meil on võimalik ära kuulata juhtivkomisjoni seisukoht pärast vaheaega, samuti ka hr. Roose vastused küsimusele. Vaheaeg kuni kella 12.22-ni.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll! Kohal on 64 saadikut.

Enne vaheaega me kuulasime ära hr. Roose ettekande, kuid ta ei jõudnud vastata saadikute küsimustele. Ma palun hr. Roose kõnepulti! Palun, Jaak Allik!

J. Allik

Lugupeetud hr. Roose! Ülemnõukogu võttis vastu otsuse, mis kohustas valitsust esitama Ülemnõukogule vabariigi riigieelarve 1. novembriks. Valitsus esitas selle detsembri algul. Minu mõistuse järgi on eelarve tehtud 27%-lise sotsiaalmaksu baasil. Kui nüüd seda eelnõu vastu ei võeta, või me lükkame selle edasi, mis saab siis eelarvest? Võib-olla oskate vastata?

E. Roose

Hr. Allik! Ma väga vabandan, kuid ma ei suuda vastata küsimusele, miks valitsus eelarve esitamisega hilines. Aga ma vastaksin hea meelega teisele küsimusele. Mis saab eelarvest, kui jääb 27% asemele 20%. See tähendab seda, et vabariigi eelarvest finantseeritakse umbes üks miljard 500 miljonit rubla palkadeks. Kui kehtestame 27%-lise sotsiaalmaksu määra, siis peaks laekuma selle arvel 405 miljonit rubla, kui me võtame 20%, siis laekub 300 miljonit rubla. Vahe on 105 miljonit rubla. Sellest oleneb riigieelarve koormus. Aitäh!

P. Lutt

Lugupeetud hr. Roose! Nagu te teate, tegi Ülemnõukogu poliitilise otsuse, et põllumajanduses võib vähendada sotsiaalmaksu 50%, sest seal katavad majandid osa sotsiaalkulutusi. Seda seadust ei ole valitsus rakendama hakanud. Kui tänavu on põllumeestelt täiendavalt võetud sotsiaalmaksu, kas siis tuleval aastal on loota, et see 50%-line maksusoodustus tegelikult kehtima hakkab?

E. Roose

Lugupeetud rahvasaadik! See 50%-line sotsiaalmaksu soodustus oli seni kehtivas sotsiaalmaksu seaduses üpris segaselt formuleeritud. Ta oli formuleeritud nii segaselt, et maksusoodustust ei saanud praktiliselt realiseerida, sest sinna oli lülitatud hulk põllumajandusest mitte sõltuvaid otsustusi. Kui me tahame, et põllumajanduse maksusoodustus tuleval aastal kehtima hakkaks, siis peame sotsiaalmaksu seaduse tekstis tegema vastavad parandused.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! On räägitud, et järgmise aasta eelarves üldine maksukoormus ei suurene. Kui sotsiaalmaksu määraks jääb 20%, miks siis tervisekindlustuse maksumääraks on planeeritud 10%? Tervisekindlustuse maks võetakse sotsiaalmaksust maha. Nüüd kukub välja sedasi, et nii sotsiaalmaksu kui ka tervisekindlustuse maksumääraks planeeritakse 10%. Kas nüüd mõni teine maks väheneb?

E. Roose

Lugupeetud hr. Arro! Ma püüdsin sellele küsimusele vastata 6. detsembri "Postimehes". Asi seisab selles, et Ülemnõukogu otsuste alusel võib makse vähendada mitut moodi. Maksumäärades on täheldatav nende vähendamise tendents, teiseks, on muutunud maksuskaalad, kolmandaks, on muutunud maksubaas. Kõigis komponentides on muudatused tekkinud seoses maksuseaduste paranduste ja uute maksuseaduste vastuvõtmisega selle aasta sügisel. Minu ja minu kolleegide arvutuste järgi suureneb maksukoormus sisuliselt praeguste maksumääradega võrreldes 2,98%. Ma andsin arvutustabelid ametlikult üle hr. Koha kätte. Majanduskomisjonis võite nendega tutvuda. Kui sotsiaalmaks väheneb 27%-lt 20%-le, siis on loogiline eeldada, et me tuleme omadega peaaegu *fifty-fifty* välja. Ma soovitaksin siiski teil ja ka teistel saadikutel sellesse asjasse süveneda, sest need arvutused on väga komplitseeritud ja nõuavad suurt süvenemist.

T. Kork

Austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Teatavasti moodustub sotsiaalmaksust sotsiaalfondi eelarve põhiosa. Et teha objektiivset otsust, on vaja võimalikult palju informatsiooni. Kas meil oleks võimalik saada andmeid käesoleva aasta sotsiaalfondi eelarve täitmise kohta? Kas oleks võimalik saada need teiseks lugemiseks?

E. Roose

Ma arvan, et 9 kuu andmed peaksid sotsiaalfondil olema. Komisjon võib need ametlikult välja nõuda. Mina oma positsiooni tõttu seda teha ei saa. Võin ainult teie nõudmise edasi anda.

T. Kork

Mul on palve see kindlustada.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekande sotsiaalkomisjoni poolt teeb hr. Järvesaar.

A. Järvesaar

Austatud juhataja, head kolleegid! Õnneks rääkis eelkõneleja hr. Roose täpselt samadest seisukohtadest, mida ka sotsiaalkomisjon on otsustanud, ilma et me omavahel eelnevalt kokku oleksime leppinud. Eelmisel neljapäeval ei lükanud sotsiaalkomisjon tagasi sotsiaalmaksu muutmise seaduseelnõu, vaid tagasi lükati hoopis tervisekindlustusseaduse eelnõu.

Miks me seda tegime? Nimelt nägi tervisekindlustusseaduse rakendusotsus ette vähendada sotsiaalmaksu 3% võrra. Kuivõrd praeguses majanduslikus olukorras ei ole see võimalik, siis leidsime, et õige ei ole mitte täna seaduseelnõu tagasi lükata, vaid lõpetada seaduseelnõu esimene lugemine ja langetada otsus teisel. Seoses sellega, et praegusel juhul väheneks sotsiaalmaksu koormus 1% võrra, jääb kahtlematult vaba raha ka riigieelarvesse. Seepärast teen ettepaneku enne eelarveprojekti arutamist teha eelarves vastavad parandused. Nii et teen ettepaneku lõpetada esimene lugemine. Majanduskomisjon peaks kontrollima hr. Roose majanduslikke arvutusi, otsuse võiks langetada teisel lugemisel. Meie soovitame võtta maksustatavalt rahalt 20%.

Juhataja

Kas ma tohin esitada küsimuse? Ma ei saanud aru teie seisukohast. Ma paluksin pr. Hainsalult selgitust. Kui te teete ettepaneku võtta sotsiaalmaksu 20%, siis ei muuda see seaduseelnõus sisuliselt midagi.

A. Järvesaar

Seaduseelnõu sisu seisneb eelkõige selles – ma üritasin ka põhjendada –, et tervisekindlustusseaduse puhul võtsime vastu rakendusotsuse, kus me nägime ette vähendada sotsiaalmaksu 3% võrra. Kui me seda praegu ei arvesta, siis läheme oma otsusega mööda. Kas oli selge?

Juhataja

Ma paluksin pr. Hainsalult selgitust. Ma ei saanud siiski midagi aru, sest ma ei näe selles eelnõus mitte sõnagi tervisekindlustuse kohta. Palun, pr. Hainsalu!

L. Sööt (Hainsalu)

Kallid kolleegid! Ma sõandaksin teha ettepaneku lükata see seaduseelnõu tagasi ja arutada teisi makse koos majanduskomisjoniga. Tähendab, me jääme selle juurde, mida Ülemnõukogu on varem otsustanud.

Juhataja

Kas see on komisjoni lõplik seisukoht? Meil on kaks komisjoni arvamust. Ma sain aru, et pr. Hainsalu esitas viimase arvamuse.

L. Sööt (Hainsalu)

Meie sisuline ettepanek on mitte tõsta sotsiaalmaksu. Aga me arvasime, et võib-olla on Ülemnõukogu täna valmis seda arutama, nii võidaksime aega. Me võiksime juba täna hääletada, kas pooldame sotsiaalmaksu tõstmist või ei.

Juhataja

Aitäh! Ma paluksin ettepanekud kirjalikult. Palun, hr. Järvesaar, soovite täiendada?

A. Järvesaar

Austatud pr. juhataja! Ma ei taha teid õpetada, kindlasti tunnete reglementi paremini kui meie. Aga reglemendis, kui ma ei eksi, on niisugune punkt: kui seaduseelnõu esitaja ja juhtivkomisjon jõuavad ühisele seisukohale, siis ei ole saalis midagi hääletada ja asi on lahendatud.

Juhataja

Eelnõu tagasilükkamine tuleb ikkagi läbi hääletada, sest kui on üks eelnõu, siis peab esitaja selle tagasi võtma. Kas esitaja võtab eelnõu tagasi? Juhtivkomisjon teeb ettepaneku lükata eelnõu esimesel lugemisel tagasi. Kas valitsuse esindaja on sellega nõus?

E. Roose

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma tegin ettepaneku, et eelnõud arutatakse siiski kahes komisjonis. Maksumäärade muudatused, mis valitsus on teile esitanud, võib võtta ühte pakki. Need on kompleksed asjad.

Juhataja

Niisiis on kaks seisukohta. Üks on jätta seaduseelnõu teisele lugemisele, teine ettepanek on lükata see esimesel lugemisel tagasi. Ma panen hääletusele pr. Hainsalu ettepaneku.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et valitsuse esitatud eelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses esimesel lugemisel tagasi lükata?

Poolt on 31 saadikut, 3 on vastu, 6 on erapooletud. Eelnõu on tagasi lükatud.

Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaelarves ettenähtud reservist raha eraldamise kohta Eesti Vabariigi Haridusministeeriumile

Juhataja

Nüüd asume järgmise kiireloomulise küsimuse juurde. Mulle on laekunud majanduskomisjoni pooldav seisukoht, ja ma näen, et haridusminister on saalis. Küsimus puudutab haridusministeeriumile eraldatavat raha. Siin on eelarve-majanduskomisjoni ettepanek ja valitsuse esitatud otsuseprojekt Eesti Vabariigi Haridusministeeriumile arvutite ja paljundusseadmete ostmiseks raha eraldamise kohta. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni liikmed arutasid seda küsimust haridusministri osavõtul ja soovitavad võtta projekt arutusele Eesti Vabariigi Ülemnõukogus.

Kes on selle poolt, et antud küsimus lülitada päevakorda ja arutada seda kiireloomulise küsimusena? Palun hääletada! Poolt on 49 saadikut, keegi ei ole vastu, erapooletuid ei ole. Küsimus on päevakorda lülitatud.

Kes on ettekandja? Kas hr. Loik? Ettekande teeb haridusminister hr. Loik.

R. Loik

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Arvutustehnikaga on Eesti koolide kindlustatus ääretult madal ja seda väga mitmel põhjusel. Nõukogude Liidu poolt varem hangitud arvutustehnika ei olnud töökindel. Nendest, mis me kunagi hankisime, on juba üle poole rivist väljas. Ainult 20% arvutiklasse on arvutitega kindlustatud, see on ääretult madal protsent. Mujal maailmas on arvutustehnika ja informaatika üldhariduskooli lahutamatu osa ja iga lõpetanu oskab kasutada nüüdisaegset arvutustehnikat ja infosüsteeme oma igapäevases töös ja seetõttu peame väga vajalikuks saavutada kas või väikestki nihet paremusele. Loodetava raha eest oleks meil võimalik sisustada 20 arvutiklassi. Me oleme välja töötanud arvutitega

kindlustamise programmi, selle alusel varustame arvutustehnikaga esmajärjekorras just õpetajaid koolitavad õppeasutused ja seejärel vähemalt 1/4 meie kutse- ja üldhariduskoolidest. Inflatsiooni tõttu eraldatavast rahast enam ei piisa. Siiski tahame jõuda nii kaugele, et vähemalt igas maakonnas ja linnas peaks olema mõni nüüdisaegne arvutiklass, mis oleks siis teistele eeskujuks. Selline on meie ettepanek.

Ühtlasi vajame abi ka paljundusseadmete ostmiseks, sest õppekirjanduse väljaandmine on muutunud väga keeruliseks eelkõige just võõrkeelte osas, mille mahtu me tahame suurendada. Seetõttu palume vahendeid ka paljundusseadmete soetamiseks. Loodan teie toetusele. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi? On. Palun, hr. Paju!

A. Paju

Austatud haridusminister! Teie sõnumis oli üks väga kõrvariivav mõte. Kavatsete organiseerida igas maakonnas ühe näidisarvutiklassi. Kas see ei tuleta meelde neid kaugeid aegu, kui me tegime Potjomkini külasid ning lõime nõnda tegelikkuse ja kujuteldava vahel ületamatu piiri? Teiseks. Kas teil on ülevaade, kui suur arvutibaas on linnades ja maakondades hetkel olemas, mida pruugitakse paljundamisel?

R. Loik

Ma võin vastata päris täpselt. Eestis on 668 üldhariduskooli ja arvutusklassid on 162 koolis. Need on põhiliselt Nõukogude Liidu toodang, millest suur osa täna enam ei tööta. Nüüdisaegseid arvutiklasse, mida näeme mujal maailmas, on praegu Eestis ainult viis. See arv on ääretult väike. Teisiti öeldes, tervelt 506 koolil puudub üldse arvutiklass. Jah, ma kasutasin tõepoolest koledat sõna "näidis" ja ma olen teie karmi hinnanguga ka nõus, et see on teatud mõttes potjomkinlik. Ma pean silmas eelkõige erikoole, kus on loodud arvutiklassid. Need on teatud suunitlusega koolid. Järgisime põhimõtet, et arvutiklassid ei koonduks kokku ainult Tallinnasse. Pidasime õigeks, et arvutiklasse oleks ka mujal Eestis.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Jestignejev!

J. Jevstignejev

Lugupeetud hr. minister! Mind huvitab küsimus haridusosakondadele antavatest kompuutritest. Õelge palun, kas nendega varustatakse kõik maakonnad ja linnad või tehakse seda ainult valikuliselt?

R. Loik

Ma olen sunnitud ütlema, et rahasummast, mis ma siin nimetasin, piisab inflatsiooni tingimustes vaevalt ainult 20 arvutiklassi ostmiseks. Teades Eesti tänast administratiivjaotust, ei saa ma kinnitada, et me saame arvuteid anda igale linnale või rajoonile. Jaotamisel eelistame neid koole, kus töötavad arvutiõpetajad, kuid ennekõike kutsekoole, kes valmistavad ette kaasaegset töölistkaadrit. Kahjuks kõigile me arvuteid eraldada ei jõua, igal juhul peame tegema range valiku.

Juhataja

Aitäh! Küsimusi rohkem ei ole. Tänan, hr. Loik! Kas keegi soovib avaldada arvamust läbirääkimiste korras? Ei soovi. Võime asuda otsuse vastuvõtmisele. Palun saadikuid saali.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 saadikut.

Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarves ettenähtud reservist raha eraldamise kohta Eesti Vabariigi Haridusministeeriumile? Poolt oli 67 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud ja olgu see meie poolt jõuluringitus lastele.

Täiendavate vahendite eraldamise kohta talumajanduse arendamiseks

Juhataja

Nüüd on meil veel üks kiireloomuline küsimus, kas majanduskomisjon on valmis selle arutamiseks?

K. Koha

Austatud juhataja, praegu on lauale saabunud Ülemnõukogu otsuse projekt, mis käsitleb krediidi andmist taludele. Võiksime alustada arutamist.

Juhataja

Kui te vaatate meie päevakorda, siis näete, et meil on pooleli küsimus, mis puudutab sama probleemi. Valitsus on vahepeal esitanud kiireloomulise analoogse küsimuse. Eelarve-majanduskomisjon teeb ettepaneku arutada seda projekti, projektid on teile laiali jagatud. Sellega seoses tahaksin küsida teie arvamust, hr. Koha.

K. Koha

Austatud juhataja! Meie kirjalikus seisukohas on märgitud, et otsuseprojekti, see tähendab valitsuse esitatud otsuseprojekti on vaja täiendada hr. Pardi ja hr. Tamme esitatud tingimustega, mis sisaldavad Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti. See on meie komisjoni seisukoht. Eespool nimetatud tingimuste täitmise puhul võib valitsuse esitatud projekti arutada. Sel juhul võtavad hr. Pardi ja hr. Tamm oma otsuseprojekti tagasi. Valitsus peab meile ütlema, kas ta on nimetatud otsuseprojekti seisukohtadega nõus. Kahte otsuseprojekti ju korraga vastu võtta ei saa!

Juhataja

Seda ma just tahtsingi küsida, te kiirustasite. Kas hr. Pardi on valitsusega kokku leppinud?

E. Pardi

Lugupeetud juhataja! Kallid kolleegid! Arutasime rahataotluse projekti 120 miljoni rubla peale. Valitsuse projekti järgi on reaalne eraldada 90 miljonit rubla. Me oleme nüüd valitsusega kokku leppinud, sellega seoses võtame oma otsuseprojekti tagasi. Me ei taha olukorda liiga keeruliseks ajada, sest hr. Uluots tahab esitada oma alternatiivprojekti. Oleks hea, kui täna lõplik otsus vastu võetakse.

Juhataja

Hr. Pardi, aitäh! Eelmise projekti võtavad esitajad tagasi.

On ettepanek hakata arutama valitsuse esitatud kiireloomuliste otsuseprojekti, kusjuures arvesse võetakse majanduskomisjoni tingimused.

Kes on selle kiireloomulise küsimuse päevakorda võtmise poolt? Jutt on raha eraldamisest talumajandusele.

Selle poolt on 52 saadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Küsimus on päevakorda lülitatud. Kes teeb selles küsimuses ettekande? Palun, hr. Kõõp!

A. Kööp

Lugupeetud saadikud! Talumajandus areneb kiiresti ja prognoos näitab, et järgmise aasta kevadkülvi ajaks on vabariigis üle 14 000 talu, tõenäoliselt ligi 20 000 talu. Käesoleval aastal oli talumajanduse arendamiseks eraldatud riigieelarvest ligi 50 miljonit rubla. Inflatsiooni tingimustes ei ole see eriti suur summa, sest ühe elujõulise talu loomiseks on vaja teha kuni pool miljonit rubla kulutusi. Lähtudes eeltoodust arutas meie ministeerium Talupidajate Keskliiduga taluarendamise küsimusi. Leidsime, et hädavajalik on anda talumajapidamise arendamiseks veel käesoleval aastal täiendavat krediidiressurssi. Palun Ülemnõukogu see küsimus positiivselt lahendada! Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi? Palun, hr. Mets!

T. Mets

Lugupeetud hr. ettekandja! Mul on teile üks küsimus: nimelt on meie ees tabel, milles on märkus, et praegu on Eestis juba 7000 talu. Praegu on reaalne anda toetust 90 miljonit rubla. Iga talu vajaks toetust 20 000 – 50 000 rubla. Kas te võiksite öelda, kui suure protsentuaalse osa ühistoodangust moodustab talude toodang? Ma mõtlen liha ja piima.

A. Kööp

Täpse vastuse saab anda jaanuaris, kui on laekunud aruanded. Praeguste hinnangute järgi ei ole see suur, sest taluseaduse alusel loodud talud on eksisteerinud ainult aasta või veidi rohkem. Lõpuni väljaehitatud talu praegu Eestimaal veel ei ole, kuid eraomandil baseeruv põllumajanduslik tootmine on paratamatu ja riik peab seda stimuleerima. Kui suur see protsent täna on, ei ole määrav.

H. Peterson

Lugupeetud pr. juhataja, lugupeetud asepõllumajandusminister! Ütleme näiteks, et üks talumees võtab 100 000 rubla 3%-list laenu kombaini ostmiseks. Missugused võivad olla tema garantiid ütleme aasta pärast, kui käibel on kroon ja see kombain maksab kolm korda rohkem? Millises vahekorras tuleb tal võlg riigi ees tasuda? Kas võib loota, et ostetud eseme hinda korrigeeritakse? Aitäh!

K. Koha

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Püüan väljendada meie komisjoni liikmete mõtteid. Eelarve-majanduskomisjon arutas valitsuse esitatud kiireloomulist küsimust, mille tekst oli järgmine: nõustuda Eesti Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja eraldada talumajapidamise arendamiseks 1991. aastal riigieelarve reservist 90 miljonit rubla. Põhimõtteliselt kerkis kaks küsimust. Esimene küsimus, kas komisjon üldse nõustub ettepanekuga eraldada 90 miljonit rubla talumajanduse arendamiseks, s.t. krediidiressursside täiendamiseks? Selles küsimuses jõudsid komisjoni liikmed ühisele seisukohale, et see raha oleks vaja eraldada talumajapidamise arendamiseks. Kuid komisjoni liikmetel tekkis küsimus, kellele see raha antakse, kes hakkab seda raha jaotama, ning millistel alustel ja tingimustel seda tehakse?

Seetõttu sündiski meie tingimus: me peame täiendama otsuseprojekti sätetega, mis täpsustavad, kelle käsutusse see raha läheb ja millistel alustel jaotatakse raha nendele, kes krediiti vajavad. Seetõttu on teie lauale tulnud otsuseprojekt, millega minu informatsiooni kohaselt on ka valitsus nõustunud. Projektis on märgitud, et Ülemnõukogu käsutuses olevast lisaeeelarve reservist antakse Maapanga käsutusse 90 miljonit rubla krediitide andmiseks talunikele Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumi, Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi ja Eesti Maapanga poolt 1991. aasta 30. juulil kehtestatud laenuandmise juhendis ettenähtud tingimustel. See tähendab seda, et Maapank ei ole vabariigi raha, õigemini maksumaksjate raha käsutaja. Ta peab täitma juhendit ja ka krediitdivõtjad peavad arvestama selles juhendis kehtestatud nõudeid.

Kuid komisjonis toimus diskussioon, et selle raha võiks anda Eesti Pangale, sest Eesti Pank ei ole veel asunud tõsiselt täitma keskpanga funktsioone, kuna tal puudub sisuliselt põhikirjafond.

Need mõned miljonid, mis seal on, ei ole ju mingi garantii, et Eesti Pank saaks funktsioneerida. Seetõttu arutati küsimust, et anda 90 miljonit rubla Eesti Panga käsutusse, et Eesti Pank jaotaks seda raha (Ülemnõukogu kohustusega) eri pankade vahel, sest talunikud ei ole ainult Eesti Maapanga kliendid. On talunikke, kes on muude pankade kliendid. Praeguse otsuseprojekti viga on selles, et talunikud, kes soovivad krediiti, peavad kindlasti muutuma Maapanga klientideks.

Kuid mõnel komisjoni liikmel tekkis kahtlus, et kui me eraldame selle raha kohe Eesti Maapangale, jääb sätestamata realselt toimiv mehhanism, kuidas see raha hakkaks kohe jõudma nendeni, kes soovivad krediiti. Komisjoni liikmete vahel kooskõlastatud otsuseprojekt on teie laudadel. Põhimõtteliselt peaksime arutama küsimust, kas eraldada see raha Eesti Pangale, kes annab selle laenua välja teistele kommertsbankadele. Aitäh!

Juhataja

On küsimusi? Palun, hr. Anton?

U. Anton

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Enamik saadikuid kindlasti ei mäleta 30. juuli määrust laenuandmise tingimuste kohta. Palun, kommenteerige seda mõne sõnaga.

K. Koha

Mul on ees laenuandmise juhend. Selles on näiteks sellised tingimused. Laen antakse järgmisteks otstarveteks ja tähtaegadeks.

1. Põllumajandustehnika ja veoautode ost. Võlg antakse 10 aastaks. Kustutamine algab 6. aastast.
2. Loomade ost. Samadel tingimustel.
3. Põllumajandusliku tootmishoonete ehitamiseks, kaasa arvatud ehitusmaterjali ost. Võlg antakse 15 aastaks, kustutamisaeg algab 6. aastast.
4. Elumaja ehituseks. Võlg antakse 25 aastaks, kustutamisaeg algab 10. aastast.
5. Ühistutele ametlikult registreeritud üldkasutatavate ürituste tarbeks: töökojad, kuivatid, masinad, ühiskondlikud hooned ja kaubandusobjektid. Võlg antakse 15 aastaks. Kustutamisaeg algab 6. aastast.

Laenu kasutamise eest peetakse kinni 3% aastas, millest 1,5% suunatakse laenu saajat teenindava panga tuludesse ja 1,5% ressursside suurendamiseks. Siin on ka teisi punkte, põhimõtteliselt on ära määratud tingimused, mille puhul laenu võib anda. Need oleksid kõige olulisemad tingimused.

L. Arro

Lugupeetud pr. juhataja, lugupeetud ettekandja! Alul on selline küsimus. Kas laen on üleminev? Aasta lõpuni on väga vähe aega ja käesoleval aastal ei suuda talumehed seda ära kasutada, sest pole ehitusmaterjali ja midagi osta ei saa. Võib-olla oleks otstarbekas lülitada see raha hoopis järgmise aasta eelarvesse ja eraldada sealt mõnisada miljonit, siis oleks taluseltsidel kindlam seda jagada? Aitäh!

K. Koha

Põhimõtteliselt on laenuressursi vajadus 90 miljonist tunduvalt suurem, see ei kata tegelikku vajadust. Ma sain rahandusministeeriumi selgitusest aru nii, et see 90 miljonit ei lõpe selle

aastaga. Kui sellel aastal ei suudeta raha ära kasutada, siis jääb see praeguse otsuseprojekti kohaselt edasi Eesti Maapanga käsutusse ning talunikud saavad seda kasutada ka järgmisel aastal. Kuid probleem on selles, et raha odavneb liiga kiiresti.

A. Paju

Austatud ettekandja! Andestage, ma ei saanud aru, mille üle teil komisjonis lahkeli tekkis. Kas selle üle, kuidas 90 miljonit paremini rakendada talunduse edendamiseks, või kuidas vältida raha võimalikku kadumist?

K. Koha

Ma selgitan: 90 miljoni krediidi eraldamise kohta vastuolusid ei olnud. Probleem tekkis sellest, kas anda see raha kohe Eesti Maapangale. Sellega teeksime eelistuse Maapangale. Eestimaal ei ole ainult Maapank, on ka teisi panku. Pangad ju teenindavad kliente ja kõik talunikud ei ole Maapanga kliendid.

Juhataja

Hr. Paju soovib täpsustada.

A. Paju

Andestage, kas me ei saaks tuua laenu võimalust talupidajale lähemale?

K. Koha

Me ei olnud päris veendunud, et anname selle raha Eesti Pangale kohe. On veel üks protseduur. Kõigepealt peab Eesti Pank andma selle raha laenuressursina mõnele teisele pangale. Praeguse otsuseprojekti kohaselt annab Ülemnõukogu raha Maapanga käsutusse ja Maapank jaotab selle vastavalt juhendile, mis on kinnitatud kolme ministri allkirjaga.

Juhataja

Aitäh! Küsimusi enam ei ole. Avan läbirääkimised. Palun, hr. Uluots!

Ü. Uluots

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei esinda siin täna mitte iseennast, vaid Eesti Panka. Mul on väga kahju, et meie parlament tegutseb ikka vanade sotsialistlike mudelite järgi. Mõlemad projektid – nii valitsuse kui ka majanduskomisjoni oma – on sotsialistliku

malli järgi üles ehitatud. See tähendab seda, et kusagilt saadakse raha ja siis seda jaotatakse. Meie praeguses majanduse arengufaasis peavad toimima krediidid, ost ja müük.

Mõlemas eelnõus on kirjutatud, et me täiendame krediidiressursse. Aga kes on lasknud lahti "linnu", et vabariigis puudub praegu krediidiressurss? Nii palju, kui mina Eesti Panga kaudu tean, ületab praegu pakkumine nõudmise. Ka Eesti Panga krediidiressurss on nii suur, et ta võiks praegu täiesti vabalt talusid krediteerida. Kui meil lähemal ajal õnnestub Sotsiaalpangast kätte saada fondijäägid, siis suureneb krediidiressurss veelgi.

Kui oleks tõstatatud küsimus, et pankade laenuprotsendid on 17 ja 18 ja talumees ei suuda neid kinni maksta, siis oleks võinud pöörduda parlamendi poole palvega katta see vahe riigieelarvest, mis koormab eelarvet mitu korda vähem, kui anda praegu see 90 miljonit. Eesti Pank pürib normaalsesse finantsmajandusse, kuid parlament keerab kõik pea peale.

Kui parlament on tõesti nii helde ja on otsustanud anda krediidiressursi täiendamiseks 90 miljonit, kui meil on tõesti nii palju raha, siis Eesti Pank ei ole selle vastu. Hea küll. Rikas onu on otsustanud anda, andku, kuid pank esitab teile, ma ütleksin, kategoorilise nõudmise, et riigieelarvelised vahendid käibiksid keskpanga kaudu. Seepärast palub Eesti Pank kanda 90 miljonit rubla Eesti Panga põhikirjafondi, seda esiteks.

Teiseks, kohustada Eesti Panka krediteerima meie talumajanduse arendamist 90 miljoni rubla ulatuses, jättes Eesti Panga otsustada tähtajad, tingimused ja protsendid, kuid mitte üle 3%. Jaotamise asemel püüdkem nüüd esimest korda minna teist teed. Juhend, mis valmis 30. juunil, tehti ratsahobuse seljas. Minu lugupeetud kolleeg Aldo Tamm kargas saalis püsti, tuli pulti ja palus, et see raha antaks otse Maapangale. Ma mäletan, tegemist oli päeva lõpuga, kõik tahtsid kangesti koju minna, lõid käega, et las ta võtab selle raha. Praegune juhend nõuab ju sundkrediteerimist. Tähendab, me kirjutame talumehele ette, mida ta peab ostma ja mida ei tohi osta. Oletame, et seemnevilja ostuks mõeldud laenulimiit on läbi, siis järgmine mees seemnevilja enam osta ei saa, kus on siin finantsdemokraatia? Krediidinõudlus peab tulema alt!

Veel üks moment. Raha tahetakse anda Maapangale, kuid Kohtla-Järvel pole üldse Maapanka. Nii et jõudkem ükskord sellisesse krediteerimise faasi, kuhu me tahame jõuda, ja unustame selle sotsialistliku jagamise ära! Ma vaatan, ega ma pole midagi unustanud.

Ma leian, et parlamendil oleks kohane arutada 90 miljoni eraldamist siis, kui me annaksime tagastamatut abi. Sellisel juhul oleks tarvis ka vastavat otsust. Minul on Eesti Panga alternatiivne otsuseprojekt, mille ma annan juhataja kätte.

Juhataja

Aitäh! Kas see alternatiivne otsuseprojekt on komisjonist läbi käinud? Siis ma pean selle suunama komisjoni. Palun, hr. Kois!

V. Kois

Lugupeetud kolleegid! Tahan esiteks toetada hr. Uluotsa sõnavõttu. Tal on õigus, ent mulle tundub, et ei meie siin ega ka valitsus pole lõpuni teadvustanud, et me elame teises riigis ja teises olukorras. Me püüame vanade meetoditega üles kruvida inflatsiooniprotsessi, just nagu oleks tõepoolest meie selja taga tohutu NSV Liit, kes seda kõike rubladega kuidagi kompenseerib.

90 miljonit rubla – seda on muidugi väga vähe. See on lihtsalt üks näide meie mõtteviisist, mida me harrastame. Valitsuse otsus põhifondide ümberhindamisest ühelt poolt, teisalt aga põhifondide amortisatsioonieraldiste normide suurendamine – see on tüüpiline näide selle kohta, kuidas inflatsioonispiraal võtab üha suuremaid pöördeid. Valitsusel ja Ülemnõukogul ei tasu teineteist süüdistada. Tuleb tõdeda, et me oleme ikka veel endises seisundis ja arvame, et selliselt võib ka edasi jätkata.

Ma ei vaidle 90 miljoni rubla krediidiks andmise vastu. Tahaksin ainult märkida, et oleks äärmiselt soovitatav seada sisse parlamendipoolne kontroll nende rahade üle, mida parlament kellelegi eraldab. Mul on praegu raske öelda, kuidas seda teha. Võib-olla kasutada siin Riigikontrolli abi, teha talle ülesandeks uurida, kuidas on kasutatud 25 miljonit, mis eraldati suvel, ja kuidas hakatakse kasutama neid 90 miljonit?

Ning lõpetuseks küsimus, mis kõige rohkem puudutas hr. Uluotsa ja ka mind. Kes kellele raha annab? Lugupeetud härrased! Praegu pole isegi mitte eelarveraha, see raha on erifondist, mida käsutame meie. See on riigi raha ja riik ei anna seda mitte Maapangale või kellelegi teisele, ja mitte lihtsalt ei anna, vaid annab laenuks.

Nüüd teine küsimus. Kuidas me seda teeme? Kellele, milliste asutuste kaudu? Muidugi võib anda ühele või teisele pangale, kuid saage aru, et see on krediidiressurss ja see maksab samuti midagi. Kui me praegu anname need 90 miljonit rubla krediidina näiteks Maapangale, siis praegustel tingimustel me praktiliselt võimaldame tal kasutada seda krediidiressurssi mitte üksnes talupidajate tarvis. Mitte kõik talupidajad ei võta kohe laenu, mitte kõik 90 miljonit ei võeta välja korraga.

Seni, kuni 90 miljonit rubla välja ei võeta, jäävad nad selle panga käibesse, ning selle ajaga teenib (arvestage 17%-ga), aga isegi 10% on juba 9 miljonit rubla. Ja need 9 miljonit me lihtsalt kingime konkreetselt sellele pangale. Miks me seda teeme, miks just nimel sellele

pangale? See on küllalt keerukas finantspoliitiline küsimus. Võib-olla ehk peabki andma temale, ma ei vaidle vastu, võib-olla tulekski toetada just seda pank, kuid siis peame me seda tegema teadlikult ning andma endale aru, et me riigi rahadega toetame just seda pank. Kuna see pank pole pankroti piiril, kuna riigi huvidest lähtudes ei pea just seda pank päästma, siis oleks ehk õigem talitada nii, nagu soovitab hr. Uluots – anda need rahad üle Eesti Pangale? See pank määrab tingimused, leiab vahendajad. Võib-olla on selleks Maapank, võib-olla keegi teine. Vahendaja saab vahendamise eest 1–2% ja kõik on normaalsetes piirides. Krediidiressurss jääb Eesti Panga kätte, kõik tagastamisprotsendid laekuvad samuti Eesti Pangale ning tugevdavad laenuressurssi, samuti Eesti Panga positsiooni, kes peab olema ainus kommertstegevusest mitte huvitatud pank Eestis. Vastupidi, see on just see pank, kes peab kogu meie finantspoliitikat teostama ja kes on huvitatud riigi raha stabiilsest seisust.

Mul on ka märkusi selle eelnõu osas. Teeksin ettepaneku sõnastada selle otsuse teine osa nii: "Anda Eesti Pangale krediiti Ülemnõukogu käsutuses olevatest ..." ja edasi vastavalt tekstile. Me anname selle krediidi Eesti Pangale, võib-olla koguni mitte krediidina (see on ainult minu ettepanek), me võime Eesti Pangale selle raha lihtsalt anda. Eesti Pank väärrib seda!

Lõpu võiks sõnastada nii, nagu hr. Uluots juba soovitas: "Eesti Pangal määrata selleks ja selleks kuupäevaks teistele Eesti pankadele krediidi andmise tingimused." Niimoodi lahendaksime selle probleemi. Me anname raha mitte mingile kommertspangale, me anname raha peamisele tugisambale, millel riik püsib. Ning ühtlasi teeme talle ülesandeks anda põllumajandusele laenu kasulikel tingimustel. Arvan, et see rahuldaks kõiki. Me ei saa endiselt edasi tegutseda ja riigi majandussüsteemi lammutada! Tänan!

Juhataja

Aitäh! Ma palun esitada ettepanekud komisjonile kirjalikult. Aldo Tamm!

A. Tamm

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Eelkõnelejate sõnavõttudes oli moodne loogika. Vaatamata sellele, et mõni mees on unustanud asjade kunagise käigu, tahaksin ma esmalt teieni tuua tänase situatsiooni. Mulle oli suureks üllatuseks, et Eesti Pangal on olemas vajalik laenuressurss, kuid tegelikkuses ei ole seda keegi väljendanud ja talumehed vaevlevad laenuressurssi puuduses.

Toon kas või ühe näite. On tekkinud ohtlik tendents. Üks heategevuslik fond laenab talumeestele soodsalt raha ja seob samal ajal lepingutingimustega selle talu oma abimajandiks. Kui nii talitaksid 1–2 talu, siis ei olekski see ehk nii ohtlik. Kuid ühes

maakonnas on juba paarsada talu sõltuvuses nimetatud fondist, kes saab oma vahendid tänu maksusoodustustele, mida võib heategevuseks maksuvabalt annetada. Nii tekib olukord, et meie põllumajandus muutub tööstuse abimajandiks. Ma arvan, et nii parlament kui ka valitsus peavad siin korrektiive tegema ja tagama vajaliku laenuressursi.

Hr. Uluots esitas alternatiivse otsuseprojekti. Mina vastan oma ettepanekuga, et ta võtaks alternatiivse otsuseprojekti tagasi ja lepiks sellega, kui praegu esitatud projektis teha muudatused: sõnad "Eesti Maapank" tuleks asendada sõnadega "Eesti Pank". Minu arvates peaks siis saavutatama eesmärk, millest hr. Uluots siin rääkis. Aga ma rõhutan veel kord, et tegelikkuses ei kata ka see 90 miljonit täiendavat laenuressurssi talumeeste vajadusi. Kui me nüüd anname selle laenuressursi täielikult Eesti Panga kätte, siis on Eesti Pangal raske otsustada, milliste parameetrite järgi seda raha maakondade ja pankade vahel jaotada. Seetõttu on meil ettepanek, et raha jaotamisel saaks osaleda Eesti Talufond. See on talumeeste esindusorgan.

Ma lisaksin siia ka väikese selgituse. Ükskõik, kas on olnud tegemist masinate või rahaliste vahendite jaotamisega, alati on Eesti Talufond või Eesti Talupidajate Keskkliit püüdnud kõigi maakondade talupidajate liitude esindajatega ühiselt paika panna parameetrid, mille järgi määratakse suhe, kui palju iga maakond saab jaotamisel olevatest vahenditest. Arvan ka, et täna arutatava laenuressursi puhul peaksid need põhimõtted jõusse jääma. Seetõttu on mul ettepanek meile viimati välja jaotatud otsuseprojekti täiendada alljärgnevas sõnastuses: "Laenuressursi jaotamine maakondade ja neid teenindavate pankade vahel kooskõlastada Eesti Talufondiga." Siis saavad talumehed oma sõna kaasa öelda. Me oleme praegu jaotanud talude üldarvu, talude käes oleva üldpinna järgi, viimati oleme võtnud käibele ka kolmanda parameetri, mille alusel arvestame maakondades olevat haritava maa hulka.

Võib-olla leiavad talumehed ise veel parema, täpsustava tingimuse, mis aitab seda suhet paremini reguleerida. Kohtla-Järvel tõepoolest Maapanka ei ole, seal on Elamusotsiaalpank. Talumehena pean ütlema, et laenuressurss ei pea ilmtingimata minema läbi Maapanga. Kohtla-Järve Elamusotsiaalpank on talumehi teenindanud väga vastutulelikult ja võib-olla vahest kõige paremini teiste Eesti pankadega võrreldes.

Ma toetan eelkõnelejate parandusettepanekuid ja palun teid täna otsus langetada, sest talumehed ootavad toetust masinate ja ehitusmaterjalide väljaostmiseks. Nii Põllumajandusministeeriumi kui ka Taluliidu ühise ettevõtmisena ootavad praegu müümist ligi 80 teraviljakombaini, mis on täiendavalt saadud. Seda loetelu võiks jätkata. Täna on see kaup siiski odavam kui järgmisel aastal.

Kui veel kord tulla hr. Annuse küsimuse juurde, siis ma püüaksin seda ka omalt poolt kommenteerida. Tema mure on arusaadav, sest stabiilsus on kadumas. Meie tänased suurmajandid lagunevad tunduvalt kiiremini kui me karta oskasime. Talude taastamine nii kiiresti ei lähe. Püüame ühiselt õla alla panna, et leiba toidulaual ei napiks.

U. Anton

Lugupeetud kolleegid! Talupidajatele krediidi andmise otsuse arutamine on laiali valgunud. Põhiliselt on siin valgustatud panganduse probleeme, kuid nende inimeste töö, kes meid siiani on toitnud, on täiesti kõrvale jäänud. Kahju küll, nii ministri asetäitja kui ka hr. Tamm ei saanud siin hr. Annuse küsimusele vastata või läksid sellest teadlikult kõrvale.

Ühe maakonna piires on mul siiski andmed olemas. Viljandi maakonnas müüvad talud sellel aastal loodetavalt piima ainult 2% kogu müüdud piima üldkogusest. Teistes maakondades on olukord võib-olla natukene suurem, aga ilmselt üle 10% ei küüni see arv mitte kusagil. Vabariigi keskmine tuleb arvatavasti 3-4%.

Nüüd võib teil jääda mulje, et see krediit on 30%-40% vabariigi põllumajandusministeeriumi aastaeelarvest. Aga te näete, kui vähe on selle taga toodangut. Miks me seda raha üldse loobime? Raha tuleb siiski eraldada, ma palun väga, et selle poolt hääletaksite, seda enam, et aasta lõpul on vaba raha ja inflatsioonipump töötab pidevalt. Talunikel on siiani olnud soodsamaid võimalusi kui ühismajanditel kütusega varustamiseks. Mitmes ehitusmaterjalide tehases on materjalide väljavedu takerdunud kütuste taha.

Siia kõnepulti tulin ma seepärast, et juhtida tähelepanu karmile tõsiasi – see, mis praegu toimub ja millest me siin praegu räägime, on ainult torm veeklaasis. Toidupuudus sunnib meid sellele, et me kõige lühemal ajal hakkaksime kõige tõsisemalt rääkima põllumajanduse omandireformist. Vastav seaduseelnõu on küll esimese lugemise teinud, ootame, millal juhatus esitab selle teisele lugemisele. Kuidas me maaelu arenguprobleeme suudame seadusega lahendada ja arengut garanteerida, sellest oleneb meie toidulaud. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud Aldo Tamm! Te saite minust valesti aru, Eesti Pank ei ole selle vastu, et talunikele võimaldada 90 miljon rubla ulatuses krediiti, seda esiteks. Teiseks, ma ei saa oma

alternatiivset otsuseprojekti tagasi võtta põhjusel, et ma ei esinda siin iseennast, vaid Eesti Panka. Selle kohta on olemas Eesti Panga Nõukogu protokolliline otsus.

H. Peterson

Lugupeetud pr. juhataja ja kolleegid! Kui me 30. juuni otsusega andsime Eesti Maapangale raha, siis juhtus niisugune asi, et Maapank ei andnud seda edasi oma osakondadele, vaid saatis oma esindajad Tallinnast Tartusse ja Võrru ning oma Tallinna esindajate kaudu laenas talumeestele raha. Sellega tehti karuteene kohalikele Maapankadele.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma ei oska praegu seisukohta võtta. Võib-olla oleks hr. Uluotsalt vaja täiendavat selgitust oma alternatiivprojekti kohta. Kui arvestada Uluotsa varianti, võib teatud pank, kellele Eesti Pank selle kohustuse paneb, anda laenu 17%-ga, kuid talle tuleb siis tagasi maksta 14%. 10 aasta jooksul annab 14% 90 miljonist rublast 126 miljonit rubla. 3%-line laen moodustab 27 miljonit rubla. See 27 miljonit tuleb igal juhul talumeestel kinni maksta.

Aga mis saab 126 miljonist rublast? Kellele see läheb?

Juhataja

Aitäh? Ma kardan, et seda selgitust hr. Uluots enam puldist anda ei saa, sest ta on oma limiidi ammendanud. Võib-olla selgitate seda komisjonis? Enne, kui me saame alternatiivse projekti hääletusele panna, on tarvilik, et komisjon seda arutab.

Ü. Uluots

Võib-olla teevad kallid kolleegid erandi, et ma võiksin 3 minutiks veel kord pulti tulla?

Juhataja

Hr. Uluots. Palun Ülemnõukogu lubada tal kolmas kord sõna võtta. Kas reglemendikomisjon näeb reglemendis sellist võimalust? Palun, hr. Allik!

J. Allik

Ei, reglemendis seda ette nähtud ei ole, aga täiskogu võib ju teha erandi.

Juhataja

Kas täiskogu on sellega nõus, et hr. Uluots saab reglemendiväliselt kolmas kord sõna? Kas kõik on nõus? Hääletada ei ole tarvis, kas keegi ei ole vastu? Ei ole. Palun, hr. Uluots!

Kas hr. Koha soovib vahepeal kõnelda või kuulame ära hr. Uluotsa? Kuulame ära Uluotsa. Palun!

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid! Võib-olla oli see minu viga. Ma oleksin pidanud ette lugema otsuseprojekti teksti. Nüüd ma seda teen: "Seoses vajadusega suurendada talumajapidamiste arendamiseks vajalikku krediidiressurssi, otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu: Eraldada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu käsutuses olevast 1991. aasta lisaeelarvest ettenähtud reservist Eesti Panga põhikirjafondi 90 miljonit rubla.

Punkt 2. Kohustada Eesti Panka krediteerima 90 miljoni rubla suuruses summas Eesti talude arengut.

Kolmandaks. Eesti Pangal määrata krediitiprotsent mitte üle 3% aastas." See tähendab seda, et Eesti Pank võib kokku leppida ja anda laenu ka 1%-ga, sest see on tema põhikirjafond ja tema võib seda käsutada. Mõningatel juhtudel võib ta anda seda isegi protsendita, aga siinsed talumehed tahavad nendele tingimata kaela määrada 3%. Eesti Pank niimoodi ei mõtle. Ta mõtleb palju progressiivsemalt.

Krediititähajast ja krediitiprotsentide jaotusest krediteerivate pankade vahel. Mida see tähendab? Oletame, et kui me kehtestame 3%, siis krediteeriv pank, olgu see siis Maapank või mõni kommertspank, peab saama sellest protsendist oma töö hüvitamiseks mingisuguse osa. Eelmises juhendis oli sees 1,5%, aga see võib ka 1% olla. Tähendab, see on Eesti Panga funktsioon, mitte parlamendi funktsioon. Ja sellega on kõik probleemid lahendatud. Kõik teed on avatud. Parlament annab 90 miljonit rubla. Eesti Pank hakkab 90 miljoni rublaga talumehi krediteerima. See, millest rääkis hr. Arro – see oli minu rahandusalane kalambuur. Riigieelarve võtab enda kanda selle protsendi vahe ja seepärast ei maksa siin 126 miljoni rublaga spekuloida. Kõik!

Juhataja

Aitäh! Kas hr. Arro on nüüd selge? Hr. Anton palub veel kord sõna.

U. Anton

Ma usun, et pärast Uluotsa esinemist on meil asi täiesti selge. Aga siit tuleb nüüd kohe küsimus. Miks seaduseelnõu esitajad ei ole seda juba varem klaariks teinud ja miks puudub Eesti Pangal ja Eesti Vabariigi Valitsusel elementaarne koostöö? Kas hr. Uluots on suuteline sellele vastama?

Juhataja

Ma usun, et sellele annab lõppsõnas vastuse valitsuse esindaja. Palun, hr. Paju!

A. Paju

Miks Eesti Pangal on kõhklusi, kui tal on küllaldaselt krediidiressurssi? Nüüd jääb hr. Uluotsa seisukoht Eesti Panga suhtes kuidagi lahtiseks.

Juhataja

Tundub, et sõnavõtusoovid on ammendanud. Kas hr. Koha soovib komisjoni poolt anda olukorra kohta seletust. Kuidas me toimime alternatiivprojekti ja ettepanekute suhtes?

K. Koha

Austatud juhataja! Kuna on esitatud alternatiivprojekt ja Ülemnõukogu ei soovi hääletada, kumb otsuseprojekt võtta aluseks, siis on võimalik selline käitumisviis, et eelarve-majanduskomisjoni liikmed paluvad arutelu katkestada, et saaksime kahe otsuseprojektiga veel tööd teha. Ülemnõukogu ette tuleb tuua üks projekt, mis selle probleemi lahendaks.

Juhataja

Aitäh! Ma pean kõigepealt küsima seda hr. Uluotsalt, kas tema on nõus, et seda asja arutaks veel komisjon? Ta on nõus, et seda asja arutaks komisjon ja Ülemnõukogu ette tuldaks ühe eelnõuga.

K. Koha

Siis palume veel ka valitsuse seisukohta.

Juhataja

Missugune on valitsuse kui projekti esitaja seisukoht? Palun, hr. Kõöp!

A. Kööp

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud saadikud! Ma pean vabandama, et asi on kaldunud veidi teistele suundadele. Meie esitasime ettepaneku talumajanduse arengu kohta riigieelarve jääkide arvel, seepärast esitasime otsuseprojekti sellisena nagu ta on. Maapanka toetame seetõttu, et Maapank on ainuke pank, kes teostab põllumajandustootjatega kõiki võimalikke operatsioone. Ükski teine pank seda ei tee, seepärast me Eesti Pangaga neid asju ei kooskõlastanud. See ei olnud meie arvates vajalik.

Juhataja

Aitäh! Kas valitsuse esindaja on valmis osalema koosolekul, kus kahte eelnõu koos arutatakse?

A. Kööp

Jaa, kindlasti.

Juhataja

Niisiis on ettepanek antud küsimuse arutamine katkestada, et komisjon saaks neid eelnõusid koos arutada. Küsimust arutame edasi homsel istungil. Aitäh! Hr. Koha, palun!

K. Koha

Lugupeetud eelarve-majanduskomisjoni liikmed! Palun kella kolmeks tulla ruumi 264, et täna seda probleemi uuesti arutada.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma palun korraks tähelepanu! Sellega oleme antud küsimuse arutamise katkestanud. Kas me peame hääletama? Ei pea. Jätkame homme hommikul. Nagu te teate, on valitsus esitanud Ülemnõukogule eelnõu ravikindlustusmaksu vähendamiseks.

Juhtivkomisjon arutas neid küsimusi oma istungil 1. novembril koos tervishoiuministri ja tema asetäitjatega ning 3. detsembril koos eelarve-majanduskomisjoniga. Sotsiaalkomisjon ei pea võimalikuks kolm nädalat enne uue seaduse jõustumist muuta maksumäära. Maksumäära vähendamine 3% võrra viib tervishoiu kiirele allakäigule ja voodikohtade arv väheneb 60%. Sotsiaalkomisjon otsustas mitte toetada valitsuse esitatud seaduseelnõu. Vastavalt sellele otsusele toetas juhatus sotsiaalkomisjoni seisukohta ning eelnõu saadeti valitsusele tagasi.

Vastavalt reglemendile on valitsusel õigus tuua see uuesti täiskogu ette. Teen selle praegu avalikult teatavaks. Tänan! Istung on lõppenud. Kohtumiseni!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

58. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

12. detsember 1991

Juhataja (M. Lauristin)

Lugupeetud Ülemnõukogu, tere hommikust! Kohaloleku kontroll! Kohal on 67 saadikut, puudub 36. Alustame tööd ja nagu ikka – kõigepealt uued eelnõud ja kiireloomulised küsimused. Kõigepealt paluksin juhatuse ja komisjonide nimel hr. Leissonit.

E. Leisson

Lugupeetud hr. esimees! Lugupeetud pr. juhataja! Lugupeetud saadikud! Ülemnõukogu rahvussuhete komisjon ja väliskomisjon taevad ettepaneku võtta kiireloomulisena päevakorda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses Eesti Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi koguduse pöördumisega vabariigi juhtkonna ja maailma, avalikkuse poole. Tänan!

Juhataja

Järgmisena ma palun kõnepulti valitsuse esindaja.

K. Kilvet

Austatud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu! Eesti Vabariigi Valitsus esitab kiireloomulise küsimusena päevakorda eelnõu Jaak Tamme vabastamise kohta Eesti Vabariigi tööstus- ja energeetikaministri kohustest. Selles küsimuses esineb ettekandega teie ees Eesti Vabariigi Valitsuse esimees hr. Edgar Savisaar.

Juhataja

Palun, hr. Järlik!

R. Järlik

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma esitan kiireloomulise küsimusena päevakorda seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses.

Tänan! Palume selles küsimuses õiguskomisjoni seisukohta, samuti maaelukomisjonilt ja ajutiselt omandi- ja maareformi komisjonilt. Juhtivkomisjoniks soovitan maaelukomisjoni.

Juhataja

Palun, hr. Pohla!

V. Pohla

Lugupeetud esimees! Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! Esitan täiskogule kiireloomulise küsimusena eelnõu kohalike omavalitsusorganite õiguste suurendamisest administratiivõigusrikkumiste vastu võitlemisel. Juhtivkomisjon, kes sellega tegeleb, on nähtavasti õiguskomisjon.

Juhataja

Palun, hr. Kõo!

A. Kõo

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Ühiselt Ülemnõukogu liikme pr. Kolossovaga esitame ja palume võtta Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusena seaduseelnõu Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse § 8 muutmise kohta. Juhtivkomisjoni suhtes on olnud läbirääkimisi majanduskomisjoni esimehe hr. Kohaga. Majanduskomisjon võiks olla selles küsimuses juhtivkomisjon.

Juhataja

Aitäh! Järgmisena palun pr. Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kolm nädalat tagasi võttis Ülemnõukogu täiskogu vastu otsuse ajutise töö- ja kodukorra täiendamiseks ja parandamiseks. Ja ühtlasi väljendas täiskogu otsuse vastuvõtmisega valmisolekut üle minna märksa demokraatlikumatele hääletusreeglitele. Samal ajal on tekkinud ajutises töö- ja kodukorras mõneti vastuoluline olukord. Nii mõneski küsimuses, nagu seda on valitsuse moodustamine,

saame otsuse langetada kahe viiendiku hääle enamusega, kasutades lihthäälteenamuse põhimõtet, ülejäänud otsuste suhtes on meie seni kehtinud kord veel muutmata.

Arvestades niisugust olukorda esitan ma Ülemnõukogu saadikute Aaskivi, Kassi ja Savisaare poolt eelnõu, mille kohaselt tuleks meil teha ajutises töö- ja kodukorras täiendav muudatus ja viia hääletusreeglid omavahel kooskõlla. Ettekande meie poolt nimetatud küsimuses teeb saadik Peet Kask, juhtivkomisjoniks palume määrata õiguskomisjoni, kes tegelikult kujundas oma suhtumist eelnõusse juba eisel istungil. Hr. Eller saab vajaduse korral kohe ette kanda. Aitäh!

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses Eesti Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi koguduse pöördumisega

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Meil on tarvis võtta seisukoht nimetatud kiireloomuliste küsimuste suhtes. Ma teen seda järjekorras. Kõigepealt asume selle küsimuse juurde, mille teile esitas hr. Leisson. Selle kohta on ka juhatuse otsus. Eestimaa juudikogudused on leinas, sest täitub 50 aastat juutide genotsiidist Eesti pinnal, seda tähistatakse. Ka Ülemnõukogu peaks võtma seisukoha. Juhatus soovib seda küsimust arutada täna. Ma palun juhatuse ettepanekut hääletada! Kes on selle küsimuse päevakorda võtmise poolt? Kas arvuti ei tööta? Palun kontrollida arvuti tööd! Võtan hääletuse maha. Palun võtke tabel maha, alustame uuesti! Võib-olla lepime sellega, et esimese küsimuse hääletame vana moodi, s.t. käetõstmisega, siis saaksime töös edasi minna.

Kes on nimetatud küsimuse päevakorda võtmise poolt? Tänan! Kes on vastu? Vastu ei ole keegi. Kes on erapooletu. Kaks oli erapooletud. Küsimus on päevakorda võetud ja ma palun nüüd tähelepanu! Sõna on hr. Rüütli.

A. Rüütel

Austatud kolleegid! Täna küsimuse arutamine on seotud kurbade lehekülgedega eesti rahva ja riigi ajaloos. 50 aastat tagasi sai hitlerliku Saksamaa juhtkond piduliku raporti, et juutide hävitamise programm Eestis esimesena Saksa okupatsiooni alla sattunud riikidest on täide viidud. "Estland ist judenfrei", kõlas lakooniline ettekanne. Selle taga seisis üle tuhande hukatud juudi. Hukatute seas oli naisi, lapsi ja vanureid.

Pärast kohalike juutide hävitamist sai Eesti teistest Euroopa riikidest siia toodud juutide mõrvamise tandriks. Eestimaal asuvad kümnete tuhandete Belgia, Ungari ja teiste riikide juutide hauad. Nende peamised asupaigad on seni veel teadmata.

Kahjuks peab tunnistama, et kuritegelikest aktsioonidest, mis toimusid Saksa okupatsioonivõimude juhtimisel, osalesid ka Eesti kodanikud. Vastavalt Nürnbergi tribunali otsusele on nad sooritanud kuriteo inimsuse vastu, mis ei kuulu andestusele ega aegumisele.

Ka sõjajärgsetel aastatel on jätkunud juutide tagakiusamine, kuid seda on teinud Nõukogude režiim. Antisemitism oli rahvavaenuliku, riikliku rahvuspoliitika koostisosa. Viimaste nädalate sündmused – juudi kalmistu rüüstamine Tartus, ähvardused Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi kooli aadressil on jätnud jälje ka Eesti Vabariigis. Ma olen sügavalt veendunud, et genotsiid ja antisemitism on meie rahvale absoluutselt võõras ja vastuvõetamatu nähtus, seda tõestab kogu eesti rahva ajalugu. Antisemitism on risti vastu Eesti püüetele ehitada demokraatlikku õigusriiki. Siit tuleneb järeldus, et Eesti riigile ja rahvale vaenulikud jõud lasevad järjekordselt käiku rahvussuhete pingestamise relva, et teravdada sisepoliitilist olukorda Eestis ja õõnestada iseseisva Eestimaa rahvusvahelist autoriteeti.

Ka eesti rahvas on saanud kannatada genotsiidi läbi, rääkimata juba paljudest meie hõimuvendadest, kes kadusid või on kadumas maailma rahvastikukaardilt. Me tunneme sügavalt kaasa juudi rahva tragöödiaks kahe impeeriumi tingimustes. Me teeme kõik selleks, et see tragöödia enam ei korduks ei juudi ega ka ühegi teise rahva suhtes. Seepärast teengi ettepaneku vastu võtta teile esitatud tekst Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ametliku avaldusena. Ma palun püstiseismisega mälestada hukkunud juutide mälestust. Tänan väga!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Teile on avaldus välja jagatud. Selle valmistasid ette rahvussuhete komisjon ja väliskomisjon. Juhatuse palvel aitas seda redigeerida pr. Hainsalu. Ma palun nüüd rahvussuhete komisjoni poolt kaasettekandele hr. Leissoni. Palun, hr. Leisson!

E. Leisson

Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Hr. esimees nimetas sündmuste põhilist faktoloogilist tausta. Sellega seoses on Eesti Vabariigi Ülemnõukogule esitatud rahvussuhete ja väliskomisjoni poolt kavandatud avalduse tekst.

15. detsembril 1941. aastal laekus Saksamaa vallutatud idaalade riigiministeriumi Eesti kindralkomissariaadi raport Eesti Vabariigi juudisoost kodanike hävitamise kohta. 1942. aasta 20. jaanuaril toimus Berliinis Riigikantseleis juhtkonna nõupidamine, kus täpsustati

juudipogrommide teostamist sõjaaja tingimustes. Nürnbergi tribunali otsusesse on allikmaterjalina lisatud Saksa julgeolekuteenistuse juhi Heydrichi ettekanne fütürerile 1942. aasta veebruarist, milles on veel kord fikseeritud, et Eestis, Taanis ja Luksemburgis on juutide hävitamine praktiliselt lõpetatud.

Novembris toimus Paides Saksa poolel sõdinud Eesti sõjameeste kokkutulek, mis tekitas Juudi Kultuuri Seltsis ja juudi koguduses teatava ohutunde, et Eestis võivad puhkeda antisemitismi ilmingud. See signaal tekitab tõepoolest ärevust ja me jagame nende rahutust. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kinnitab, et Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi koguduse kartused nende isikute suhtes, kes on süüdi osavõtus inimsusevastastest kuritegudest ja kelle südametunnistusel on Eesti Vabariigi ja teiste riikide rahumeelsete kodanike veri, on alusetud. Rahvussuhete ja väliskomisjoni poolt valmistati ette Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus maailma avalikkusele. Meie poole pöördunud Eesti Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi koguduse liikmetele on tehtud teatavaks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seisukoht. Ma teen teile, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud, ettepaneku nimetatud avaldus vastu võtta. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Valk!

H. Valk

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu! Väliskomisjoni nimel ma toetan Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldust, mis eisel väliskomisjoni istungil leidis täieliku ja üksmeelse toetuse.

Juhataja

Aitäh! Kuna arvuti on rikkis, siis ma palun anda käega märku, kui saadikutel on ettepanekuid. Palun, hr. Lebedev!

V. Lebedev

Lugupeetud esimees! Austatud kolleegid! Ma tahan pöörduda ajakirjanduskomisjoni liikmete poole palvega, et nad pööraksid tähelepanu mõningatele meie pressis aeg-ajalt ilmuvatele kirjutistele. Mitte väga ammu, ma praegu ei mäleta täpselt, millises lehes, ilmus artikkel, kus üldiselt kiideti 20. SS-diviisi tegevust ning kinnitati, et see oli parim väeosa. Arvan, et tänase avalduse valguses tuleks olla äärmiselt ettevaatlik taoliste publitseeringutega, kuna Nürnbergi protsessil, millest rääkis kolleeg Enn Leisson, tunnistati SS kuritegelikuks organisatsiooniks.

Ja vististi poleks meil tarvis neid vägesid kiita. Arvan, et see oleks Eesti ning ka demokraatia huvides ja siis ei tekiks ka negatiivset reageeringut Läänes. Tänan!

Juhataja

Nagu ma aru sain, ei olnud tegemist konkreetse ettepanekuga, mis puudutaks antud teksti.

T. Mets

Lugupeetud eesistuja ja lugupeetud kolleegid! Seoses juudi küsimusega tahaksin avaldada isikliku seisukoha. Ma võin avaldada ainult kahetsust juutide kallal toime pandud vägivalla üle, millest võttis osa ka Eesti kodanikke, kuid ma pean samas märkima järgmist: kui Eestis kehtestati nõukogude võim, siis töötas NKVD-s ja teistes represiivorganites väga palju juudi rahvusest kodanikke, kes sooritasid eesti rahva kallal enneolematuid vägivallategusid. Olgu see teadmiseks!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem sõnavõtusoovijaid ei ole.

E. Leisson

On tulnud ettepanek teise lehekülje esimeses lõigus asendada sõnad "avaldab lootust" ja "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kinnitab." Komisjonid nõustuvad selle ettepanekuga.

Juhataja

Üks hetk, kas saab täpsustada?

E. Leisson

Täpsustused on teise lehekülje esimeses lõigus.

Juhataja

Te nõustute sellega?

E. Leisson

Jah. Tänan!

Juhataja

Hr. Annus!

L. Annus

Lugupeetud pr. eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Ma olen sügavalt veendunud, et selline dokument tuleb vastu võtta. Loodan, et kõik hääletavad selle poolt. Minu ettepanek oleks selline, et me võiksime selles dokumendis märkida ka inimõiguste ülddeklaratsiooni, kus kinnitatakse, et kõik inimesed on sündinud vabadena ja võrdsetena, et igal inimesel on õigus elule, vabadusele ja isikupuutumatusse. Ma mõtlen, et dokumendi koostajad võiksid selle mõtte sätestada antud dokumendis.

Juhataja

Ma usun, et dokumendi koostajad teadsid vastavate sätete olemasolu ja leidsid redaktsiooni, mida nad pidasid sobivaks. Aga muidugi, dokumendi koostajatele on võimalik öelda, las nad panevad hr. Annuse ettepaneku hääletusele. Ettepanek tuleb esitada kirjalikult. Hr. Aksinin, palun!

N. Aksinin

Lugupeetud juhataja, ma olen kahe käega selle otsuse vastuvõtmise poolt. Kuid kasutades nii Ülemnõukogu esimehe kui peaministri kohalolekut, tahan ma paluda, et tehtaks tee Klooga aedlinna jaamast fašistlike koonduslaagrite ohvrite mälestusmärgini. See vahemaa on kõigest 700 m. Praegu ei saa sealt isegi jalgsi läbi, sõitmisest rääkimata. Oleks vaja vaid 10 autokoormatäit killustikku ja kõik. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Läbirääkimised on lõppenud. Kas ettekandjatele on laekunud kirjalikke ettepanekuid? Ei ole. Nüüd on arvuti jälle käigus. Võime veel kord viia läbi kohalolekut kontrolli.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 70 saadikut, puudub 33.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses Eesti Juudi Kultuuri Seltsi ja juudi koguduse pöördumisega? Palun hääletada!

65 on poolt, vastu ei ole keegi, 1 jäi erapooletuks. Avaldus on vastu võetud.

Nüüd on meie ees kiireloomulised küsimused, mille kohta peame langetama otsuse, kuidas neid käsitleda ja milliste komisjonide menetlusse need anda. Kõigepealt valitsuse poolt ettevalmistatud otsuseprojekt Jaak Tamme vabastamise kohta Eesti Vabariigi tööstus- ja

energeetikaministri kohustustest. See on niisugune küsimus, kus ühte juhtivkomisjoni on väga raske leida. Mul on ettepanek, et võiksime selle kohe täiskogus otsustada või on mingi teine lahendus? Kas reglemendikomisjon nõustub sellega?

J. Allik

Reglemendis ei ole niisugust võimalust ette nähtud. Mul on ettepanek juhtivkomisjoniks määrata majanduskomisjon, sest tegemist on majanduslase ministeeriumiga.

Juhataja

See on kindlasti üks võimalus, aga mul on praegu küsimus, kas majanduskomisjon on kohal? Kolm inimest, järelikult majanduskomisjon ei ole praegu töövõimeline. Palun majanduskomisjonil esitada oma seisukoht. Kas saadikutel on protseduurilisi ettepanekuid? Hr. Savisaar, palun!

E. Savisaar

Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud spiiker! Ma esitan protesti, sest ministrite, maavanemate ja linnapeade vabastamise protseduur ei näe ette, et see käiks läbi alatise komisjoni.

Juhataja

Hr. Allik, palun selgitust!

J. Allik

Lugupeetud pr. juhataja! Reglemendi § 15 ei näe ette võimalust, et kiireloomuline küsimus võetakse päevakorda ilma juhtivkomisjoni arvamusega.

Juhataja

Kuna tegemist on valitsuse ettepanekuga, siis teen ettepaneku jätta see juhatuse kompetentsi. Kas ollakse sellise lähenemisega nõus? Kes on sellise lähenemise poolt, et juhatus otsustab selle kiireloomulise küsimuse päevakorda võtmise küsimuse? Palun hääletada! See lahendus leidis toetust, palun juhatusel kokku tulla! 5 minutit vaheaega. Palun juhatusel koguneda siiasamasse.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Juhatus arutas antud küsimuse päevakorda võtmist ja leidis ühehäälselt, et vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra § 21 kohaselt võib selle küsimuse võtta päevakorda. Kes on selle küsimuse päevakorda võtmise poolt? Palun, hr. Allik?

J. Allik

Lugupeetud pr. juhataja! Kiireloomuliste küsimuste päevakorda võtmist reglementeerib § 15, kus on öeldud: "Küsimuse võib lülitada päevakorda kohe, kui Ülemnõukogu liikmetele on esitatud kirjalikud seisukohad eelnõu kohta. Seisukoht tuleb esitada hiljemalt järgmisel istungjärgul." Me ei saa hääletada enne, kui juhtivkomisjon on Ülemnõukogu liikmetele esitanud juhatuse ja komisjoni kirjaliku seisukoha.

Juhataja

Ma palun, et see eelnõu jagataks Ülemnõukogu liikmetele kohe välja, palun ka juhatuse otsust. Pean tunnistama, et eile arutasime juhtivkomisjoni kirjalikke avaldusi, mis olid laekunud juhatusele, aga ei edastatud saadikutele. Tähendab, seni ei ole kirjalikku otsust peetud vajalikuks, sest me oleme arutanud mitmeid küsimusi ilma juhtivkomisjoni kirjaliku seisukohata.

J. Allik

Mina, lugupeetud juhataja, soovin järgida reglementi, muidu võivad kõik need otsused minna ümbervaatomisele. Reglemendi järgimine on minu ülesanne.

Juhataja

Aitäh, hr. Allik! Palun vastavalt reglemendile vormistada juhatuse otsus paljundamiseks, et saadikud selle kätte saaksid.

Me läheme edasi teiste küsimustega. Vaatame nüüd järgmisi meile laekunud kiireloomulisi ettepanekuid. Rahvasaadik Rein Järlik esitab kiireloomulise küsimusena ettepaneku omandireformi aluste seaduse muutmise kohta. Teatavasti lõpeb vara võõrandamist tõendavate dokumentide esitamise tähtpäev 27. detsembril. Hr. Järlik teeb ettepaneku pikendada seda tähtpäeva 17. jaanuarini. Ja ta teeb ettepaneku määrata juhtivkomisjoniks maaelukomisjon, kes võtab seisukoha.

Ma palun anda see küsimus maaelukomisjoni menetlusse. Palun seda teha tänase päeva jooksul, sest küsimus on tõesti kiireloomuline ja me peame seda väga kiiresti käsitlema. Kui täna ei ole võimalik seda teha, siis hiljemalt esmaspäeval. Kes esindab maaelukomisjoni? Hr. Savisaar, palun!

E. Savisaar

Lugupeetud spiiker! Mul on niisugune palve: eelmisel istungil arutas seda küsimust vabariigi valitsus ja võttis vastu oma seisukoha. Mul on ettepanek pöörduda ka vabariigi valitsuse poole, et me esitaksime kirjalikult oma argumendid. Me võime seda tahta järgmiseks istungiks.

Juhataja

Jah, ma olen kindel, et maaelukomisjon teeb seda. See on juba komisjoni töökorralduse küsimus. Palun maaelukomisjonil võtta ühendust valitsusega.

Järgmine kiireloomuline küsimus, mille esitasid pr. Kolossova ja hr. Kõo, puudutab samuti omandireformi aluste seadust. Nad tegid ettepaneku muuta § 8 3. lõiget, mis sätestab õigusjärgsete pärijate ringi. Nagu ma aru sain, on ettepaneku esindajad kokku leppinud majandus- ja omandireformi komisjoniga. Sain ma õigesti aru, hr. Kõo?

A. Kõo

Hr. Kama komisjoniga ei ole ma saanud kokku leppida. Kokkulepe oli ainult alatise eelarve-majanduskomisjoniga ja konkreetselt hr. Kohaga.

Juhataja

Hr. Koha on samas ka omandireformi komisjoni liige, kuid hr. Koha ei ole täna kohal. Ma jätan selle küsimuse käsitlemise majanduskomisjonile.

Hr. Pohla kiireloomuline küsimus puudutab administratiivõigusrikkumiste koodeksi § 5. Õiguskomisjon on nõus seda küsimust käsitlema. Ma palun hr. Elleril selle küsimusega tegelema hakata.

Pr. Aaskivi, hr. Kask ja hr. Savisaar esitavad ettepaneku ajutise töö- ja kodukorra muutmise kohta. See puudutab § 16 hääletamise korda. See peaks kuuluma õiguskomisjoni ja reglemendikomisjoni kompetentsi. Pr. Aaskivi ütles, et õiguskomisjon on juba asja arutanud, aga ma ei ole saanud mingit seisukohta. Palun, hr. Kass!

J. Kass

Täna! Ma protesteerin! Meil ei ole sellist asja nagu reglemendikomisjon! 1990. aasta 15. oktoobril moodustasime Ülemnõukogu otsusega 3-liikmelise reglemendi töörühma!

Juhataja

Vabandust, me oleme seda nimetanud reglemendikomisjoniks. Igal juhul kuulub see õiguskomisjoni juurde, kui ajutine töörühm. Kas õiguskomisjon võtab selle küsimuse oma menetlusse? Palun esitada seisukoht. Hr. Eller, palun!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon on arutanud nimetatud seaduseelnõu ja soovib selle kiireloomulisena võtta päevakorda. Selle otsuse poolt oli 6 õiguskomisjoni liiget, 1 oli vastu. Samuti anti sellele sisuline hinnang. Sisuliselt toetas seda 5 komisjoni liiget, 1 oli vastu, 1 oli erapooletu.

Juhataja

Ma palun esitada komisjoni seisukoht kirjalikult.

H. Eller

Jah, me vormistame selle kirjalikult mõne minuti pärast.

Juhataja

Jah, olge nii kena!

Nii! Maaelukomisjon on juba arutanud hr. Järliku ettepanekut ja on oma seisukoha kirjalikult vormistanud. Maaelukomisjon on nõus Rein Järliku poolt esitatud seaduseelnõu päevakorda võtmisega. Kuivõrd seda seaduseelnõu ei ole praegu veel paljundatud, siis ma annan selle koos komisjoni seisukohaga paljundusse. Vahepeal on võimalik ka valitsusega kontakti astuda ja saada valitsuse seisukoht.

Täiendavate vahendite eraldamise kohta talumajanduse arendamiseks

Juhataja

Meil on eilsest pooleli küsimus, mis puudutab raha eraldamist talunike toetuseks. See küsimus oli majanduskomisjonis arutusel, ja nagu ma tean, on majanduskomisjon selles küsimuses jõudnud kokkuleppele ja on valmistanud ette kooskõlastatud otsuseprojekti. See otsuseprojekt peaks olema laiali jagatud. Nii! Ma palun, hr. Uluots!

Ü. Uluots

Nii, majanduskomisjon, nagu ma eile ütlesin, ei ole praegu otsustusvõimeline. Ma nimetaksin seda eilset koosolekut kooskõlastuskomisjoniks, kuna seal oli ka hr. Aldo Tamm ja põllumajandusministri asetäitja. Mind paluti kui aastatelt kõige vanemat need asjad täna ette kanda.

Ma ütlen teile, et see tekst, mis on nüüd teie laudadele pandud, on saavutatud täieliku konsensusega ja ma palun teid tõsiselt sinna mitte enam parandusettepanekuid teha. Praktiliselt on Ülemnõukogu otsustada, kas anda talumeestele 90 miljonit rubla või mitte. Teie silmadest ma näen, et te olete selle otsuse juba vastu võtnud. Sellesse teksti on nüüd ilmunud sõna "Eesti Talupidajate Keskliit". Hr. Aldo Tamm palus väga, et seaduses oleks tingimata sees "Eesti Talupidajate Keskliidu" nimi ja me nõustusime sellega. Me saame aru, milleks tal seda vaja on. See ei riku seadust. Tähtis on see, et me annaksime meie talumeestele 90 miljonit rubla.

Juhataja

Aitäh! Sellega, ma arvan, oleme küpsed, et asuda antud küsimuses otsust vastu võtma. On nii? Keegi ei soovi enam mingeid täiendusi ega muudatusi? Ei. Asume otsustama.

Kohalolekut kontroll. Kohal on 71 saadikut.

Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarves ettenähtud reservist eraldada raha Eesti Pangale? Otsuse tekst on teile kätte jagatud. Selle poolt hääletas 58 saadikut, vastu ei ole keegi, 1 jäi erapooletuks. Otsus on vastu võetud!

Eesti Vabariigi seaduse ""Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse" § 7 muutmise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Nüüd meil oli päevakorras Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi valimisseaduse § 7 muutmise eelnõu. Kas õiguskomisjon on selle käsitlemiseks täna valmis? Palun, hr. Eller!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas oma eilsel istungil Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi valimisseaduse § 7 muutmise kohta pakutud seaduseelnõu. Nagu te mäletate, tehti siin saalis kaks parandusettepanekut. Hr. Lippmaa soovitas täiendada eelnõu p. 2-e, milles tunnistatakse kehtivuse kaotanuks Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse § 8, jätta sealt välja § 7 ja muuta seaduseelnõu pealkirja.

Õiguskomisjon arutas seda küsimust põhjalikult ja nendib, et ta ei saa toetada hr. Lippmaa ettepanekuid, kuna need väljuvad esitatud eelnõu raamest.

Teine ettepanek oli Hillar Hallastelt. Tema ettepanek kõlab järgmiselt: "Täiendada seaduseelnõu ja lisada valimisseaduse § 7 lõik, mille kohaselt Ülemnõukogu liige, kes saab valitsuse liikmeks, peatab oma ametisoleku ajaks tegevuse Ülemnõukogu saadikuna." Seda ettepanekut toetas üks õiguskomisjoni liige, viis olid vastu, üks jäi erapooletuks. Seega kujundati otsus mitte toetada Hillar Hallaste ettepanekut.

Juhataja

Aitäh! Jätkame arutelu. Palun, hr. Allik!

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja? Kas hr. Ellerile võib ka küsimusi esitada?

Juhataja

Kui seda vaadelda õiguskomisjoni ettekandena, siis kindlasti.

J. Allik

Minule teada olevail andmeil võttis Ülemnõukogu selle küsimuse päevakorda, jättes muutmata oma otsuse, mis tehti mõni päeva varem. Hr. Ristkoka ettepanek käib täpselt sama

asja kohta. Kui me oletame, et võtame täna selle paranduse vastu ja hr. Ristkoka ettepanek on samuti Ülemnõukogu otsusena jõus, siis kuidas kavatsetakse hr. Ristkoka ettepaneku põhjal Ülemnõukogu otsust täitma hakata? Tahaksin küsida teie kui juristi hinnangut sellise pretsedendi kohta. Me võime hakata ükskõik milliseid meie otsuseid või seadusi ümber otsustama, jättes eelmised aktid muutmata. Mida see juriidiliselt tähendab?

H. Eller

Kahjuks õiguskomisjon seda küsimust sellisest aspektist ei arutanud. Ma võin kujundada siin praegu ise oma arvamuse. Juhul, kui § 7 saab täiskogu toetuse, siis peab keegi ette valmistama eelnõu hr. Ristkoka esitatud otsuse tühistamise kohta ja siis läheb asi seaduslikku rada.

Mis aga puutub sellesse, mitu korda täpselt samasisulist otsuseprojekti või seaduseelnõu võib Ülemnõukogule esitada, siis on see reglemendi küsimus. Tõepoolest peaks selle määratlema ka ajaliselt – kuu, kaks jne. See on aga praegusel hetkel reglementeerimata ja seetõttu ei saa seda ettepanekut ka praegu tagasi lükata.

Juhataja

Aitäh! Kas on veel küsimusi? Palun, hr. Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui eelnõu tuleb arutusele, kas siis Illar Hallaste ettepanek jääb jõusse ja tuleb hääletusele, kuigi komisjon sellega ei nõustunud.

H. Eller

Ma eeldan, et jah. See on ainult meie komisjoni arvamus.

H. Schotter

Lugupeetud hr. Eller! Ma jätkan hr. Alliku küsimust. Kui hr. Ristkoka otsus jääb jõusse ja ettepanekud selle otsuse muutmiseks ei leia toetust, mida sellises situatsioonis teha?

H. Eller

Vaata, see on niisugune küsimus, millele peaks andma tõlgenduse kollegiaalne organ, s.t. õiguskomisjon. Praegu ma sellel küsimusele ei vasta.

H. Schotter

Kas me ei lähe nüüd ohtlikule teele? Kas me ei hakka minema libedale teele?

H. Eller

Jah, tõenäoliselt seisaks lahendus selles, et eelnõul oleks juures ka rakendusotsuse projekt. See on minu isiklik arvamus.

E. Leisson

Kallis kolleeg! Kuidas suhtute võimalusse, et me arvestame Ristkoka ettepanekut Ülemnõukogu saadiku staatuse eelnõus?

H. Eller

Miks mitte!

Juhataja

Kas on veel küsimusi? Palun, hr. Kask!

P. Kask

Ma vabandan! Mul ei olnud küsimus, vaid selle vastuse täpsustus.

Juhataja

Hr. Kask saab sõna kui ettekandja, see tähendab seda, et ka hr. Kasele võib esitada küsimusi.

P. Kask

Kallid kolleegid! Minu jutt ei puuduta praegu arutatavat päevakorrapunkti, mida teha ühe teise küsimusega, mis on läinud menetluses ooteseisundisse. Kas me peame kirjutama otsuseprojekti endise otsuse muutmise kohta? See ei ole ka õige, sest eelmine otsus ei ole kirjalik otsus. See oli protseduuriline otsus, mis tehti lihthäälteenamusega. Kui me oleme otsustanud seda küsimust sisuliselt arutada ja lihthäälteenamusega otsustada, siis on see otsus sisuliselt juba muudetud. Küsimus on lihtsalt selles, millise menetlusega me kustutame teise küsimuse menetluse nimekirjast või muudame seal tema asendit. See on seotud ühe teise küsimusega, nimelt saadiku staatuse küsimusega ja seepärast ei maksa seda kustutada. See oli minu õiendus. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Ma palun, kas saalis keegi värskendaks minu mälu? Tean, et läbirääkimised olid lõppenud ja hääletati juba ettepanekuid. Kas lõppsõnad olid juba peetud? Ei olnud. Siis võime asuda hääletusele. Aga enne soovib hr. Kask veel sõna. Palun!

P. Kask

Ma värskendan teie mälu. Eelmine kord toimus esimene lugemine, täna alustasime selle eelnõu teist lugemist. Eelmine kord arutasime ka parandusettepanekuid, kuid see oli reglemendivastane tegevus, sest parandusettepanekuid arutatakse teisel lugemisel. Täna peame tegelema parandusettepanekutega ja täna peab toimuma ka lõpphääletus.

Juhataja

Täna, hr. Kask. Ma ei jälginud eelmine kord hr. Nugise tegevust. Seega on võimalik avada läbirääkimised. Tundub, et küsimus on kõigile selge. Arvamusi ei soovita avaldada. Sellega lõpetame läbirääkimised. Ettekandjal on lõppsõna.

P. Kask

Ma pean vajalikuks värskendada mälu selles osas, mida me arutame. Küsimus on selles, kas Ülemnõukogu liige võib samal ajal olla valitsuse liige või mitte? Seni oli see sätestatud valimisseadusega. Valimisseaduse § 7 keelas Ülemnõukogu liikme ja valitsuse liikme volituse ühitamise. On tehtud ettepanek see reegel tühistada. Seda reeglit ei kasutata parlamentaarsüsteemides, pigem vastupidi, paljudes parlamentaarsüsteemides nõutakse, et nad oleksid ühendatud. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh, hr. Kask! Hr. Uluots soovib veel kõnelda, aga meil on juba käsil lõppsõna. Oli ettepanek läbirääkimisteks, läbirääkimise soove ei olnud, me lõpetasime arutelu ja kuulasime ära lõppsõna. Nüüd asume ettepanekute hääletamisele. Õiguskomisjon ei nõustunud täiendusettepanekutega.

Ma pöördun hr. Lippmaa poole. Kas hr. Lippmaa soovib oma ettepanekut veel kord hääletada? Ei soovi.

Hr. Hallaste ei ole siin. Kas võib keegi tema nimel seisukoha esitada? Palun, hr. Laar!

M. Laar

Austatud pr. juhataja! Hr. Hallaste palub oma ettepaneku hääletusele panna. Aitäh!

Juhataja

Palun hr. Elleril ette lugeda hr. Hallaste ettepanek, et me saaksime täpselt teada, mida me hääletame.

H. Eller

Jah! Hr. Hallastel on järgmine täiendusettepanek:

"Lisada: "Ülemnõukogu liige, kes saab valitsuse liikmeks, peatab oma ametisoleku ajaks oma tegevuse Ülemnõukogu saadikuna.""

Juhataja

Palun vaadake, kas on lähedal saadikuid, kes võiksid veel tööst osa võtta! Ei ole? Sööklas ja kuskil koridorides suitsetajaid ei ole? Ei ole. Palun, kes on hr. Hallaste täiendusettepaneku poolt?

Poolt on 23 saadikut, vastu on 34, 5 jäid erapooletuks. Ettepanek ei leidnud toetust.

Rohkem täiendusettepanekuid, mida on vaja hääletada, ei ole. Enne, kui me asume lõpphääletusele, palub rahva-keskfraktsioon 7 minutit vaheaega. Vaheaeg 7 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Jätkame tööd! Rahva-keskfraktsiooni poolt soovib keegi oma seisukoha öelda pärast nõupidamist. Palun, hr. Fjuk!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Rahva-keskfraktsioon teeb ettepaneku panna küsimus kolmandale lugemisele. Vastavalt reglemendile saab see toimuda järgmisel istungil.

Juhataja

Aitäh! Rahva-keskfraktsioonil on ettepanek lõpetada teine lugemine ja anda eelnõu

kolmandale lugemisele. Kes on selle ettepaneku poolt? Ei ole vaja hääletada. Teine lugemine on sellega lõppenud. Keskfraktsiooni nõudel läheb eelnõu kolmandale lugemisele.

Jaak Tamme vabastamine Eesti Vabariigi tööstus- ja energeetikaministri kohustest

Juhataja

Vahepeal on laekunud kirjalikult ka otsus, mis puudutab kiireloomulist küsimust, nimelt minister Tamme vabastamist. Kas see on saadikutele välja jagatud? On. Kes on selle poolt, et võtta see küsimus kiireloomulisena Ülemnõukogu päevakorda? Küsimuse arutamist pooldab 59 saadikut, vastu on 5, 1 jäi erapooletuks. Küsimus on päevakorda võetud. Palun ettekandeks hr. Savisaare.

E. Savisaar

Lugupeetud kolleegid, austatud spiiker! Aasta algul arutati valitsuse esimehe taotlust Jaak Tamme vabastamise kohta vabariigi tööstus-energeetikaministri ametist. Tollal ei kogunud see ettepanek piisavalt hääli. Meie arvates oleks praegu vajalik panna see küsimus uuesti otsustamisele ning valitsusjuhi taotlus tööstusministri vabastamise kohta rahuldada. Põhjuseks on kõrvalekaldumised valitsuse poliitikast, mis mõneski suhtes lähevad vastuollu sellega, mis on otsustatud. Rikutud on kooskõlastusi, mis on saavutatud nii valitsuse tasemel kui ka teiste ministritega. Praegu läheneb keeruline aeg, mis eeldab tihedat omavahelist operatiivsest koostööd ja seda on keeruline saavutada, kui valitsuses on liige, kes nii-öelda ripub õhus.

Ma lisaksin ka teise probleemi. Jaak Tamm on opositsioonis oleva partei esimees. Tegu on parteiga, kes on tunnistanud, et ei toeta valitsuse kurssi. Demokraatlikud mängureeglid ei vasta sellele, et opositsioonipartei esimees on valitsuses. Need olid peamised motiivid, miks ma esitasin selle küsimuse uuesti.

Juhataja

Teile on ka küsimusi. Palun, hr. Uluots!

Ü. Uluots

Lugupeetud esinaine, mul ei ole küsimus, mul on palve. Ma nägin, et hr. Jaak Tamm oli ka siin. Ma palun, et ka temale sõna antaks.

Juhataja

Aitäh! Kuid praegu me esitame küsimusi ettekandjale. Palun, hr. Allik!

J. Allik

Lugupeetud hr. peaminister! Mul on mõned küsimused. Esiteks, kas te siiski ei avaks lähemalt meie ees neid sisulisi probleeme vabariigi tööstuse juhtimises, mis on tekkinud teie ja tööstusministri vahel?

Teine küsimus: minu teada on valitsus teinud ettepaneku valitsusreformiks, kus ühe alapunktina tööstusministeerium kaob üldse ära või läheb teisega kokku. Miks on vajalik enne selle reformi üle otsuse langetamist hakata üksikut ministrit vabastama?

Ja kolmas küsimus, milline on teie isiklik seisukoht? Kas te olete nõus, et hr. Tamm võiks ka meie küsimustele vastata?

E. Savisaar

Ülemnõukogu ei ole koos ja seetõttu ma eelistaksin mitte teha ettekannet sisuliste probleemide kohta, mis on seotud minister Jaak Tamme tööga. Seda kõigepealt. Üldises plaanis ma põhimõtteliselt teile vastasin.

Teiseks. Mis puutub valitsusreformi, siis paraku on valitsusreformi saatus otsustamata. Pole teada, millal see tuleb. Vaidlusi selle ümber on tekkinud juba õiguskomisjoni tasemel ja paistab niimoodi, et kui silmas pidada normaalset Ülemnõukogu väljakujunenud töötsükli, siis ei toimu see mitte enne jaanuari lõppu. Nii!

Ja kolmas küsimus. Muidugi võib siin algatada diskussiooni, vastata küsimustele ja selgitada asju nii- ja naapidi ning lõppkokkuvõttes võib siin imiteerida ka kohut ja kohtusaali. Mina seda õigeks ei pea. Meil oli eile õhtul hr. Tammega pikem jutuajamine ja ma esitasin küsimuse, kas ta eelistab korrata oma lahkumisavaldust või soovib ta, et asi käiks Ülemnõukogus selle protseduuri järgi, mille põhjal peaminister teeb esildise. Hr. Tamm pidas õigemaks, et Ülemnõukogu väljendaks oma tahet hääletamise kaudu nii, nagu reglement ette näeb, kui vabastamine toimub valitsusjuhi esildisel. Tänan teid!

M. Laar

Austatud hr. peaminister! Austatud pr. spiiker! Te mainisite, et hr. Tamm on opositsioonis asuva Koonderakonna juht. Teatavasti on valitsuse koosseisus ka teisi Koonderakonna liikmeid. Kas on nüüd kavas ka nende kohta esitada Ülemnõukogule taotlus nad ametist vabastada? Aitäh!

E. Savisaar

Ei. Sellist kavatsust valitsusel ei ole. Valitsusaparaadis töötab inimesi alates kristlastest ja lõpetades kommunistidega. Küsimus on ikkagi selles, et siin on selge vahe, kas olla lihtsalt erakonna, partei ja ühenduse liige, või olla selle juht ja deklareerida oma opositsioonis olekut.

L. Annus

Austatud pr. spiiker! Austatud peaminister! Lugupeetud peaminister, ma jagan täielikult teie seisukohta, et Ülemnõukogu ei ole kohus ja seetõttu te eelista mitte teha ettekannet sisulistes küsimustes. Aga meie kui rahvasaadikud peaksime siiski teadma, milles on majanduspoliitika lahknevus teie ja tööstusministri vahel kas või kahes põhiküsimuses, kui mitte rohkem? Aitäh!

E. Savisaar

Vastuolud seisnevad, esiteks, üleminekul uutele ettevõtlusvormidele, teiseks, meie ei ole rahul ministeeriumi tegevusega riigivara rendileandjana. Me leiame, et ta ei esinda antud juhul mitte riigi huvisid, vaid esindab teatud ettevõtjate grupi huvisid. Me ei ole rahul sellega, et ignoreeritakse valitsuse tööd ja tsentraliseerimispoliitikat juba pikemat aega. Puudub turumajandusele ülemineku perioodi tööstuse arengu kontseptsioon. Küsimusi on ka ministeeriumi kaadripoliitikas.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. peaminister! Alustasite hr. Tamme ja paljude teistega omal ajal "Mainoris". Kas me võime teha nüüd järelduse, et "Mainori" esimene valitsus on lagunenu? Aitäh!

E. Savisaar

Ma tahaksin öelda kõigepealt seda, et need mehed, kes võtsid vastu ministriportfelli ligi kaks aastat tagasi, olid uljad mehed ja ma austan neid kõiki selle eest. Ma arvan, ei kõik nad on andnud oma osa. Ja see on ka põhjus, miks ma ei taha kellegi kohta negatiivset välja tuua, ka

mitte hr. Tamme kohta. See valitsus on täitnud suure osa programmist, mille ta 1990. aasta mais püstitas, ja kahtlemata vajab see valitsus väga põhimõttelist reorganiseerimist, milleks me oleme ka vastava projekti Ülemnõukogule esitanud.

Juhataja

Tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Asume küsimuse arutelu juurde. On tulnud kirjalik ettepanek hr. Laarilt: "Anda antud päevakorrapunktis sõna ka minister Jaak Tammele, kes saaks ühtlasi vastata, küsimustele."

Samasisuline ettepanek tehti ka saalist küsimuste esitamise ajal.

Siin on nüüd niisugune situatsioon, mille kohta meie täiendatud ja parandatud ajutine kodukord täpselt protseduuri ei sätesta. § 21 sätestab, et Eesti Vabariigi Valitsuse liikme vabastab ametist Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, kui vabastamine toimub valitsuse esimehe ettepanekul. Kolmandas lõikes öeldakse, et selline protseduur nõuab lihthäälteenamust, kusjuures otsuse poolt peab olema vähemalt 2/5 kõigist Ülemnõukogu liikmetest. Sõnavõttusid ei reglementeerita ja kui on tulnud niisugune ettepanek, siis saab seda otsustada juhataja ise.

Kuna hr. Tamm on siin ja kuna me oleme analoogilist situatsiooni arutanud põhiseaduse tegemisel, kui me arutasime valitsuse vahetamise korda, siis leidsime, et juhul, kui minister ise ei avalda soovi valitsustest lahkuda, ja asi tuleb siia saali, siis on just täiskogul see roll, et ta peab ära kuulama kõik asjaolud.

Ma leian, et meil on personaalprobleemide otsustamiseks ametisse nimetamisel kord välja kujunenud, need on parlamendi tavad ja juhataja peab lähtuma parlamendi tavadest. Seetõttu ma pean õigeks anda sõna hr. Tammele. Palun, hr. Tamm!

J. Tamm

Lugupeetud pr. spiiker! Austatud saadikud! Ma pean vajalikuks rõhutada, et see otsus, mis teie ette praegu on pandud, on oma loomult puhtakujuline poliitiline otsus. Seda aspekti rõhutas ka austatud valitsusjuht Edgar Savisaar, mainides Koonderakonda, selle tekkimist ja minu rolli selle erakonna liikmena.

Ma pean oma kohuseks öeldut parandada: Koonderakond ei ole väitnud, et ta on opositsioonis praeguse valitsusega, vastupidi, erakond on rõhutanud, et Koonderakond teeb konstruktiivset koostööd kõigi Eesti poliitiliste jõududega, kõigi erakondadega, Ülemnõukogu ja valitsusega selle nimel, et parandada meie majanduslikku olukorda, et peatada meie majanduse allakäik. Loomulikult tähendab niisugune otsus kindlasti seda, et erakond muutub

opositsioonierakonnaks.

Ma usun, et mul ei ole pikemalt tarvilik peatuda taustal ja tagamaadel, mis on antud otsuseprojekti taga. Midagi kiireloomulist antud hetkel ei ole, pigem vastupidi. Minu seisukoht on selline, et lahkumisavaldust ma ise ei esita, see on seotud eelkõige vastutustundega, arvestusega, et praegune olukord, mis valitseb Eesti majanduses kütusega varustamises ja paljudes teistes valdkondades, ei luba nii-öelda püssi põõsasse visata.

Peale selle olen ma informeeritud, et lähemal ajal on kavas Ülemnõukogu ette tuua valitsusreform tervikuna. Üsna loomulik oleks see, et valitsusreformi käigus lahendatakse ka kõik personaalküsimused. Kuid ma arvan, et selle otsuse tagamaad on teile selged ja ma ei pea neid siin valjusti välja ütleva.

Nüüd veel mõned täpsustused. Eile arutasime hr. Savisaarega ka neid pretensioone, mida valitsusjuhil oli esitada energeetikaministeeriumile ja isiklikult mulle. Ka pean kahjuks ütleva, et mulle jäi mulje, et valitsusjuht ei ole piisavalt informeeritud ja sageli on informatsioon – noh, kuidas öelda – tendentslik.

Tõsi on see, et uutele ettevõtlusvormidele üleminek, samuti lahtiriigistamine ja privatiseerimine ei ole meil läinud nii, nagu see peaks olema, kuigi see viga on üldine. Kuid see viga ei ole omane üksnes tööstus- ja energeetikaettevõtetele, vaid kogu meie majandusele. See, et me ei saa lahti riigi monopolist omandile ja samuti omandi juhtimisele, on kahetsusväärne.

Nüüd etteheidetest, et ministeerium on soosinud rendile andmist. Tegelikult on rendile andmine üks lõik, üks osa lahtiriigistamise protsessist, see on üleminek uutele ettevõtlusvormidele. Ma pean oma kohuseks rõhutada, et otsus, millist ettevõtlusvormi tulevikus üks või teine ettevõtte hakkab eelistama, tehakse valitsuse tasemel.

Teine küsimus puudutab rendile andmise tingimusi ja renditasu. Nendes küsimustes ütles oma sõna Riigivaraamet. Rendilepingud sõlmitakse kooskõlastatult Riigivaraametiga ja valitsuse otsusega. Ei saa öelda, et Tööstusministeeriumil oleks nii-öelda vabad käed. Meil on hulk probleeme ja tõsiseid raskusi, millest on olnud juttu hr. Kamratoviga. Kavas on sellel teemal diskussiooni jätkata, et see protseduur paremini kulgeks.

Peab olema nõus sellega, et meil ei ole suur hulk filiaale veel iseseisvunud. Kuid ka siin on omad tagamaad. Ma küsisin hr. valitsusjuhilt, kas ta teab nimetada mõnda filiaali, mis oleks tahtnud iseseisvuda ja millele on tehtud takistusi. Ma ei saanud vastust. Täheandab, üks nendest näidetest oli hr. Koisi tõstatatud Sompa metsapunkti probleem, mis nüüd on lahenduse leidnud, kuid sageli on olukord otse vastupidine. Me tahtsime omaette ettevõtteks muuta Standardi Kose tsehhi. Nii töökollektiivi kui ka Kose tsehhi töötajate taotlus lükati

edasi, sest peattevõtte on teinud väga palju välisvõlgu, hankinud uusi seadmeid ja ainult oma jõududega ei suuda ta krediite tagasi maksta. Nii et sellel protsessil on väga ja väga palju tagamaid, miks see asi ei ole sujunud.

Võib-olla kõige suurem erimeelsus on meil küsimuses, kas on lubatud aktsiakapitali laiendada nendes aktsiaseltsides, kus stardihetkel 100% aktsiaid on riigi käsutuses. Ma pean ütlema, et Tööstusministeerium ja Ülemnõukogu Presiidium on seisukohal, et aktsiakapitali laiendamine on lubatud, kuid otsus on peatatud. Siin on tõesti erimeelsust, sest valitsus on seisukohal, et see ei ole lubatud. Ma arvan nii: kui see luba on antud väliskapitalile, siis võiks selle anda ka meie oma inimestele.

Võib-olla ma pean vabandama, et ma pühendasin liialt tähelepanu majandusküsimustele. Tahaksin veel kord rõhutada: need erimeelsused ei ole nii suured, et koostöö ministeeriumi ja valitsuse vahel oleks tõsiselt häiritud. Ma tahaksin teile veel kord rõhutada, et tegemist on puhtakujulise poliitilise otsusega ja ma loodan, et Ülemnõukogu selle poliitilise otsuse ühes või teises suunas ka teeb. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Hr. Tamm, oodake üks hetk!

On hulk soove esitada küsimusi, kuid enne, kui neid rahuldada, teen ma teatavaks kirjalikult saabunud hr. Fjuki ettepaneku. "Teen ettepaneku mitte pidada pressikonverentsi, mitte esitada ja vastata küsimustele, vaid kohe hääletada." See on ettepanek protseduuri kohta. Palun saalil oma seisukoht avaldada hääletamisega.

Kes on hr. Fjuki ettepaneku poolt? Hr. Fjuki ettepaneku poolt on 28 saadikut, vastu on 13, ettepanek on vastu võetud.

Täna! Palun küsimused maha võtta. Hr. Allik soovib sõna. Avan läbirääkimised.

J. Allik

Lugupeetud pr. juhataja! Lugupeetud kolleegid! Protseduuriliselt oli teil õigus nii toimida, nagu te praegu toimisite. Kuid juhin tähelepanu sellele, et kõigi ametiisikute kinnitamisel on nad saanud küsimustele vastata. Te ise viitasite sellele, et me püüame protseduuri teistpidi korrata, nüüd jääb asjale väga imelik maik juurde.

Sõnavõtu korras ma tahan öelda seda, et kui eelmine kord oli konflikt peaministri ja tööstusministri vahel, siis tööstusminister juhtis oma intervjuudes ajalehtedes korduvalt tähelepanu sellele, et tal ei ole olnud võimalust peaministri jutule pääseda, peaminister ei ole tegelenud tööstusküsimustega sisuliselt, ei ole nende ettepanekuid ära kuulanud ega arutanud.

Kahjuks jäi täna see küsimus endiselt õhku rippuma, sest peaministri ettekandest midagi ei selgunud ega saanud tööstusministrile küsimusi esitada.

Lõpuks tahaksin juhtida tähelepanu ka järgmisele asjale: teatavasti on valitsusreformi üheks aluspunktiks see, nagu me oleme ajalehtedest lugenud, et tahetakse moodustada poliitikute valitsus, tahetakse valitsuse kandepinda laiendada. Nii on peaminister ise väljendanud.

Jääb ülimalt imelik mulje, et see protseduur algab Koonderakonna esindajate esimehe valitsusest väljaviskamisega, kes ei ole üldse teatanud (nagu hr. Tamm ütles), et Koonderakond on opositsiooniline partei. Nii et kogu tänane protseduur jätab õhku hulga küsimärke. Mida õieti taotletakse? Sõnad ja teod paistavad lahku minevat. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et sõnasoovijaid on rohkem. Palun, Ignar Fjuk!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Ma lihtsalt tooksin tänasesse istungisse teist häält, Jaak Alliku monoloogid on tõesti meeldivad, kuid nendes monoloogides tekib suuri apse. Seepärast tuleb neid korrigeerida. Demokraatlik printsiip valitsuste moodustamisel ja riigi juhtimisel eeldab alati, et eksisteerib opositsioon.

Meil oli 50 aastat rahvas opositsioonis. Muidugi mitte kõik, seda teab Jaak Allik hästi.

Selleks, et ühiskond ja riik saaks edukalt toimida, on vaja opositsiooni. Ma arvan, et meie kõigi ülesanne on seista hea selle eest, et opositsioon oleks tugev. Teen komplimendi hr. Jaak Tammele, kes on selle vastutusrikka rolli lõpuks enda kanda võtnud. Seni ei ole keegi sõandanud seda korrektselt vormistada. Aitäh!

Juhataja

Täna! Rohkem sõnasoovijaid ei ole. Läbirääkimised on lõppenud. Kas hr. Savisaar soovib lõppsõna?

E. Savisaar

Lugupeetud saadikud! Ainult mõned repliigid. Esiteks vastus hr. Allikule. Minu arvates on Ülemnõukogus välja kujunenud praktika, kui sõna ei anta. Ei antud sõna ka hr. Otsassonile, mäletatavasti kuulati ära tema seisukoht antud küsimuses. Ja praegu seda praktikat jätkatakse. Tollal hr. Allik ei protestinud.

Nüüd ma vaidleksin vastu sellele, et antud juhul on tegu ainult puhtpoliitilise otsusega. Ma tahan rõhutada, et tegu on väga sisulise otsusega, eeskätt puudutab see suhtumist omandiküsimusse.

Te teate, et tükk aega on püütud eitada segaomandi tekkimist, seda, et riiklikule omandile liitub erakapital, kui väga positiivset sammu. Valitsus oli selle vastu. Ülemnõukogust see läbi ei läinud. Teatavasti Tööstusministeeriumi eestvõttel segaomandit ebaseaduslikult ikkagi loodi ja püüti aktsiakapitali omavoliliselt laiendada.

Nüüd on tekkinud niisugune probleem: kui me tahame omandit üle anda munitsipaalvaldusesse, siis nagu Riigivaraamet on teatanud, teatab rida ettevõtteid, et neil on juba erakapital sees ja riik ei saa enam otsustada küsimusi, kas minna munitsipaalvaldusesse või mitte. Seetõttu ei ole riigil enam õigust ainuisikuliselt oma vara käsutada. Tähendab, segaomandi loomise kaudu püüti privatiseerimine riigi kontrolli alt välja viia.

Teine moment. Siin väideti, et riigivara rendile andmine on hr. Kamratovi ja tema ametkonna küsimus. Ma väidan kategooriliselt vastu! Ja kuna me teadsime, et seda väidet kasutatakse, siis hr. Kamaratov on siin ning on vajaduse korral valmis seda eksperdina ümber lükkama. Senised rendilepingud on riigile väga kahjulikud.

Kõike seda on tehtud ministeeriumi ettepanekul. Riigivaraamet on püüdnud aeg-ajalt neid ümber korraldada. Näiteks, võtame katsetehase "Pioneer", kus kasum on ligi miljon rubla aastas. Rendikasum määrati 50 000 rubla aastas. Reguleeritud ei ole riigivara säilimine ja uuendamine. Lepingu järgi on võimalik muuta lepinguperioodil riigivara olematuks.

Edasi. Sama näide "Narovaga", kus ministeerium määras renditasu käibevahenditelt 1%. Ministeerium määras käibevahenditelt renditasu 1%, see tähendab, 217 000 rubla aastas. Ettevõtte kasum on 20 miljonit rubla! Riigivaraamet oli sunnitud seda vaidlustama, nõudes renditasu vähemalt 1,3 miljonit rubla.

Edasi küsimus "Maratist". Teatavasti kirjutas minister 30. augustil käskkirja, likvideeris tootmiskoondise "Marat" ja andis selle vara hoiule eraaktsiaseltsile "Marat". Mis tähendab anda töötavat tehast vastutavale hoiule eraaktsiaseltsile? Kohvri võib anda vastutavale hoiule! Sellega tahetakse eraomanikule anda õigus tasuta kasutada riigivara! On loodud olukord, kus vara kasutamine ei sõltu absoluutselt rendilepingu sõlmimise tähtaegadest.

Küsimus on ka valitsuse detsentraliseerimispoliitika ignoreerimises, mis sätestati 1990. aastal. Seal on konkreetsed ettevõtete nimekirjad ja see ei ole õige. Hr. Allik on Viljandi maakonnast, teab hästi sealseid filiaale. Ei ole õige, et need filiaalid ei taha iseseisvuda. Praegu on tõsine probleem see, et Ülemnõukogus on arutlusel küsimus väikeettevõtetest, et väikeettevõtted saaksid oma kasumit käsutada. Sellele vastuseks likvideeritakse tööstuses

kiires korras riiklikke väikeettevõtteid. Mul on jäänud mulje, et tahetakse lihtsalt ette jõuda Ülemnõukogu otsusest, mida ette valmistatakse.

Küsimus on ka ebakompetentsest tegevusest finantslääbirääkimistel välisinvesteerijatega. Kõigile on teada 20 miljardi dollari lugu, mille suhtes valitsuskomisjon eesotsas minister Milleriga tegi kindlaks, et see dokument sisaldab elementaarseid lõkse Eesti poolele. Ma ei hakka neid praegu laiemalt kirjeldama.

Edasi küsimus ministeeriumi kaadripoliitikast. Meil on teatavasti seisukoht, et riigiettevõtete juhatuses ei tohi olla kontsernide esindajaid, sest kontsernid on ettevõtteid teenindav üksus. Seda põhimõtet rikuti hoolimata ministeeriumide omavahelistest kokkulepetest.

Ma ei ole üldse rahul sellega, et minister Tamm ise on mitme aktsiaseltsi juhatuse liige, nagu ta ka eile õhtul mulle kinnitas. Valitsuses on džentelmenlikud kokkulepped, et ministrid ei tohi olla aktsiaseltside juhatustes. Ma võiksin seda loetelu jätkata. Kuid siin ei ole tõepoolest tegu mingisuguse kohtusaaliga. Ma ainult kinnitan teile, et sellel küsimusel on organisatsiooniline ja majanduslik, mitte poliitiline tagamaa. Poliitiliseks muutub see probleem sel päeval, kui Ülemnõukogu käesoleva aasta kevadel ei rahuldanud taotlust valitsuses muudatuste tegemiseks. Tänan teid!

Juhataja

Tänan! Võime asuda küsimust otsustama hääletamisega. Palun saadikud saali. Vabandust, ma ei vaadanud kella, on vaheaeg. Pärast vaheaega hääletame. Palun kõigil tulla saali täpselt kell 12.26!

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkame tööd! Palun vaadake, et kõik saadikud oleksid saalis, me asume kohe hääletama.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 70 saadikut, puudub 33. Meil on pooleli küsimuse otsustamine minister Jaak Tamme vabastamisest valitsuse esildise põhjal. Lõppsõna on ära kuulatud. Asume küsimuse otsustamisele hääletamise teel.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et vastu võtta otsus Jaak Tamme vabastamise kohta Eesti Vabariigi tööstus-energeetikaministri kohustustest? Hääletamine on salajane. Vaja

on 42 häält. Otsuse poolt on 47 saadikut, vastu on 12, 5 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Asume nüüd arutama Rein Järliku poolt kiireloomulisena esitatud küsimust muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses. Saadikutel peaks projekt käes olema. Praegu jagatakse laiali maaelu- ja õiguskomisjoni seisukohti. Ma vabandan vene saadikute ees, me ei jõudnud seda tõlkida. Ma tõlgin teile need otsused puldist. Maaelukomisjon on nõus Rein Järliku poolt esitatud seaduseelnõu "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses" päevakorda võtmisega. Õiguskomisjoni seisukoha esitab õiguskomisjon ise. Juhtivkomisjon oli maaelukomisjon, kellest sõltus selle päevakorda võtmise küsimus. Palun asume hääletama selle küsimuse päevakorda võtmist!

Kes on selle poolt, et võtta päevakorda kiireloomuline küsimus, mis puudutab omandi taastamise kohta avalduste vastuvõtmise tähtpäeva edasilükkamist? Palun hääletada! Päevakorda võtmist pooldab 43 saadikut, 2 on vastu, 7 on erapooletud. Päevakorda on täiendatud.

Ettekande selles küsimuses teeb hr. Järlik. Kaasettekanded ma palun maaelukomisjonilt, õiguskomisjonilt ja valitsuselt.

R. Järlik

Lugupeetud kolleegid! Selle aasta suvel vastu võetud omandireformi aluste seaduse § 16 lõige 1 kõlab järgmiselt: "Omandireformi õigustatud subjektidel on õigus esitada õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise avaldusi kuni 1991. aasta 27. detsembrini. Avaldusele lisavad nad nendel olevad dokumendid vara kuuluvuse, koosseisu ja maksumuse kohta."

See küsimus on n.-õ. päevateemaks olnud avalikkuse ees juba tükk aega. On kaheldud selle tähtajas ja otstarbekuses, sest inimesed ei jõua oma paberitega n.-õ. ühele poole. Ja tollal lubatud avaldusele lisaks nõutavaid dokumente vara kuuluvuse, koosseisu ja maksumuse

kohta võis esitada ka hiljem. Me teame, et nüüd on olukord kujunenud nii, et vastavalt valitsuse otsusele on 27. detsember n.-ö. vaba päev, sellele eelnevad 26. detsember jõulupüha, 25. jõulupüha, 24. jõululaupäev. Jääb veel esmaspäev, 23. detsember. Sisuliselt on nende avalduste esitamise tähtajaks hoopis 27. detsembri asemel 20. detsember.

Tõsi, korduvalt on rõhutatud, et avaldusi ei pruugi ise kohale viia, vaid neid võib saata posti teel. Seda võimalust praeguse kütusenappuse tingimustes paljud inimesed ka nähtavasti kasutavad. Aga me teame, et nende avalduste teeleläkitamise päevad langevad just sellesse perioodi, kus post on jõulutervitustega, uusaasta õnnesoovidega niigi üle koormatud. Ei ole mingeid faktilisi kinnitusi selle kohta, et meie post oleks suuteline paremini töötama, kui ta on töötanud varasematel aastatel. Jõulu- ja uusaastaõnnitlused jõudsid 3 nädalat või isegi kuu aega hiljem päralt. Praktiliselt jõuavad need avaldused, mis on posti pandud vahetult enne 27. detsembrit või 27. detsembri kuupäevaga, mis on viimane lubatav postitamise kuupäev, kohale alles umbes jaanuari keskel.

Ma olen esitanud kiireloomulisena seaduseelnõu muudatuste kohta omandireformi aluste seaduses ja selle esimese punkti esimeses lõikes. Ma palun § 16 esimeses lõikes asendada sõnad "1991. aasta 27. detsembrini" sõnadega "1992. aasta 17. jaanuarini". Ma kordan veel kord, et avaldused ei jõua enne 17. jaanuari päralt.

Ja teine parandus. Omandireformi aluste seaduse § 17 kuuenda lõike viimases lauses antud tähtajast oli eile siin saalis ka juttu. Hr. Oviir juhtis tähelepanu sellele, et see on täiesti mõttetu tähtaeg, sest kuue kuu jooksul pärast omandireformi aluste seaduse vastuvõtmist peavad inimesed suutma pöörduda kohtu poole, et tõendada kohtu korras vara võõrandamise ebaseaduslikkust. Paraku on praegu Eesti riigiarhiivis avalduste rahuldamise tähtaeg viis kuni kuus kuud. Järelikult need, kes pöördusid detsembris arhiivi poole, saavad sealt vastused kätte heal juhul märtsis, aprillis, võib-olla isegi mais ja alles siis saavad nad pöörduda kohtu poole. Inimestel puudub teave selle kohta, kes võõrandas ja kuidas vara võõrandamine toimus.

Me vaidlesime küll vastu vara võõrandamise akti õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kohta, kuid see ei haara kõiki juhte. Ei haara näiteks ebaseaduslikke kinkelepinguid, mida võidi teha surveolukorras, samuti ebaseaduslikke ostu-müügi akte, mida jällegi tuleb tõestada kohtukorras. Seetõttu teen ettepaneku jätta nimetatud § 17 lõike 6 viimase lause lõpp ära. Viimane lause kõlaks nii: "Nimetatud isikud peavad pöörduma kohtusse või vastavasse riigiorganisse rehabiliteerimistunnistuse saamiseks." Ja kõik. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Kas hr. Raud soovib midagi küsida? Palun!

K. Raud

Austatud eesistuja! Lugupeetud Rein Järlik! Ka mina olen selle probleemiga tegelnud ja pöördunud järelepärimistega üsna mitme maavalitsuse avalduste vastuvõtukomisjoni poole. Samuti olen tuttav ka nende keerdkäikudega, mis avalduste esitamisega on seotud. Sellest tulenevalt on tekkinud minul järgmised probleemid. Nagu sa ütlesid, põhiline osa avaldusi läkitatakse teele enne jõule. Miks peab seda tegema just enne jõule?

Teiseks. Et mitte panna kirja postilabürintidesse ekslema, on võimalik see kiri saata tähitult ja sellisel juhul võetakse arvesse ka postitempli kuupäev.

Kolmandaks. Päris mitme maakonna avalduste vastuvõtmise komisjonid on seisukohal, et ilmselt ei ole vaja avalduste esitamise kuupäeva pikendada. Suur osa inimesi, kellel oli vaja isiklikult kohale tulla, on seda ammu teinud. Avalduse läkitamiseks posti teel on eelkõige vaja inimest, kes avalduse blanketi täidab ja notari juures allkirja ära tõestab. Kui põhjalikult te olete uurinud 27. detsembri kuupäeva asja? On selge, et kuupäeva nihutamisega nihkuvad edasi ka teised probleemid. Mul ei ole ühtegi küsimust eelnõu 2. punkti kohta, olen sellega täiesti nõus.

Juhataja

Täna! See oli küll rohkem sõnavõtt. Te pidite esitama küsimusi.

R. Järlik

Hr. Raud! Enda arvates ütlesin üsna selgelt, miks 27. detsember ei ole otstarbekas. Isegi siis, kui kirjad saadetakse teele tähitult, kindlustatakse nende päralejõudmine, aga mitte seda, et nad jõuavad kohale 5 päeva jooksul. Dokumendid jõuavad meie posti töövõimet arvestades kohale umbes kolme nädalaga, võib-olla isegi kuu ajaga. See tähendab, need jõuavad sihtkohta ikkagi 17. jaanuariks. Võib-olla natuke varem. Seetõttu ei ole 27. detsember otstarbekas kuupäev.

I. Raig

Hr. Järlik! Me mäletame kõik, kuidas toimus rahareform. Samuti oli ette antud kindel tähtaeg. Kuid hulk inimesi ei jõudnud selleks ajaks asju korda. Nende jaoks moodustati Ülemnõukogu komisjon, kes otsustas eraldi, kas hilinemine oli põhjustatud või mitte.

Mis te arvate, kas sellist korda ei võiks kehtestada ka antud küsimuse puhul, sest dokumentide esitamise edasilükkamine lükkab edasi kogu reformi mitme nädala võrra. Mis te arvate sellest ettepanekust?

R. Järlik

Hr. Raig! Ma ei pea sellise komisjoni moodustamist otstarbekaks. Ma usun, et mulle isiklikult ei suuda küll keegi selgeks teha, et kui avaldused pannakse posti 27. detsembri kuupäevaga, siis on teada, kes lähevad põllule, aga kui pannakse 17. jaanuaril, siis ei ole see teada. Aitäh!

Juhataja

Täna! Rohkem küsimusi ei ole. Palun kaasettekanne ja maaelukomisjonist. Kes see on? Hr. Saarman, palun!

T. Saarman

Maaelukomisjon on mitu korda seda küsimust arutanud, kujundanud oma seisukoha ning pidi oma ettepanekuga tulema täissaali ette järgmisel istungjärgul, s.t. esmaspäeval. Siin esitatud *pro et contra* argumentidele on mul lisada järgmist: omandireformi põllumajanduses peame võimalikult kiiresti läbi viima, sest külviaeg on üks ja külviajaks peame suutma nendes asjades korra luua. Ettepaneku pikendamise poolt oli 5, 1 oli vastu ja seetõttu on maaelukomisjon tähtaja pikendamise poolt, kuid ainult lühikese pikendamise poolt. Me ei ole kompenseerimise tähtaja pikendamise vastu. Aitäh!

Juhataja

Kas see tähendab ka mingeid konkreetseid ettepanekuid tähtaegade ja kuupäevade suhtes, parandusi antud projekti kohta?

H. Eller

Arvati niimoodi, et kompenseerimise tähtaeg võiks olla võimalikult pikk.

Juhataja

Aitäh! Küsimusi ei ole. Palun, õiguskomisjon! Kas hr. Arro soovib küsida või sõna? Sõna. Palun, õiguskomisjoni poolt esineb hr. Eller. Palun hr. Elleri kaasettekandeks pulti.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Meie komisjon tegi eile väga targa otsuse. Me sidusime eile päevakorrapunkti sellega, kuidas suhtub küsimusse juhtivkomisjon, s.t. maaelukomisjon.

Õiguskomisjon oli nõus küsimuse päevakorda võtma. Nüüd on vaja teada saada omandireformi komisjoni arvamus tähtaegade edasilükkamise kohta. Aitäh!

Juhataja

Ma palun kaasettekandele valitsuse poolt hr. Savisaare!

E. Savisaar

Austatud kolleegid, lugupeetud spiiker! Ma ei pretendeeri siiski kaasettekandele, ma teen teatavaks valitsuse seisukoha, mis kujunes meil selle küsimuse arutelul eelmise esmaspäeva istungil ja mis üldiselt peaks teile ka teada olema. Valitsus jõudis üksmeelselt arvamusele, et tuleks jääda senise kuupäeva juurde. Argumentatsioon, millega seejuures arvestati, on järgmine.

Esiteks, me leiame, et see lükkab edasi varade kiire tagastamise käivitamise mehhanismi. Ma võin teile eelinformatsiooni korras öelda, et valitsusel on plaanis esitada juba järgmisel nädalal otsuseprojekt omandireformi kiirendamise kohta. Ja üks samm sellel teel on alates jaanuarist käivitada kiire tagastamise mehhanism kõigile nendele, kellele on võimalik midagi füüsiliselt tagastada. See lükkaks selle mehhanismi käivitamise edasi.

Teine moment. Meil on vaja jõuda selgusele avalduste hulgas ühe objekti kohta. Kui palju neid avaldusi on? On vaja koostada register, kui palju avaldusi üldse laekub. Sellest lähtudes me saame otsustada kompensatsiooni ulatuse ja kompensatsiooni mahu üle. Enne peab meil olema teada, kui palju avaldusi kokku tuleb ja seetõttu oleme huvitatud, et sellele kriips alla tõmmata. Ma arvan, et sellest on huvitatud ka need, kes aasta jooksul on leidnud aega avaldus esitada.

Edasi ma leian, et see lükkaks edasi privatiseerimise alguse. Ma tahaksin eraldi alla kriipsutada, et kõik põllumajandusministeeriumi juhid olid ühel meelel, kui seda asja valitsuses arutati. Võimalik, et see mõjutas oluliselt ka valitsuse seisukohta. Nimelt leiavad nad, et see asetab raskesse olukorda kevadkülvil ettevalmistamise. Tunduvalt varem oleks tulnud selgusele jõuda, kellele tagastada, kellele mitte, muidu jääb suure tõenäosusega teatud osa maast harimata. Hea küll, pikendame nüüd tähtaega, aga otsustame, et reaalne tagastamine algab pärast lõikust. Nii!

Lisaks sellele on siin küsimus talude kohta, mis on otsustatud tagasi anda. On esitatud üle kolme tuhande avalduse. Suuri probleeme on ehitustöödega, nende alustamine on seisma pandud. Kahtlemata on see populaarne ja ilus otsus. Aga ma tahaksin öelda, et hulk protsesse omandireformi ja privatiseerimise organiseerimisel lükkub meil edasi.

Sellest lähtudes võttiski valitsus vastu otsuse: inimestele on vaja selgitada seda, et praegu ei ole vaja tõendusmaterjali, sest arhiivides on suured järjekorrad. Tegelikult oli vaja 27. detsembriks esitada avaldus, mitte tõend, kellele see omand kuulus. Nii!

Edasi. Püüame täiendavalt inimesi tööle rakendada, et kõik saaksid avaldused siiski üle anda. Niisugused olid seisukohad, milleni jõudis valitsus oma istungil. Täna teid!

Juhataja

Üks hetk, hr. Savisaar! Ma tahan teada, kas registreeritud sõnavõtude hulgas on ka küsimusi hr. Savisaarele.

Palun tõsta käsi. Küsimusi ei ole. Kõik soovivad sõna võtta. Asume asja arutama.

A. Tamm

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Me arutame väga komplitseeritud ja tõesti vastuolulist küsimust. Ma mõistan täiesti valitsuse seisukohta. Mõni päev tagasi tegid nad vastava otsuse.

Aga samas peame vaatama ka selle asja teist poolt. Mitmes maakonnas on 24. ja 27. detsember kuulutatud tööpäevadeks, et nagu kiirendada avalduste vastuvõtmist. On avatud täiendavaid vastuvõtupunkte külanõukogudes ja valdades. Hr. Järliku ja teiste saadikute poolt nimetatud 17. jaanuar ei vii seda tähtaega lõpmatuseni edasi. Registri koostamine toimub ka praegu ja tähtaja edasilükkamine ei takista selle tegevuse jätkamist. Kaks nädalat ajapikendust annaks rahvale rahulikud ja inimlikud jõulud. Tegelikult oleme koos valitsusega selles osas teatud määral süüdi. Täna on vastu võimata maareformi rakendusotsus. Minule teadaolevatel andmetel on Ida-Virumaal ja Järvamaal inimesed kirjutanud avalduse vabas vormis. Sellise õiguse annab neile maareformi seaduse § 19. Kuid vastuvõtjad keelduvad niisuguseid avaldusi vastu võtmast ja paluvad need ümber kirjutada. Nüüd on võimalik saata on avaldus kirja teel tähitult, kuid väga paljudel inimestel vajadus ja soov teatud küsimuses vastuvõtjaga nõu pidada. Me võtame sellise võimaluse ära. Seetõttu toetan Rein Järliku ettepanekut.

Teaksin Rein Järliku esitatud eelnõule ka parandusettepaneku. Seaduseelnõu esimese punkti esimeses alapunktis tuleks täpsustada vara tagastamise ja võõrandatud vara kompenseerimise võimalusi. Ma esitan oma ettepaneku kirjalikult.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on hea meel, et valitsus tunneb muret omandireformi venimise pärast. Tõepoolest on vaja kiirustada. Kuid vaja oleks ka rakendusotsuseid, mille taga omandireform tegelikult seisab.

Me oleme selle kohta esitanud arupärimise jne. Kahjuks ei ole valitsus nendele veel vastanud. Üks probleem, mis tingib avalduste esitamise tähtpäeva edasi lükkamise, on asjaolu, et maal jõulude ajal post ei tööta, postimehed lihtsalt ei käi ja kirju saata ei saa. Kirja paneme küll postkasti, kuid templid saavad need peale 27. detsembrit.

Me oleme samuti seisukohal, et väga pikalt avalduste esitamisega venitada ei tohi, ees seisab kevadkülv, vaja on saada selgust, kui palju on maasoovijaid, kes hakkavad seda harima. Me ei tohi võtta inimestelt päevapealt võimalust oma maa tagasi taotleda.

Lahendada tuleb kompensatsiooni küsimus. Rahvas ei tea praegu maa hinda ega kompensatsioonimehhanismi. Vanad inimesed on mulle isegi linnadest palju-palju kordi helistanud. Nad ei taha maad tagasi, vaid eelistavad maa eest kompensatsiooni. Aga kahjuks ei teata, mis on maa hind, kuigi seaduses on öeldud, et kompenseeritakse endises väärtuses, 1940. aasta väärtuses. Vastav otsus tuleb kiiresti vastu võtta.

Maaseaduse rakendusotsuses tuleks sätestada kompensatsioonimehhanism. Inimestel jääks võimalus ümber otsustada ja taotleda maa tagasisaamise asemel kompensatsiooni. Praegu on niisugune olukord, et me ei tea täpselt, kes võtab ja kes ei võta maad. Minu arvates on vaja rahvale kiiresti teatada, milline on kompensatsioon ja maa hind. Aitäh!

I. Raig

Austatud saadikud! Me oleme jälle ajaga kimpus. Kiireloomuline küsimus, mis tuli päevakorda, vajab arutamist mitte ainult siin saalis, vaid ka nendega, kellest sõltub otseselt endiste või tegelike omanike avalduste vastuvõtmine. Ma pean vajalikuks, et oma sõna ütleks sekka ka omandi- ja maareformi ajutine komisjon, kelle juhtimisel nimetatud seadus koostati. Praegu on meil kummaline olukord: ühelt poolt sunnime valitsust tagant, et ta tegutseks kiiremini omandireformi aluste seaduse rakendusotsuses sisalduvate sätete täitmisega, teiselt poolt teeme ettepaneku vastuvõetud tähtaegu pikendada. Samas teeb valitsus ettepaneku seda mitte teha.

17. jaanuari tähtaeg ei anna võimalust otsustada nõnda küsimuste üle, millest rääkis hr. Arro. Ma pean silmas seda, et 17. jaanuariks ei ole reaalne kinnitada maa hinda ja maamaksu, sest neid ei ole üldse esitatud. Selles mõttes ei anna 17. jaanuari tähtaeg mitte midagi.

Ma teen ettepaneku moodustada komisjon, mis vaataks läbi õigusvastaselt võõrandatud vara omanike avaldused, mis on jõutud esitada 27. detsembriks. Võib ennustada suuri segadusi, kui me selle paranduse vastu võtame. Annan oma kirjaliku ettepaneku juhatajale. Teen ettepaneku küsimuse arutamine katkestada seniks, kuni oleme omandi- ja maareformi komisjoni arvamuse ära kuulanud. Soovitan praegu sõnavõttud lõpetada, sest me viidaksime ainult aega. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Mul on ettepanek hääletada kahte küsimust eraldi. Esiteks, hääletaksime arutelu katkestamist ja küsimuse üleandmist omandi- ja maareformi komisjonile, ja ka seda, kas praegu sõna võtta soovijad saavad sõna. Meie tavaline kord on niisugune, et sõna saavad need, kes on end registreerinud ja pärast seda katkestatakse küsimuse arutelu.

Lugupeetud saadikud! Ma panen kõigepealt hääletusele tänane arutelu katkestada. Hr. Allik, palun!

J. Allik

Ma tahaksin täpsustada protseduuri. Ma palun sõnavõtu soovijad jätta edasi tabloole, sest tegemist on segadusega. Praegu on esimene lugemine, täna me niikuinii otsust langetada ei saa, reglement ei näe ette esimese lugemise katkestamist.

Juhataja

Kiireloomuliste puhul me oleme katkestanud ka esimesel lugemisel.

J. Allik

Siis oleks õigem esimene lugemine lõpetada, niikuinii tuleb järgmisel nädalal selle juurde tagasi tulla, siis võib omandi- ja maareformi komisjon öelda oma arvamuse teisel lugemisel.

Juhataja

Palun hr. Allikul vormistada oma ettepanek. Mul on kaks ettepanekut. Ma panen kõigepealt hääletusele hr. Alliku ettepaneku, kuivõrd selle vastuvõtmine välistab teise lähenemise. Kes on selle poolt, et viia täna läbi eelnõu esimene lugemine ja kuulata ära sõnavõttud?

Teine ettepanek on katkestada esimene lugemine ja arutada seda küsimust edasi pärast, kui omandi- ja maareformi komisjon ning majanduskomisjon on öelnud oma arvamuse parandusettepanekute kohta. Vabandust, see oli hr. Raigi ettepanek.

Kes on selle poolt, et esimene lugemine täna lõpetada? See tähendab, kuulata ära sõnavõttud, mis on registreeritud. Sellega on esimene lugemine ammendatud. Jätta vahe teise lugemiseni?
Hr. Fjuk, palun!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Ma teen ettepaneku hääletada seda, et anda sõna neile, kes on end registreerinud ja alles pärast seda otsustada, kas esimene lugemine lõpetada või mitte. On tõenäoline, et tuleb ettepanek eelnõu üldse tagasi lükata.

Juhataja

Hr. Fjuk, te ei kuulanud seda, mida pani ette hr. Raig! Hr. Raig pani ette mitte ära kuulata sõnavõtte, mis on praegu tablool registreeritud.

Hr. Alliku ettepanek on kuulata ära sõnavõttud esimese lugemise käigus, sest kahe lugemise vahel on niikuinii vahe. Motiiv oli mõlemal sama, et omandi- ja maareformi komisjon ning majanduskomisjon saaksid ettepanekuid arutada. Ma panen hääletusele ettepaneku kuulata ära sõnavõttud, mis on praegu tablool registreeritud, et esimene lugemine lõpetada. Kes on selle poolt? Selle ettepaneku poolt on 27 saadikut, vastu 13, erapooletuid 6.

Panen hääletamisele hr. Fjuki ettepaneku. Kes on hr. Raigi ettepaneku poolt mitte praegu ära kuulata registreerunud sõnavõtjad, vaid katkestada arutelu? Palun seda hääletamist mitte lugeda, ma ei jõudnud veel haamrilöögiga märku anda. See toimus liiga vara. Olid protestid, et ei olnud kohaloleku kontrolli. Soovitakse ümberhääletamist.

Ma annan selgituse, mis puudutab kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll toimub üks kord ühe päevakorrapunkti jooksul. Lihthäälteenamuse puhul ei ole kohaloleku kontroll alati nõutav. Kui on tegemist hääletusega, mis nõuab täit häälteenamust, on kohaloleku kontroll tingimata nõutav.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 saadikut.

Hääletame uuesti. Kõigepealt hr. Alliku ettepanek, siis hr. Raigi ettepanek. Ettepanekud konkureerivad, kumb saab rohkem poolthääli. Kes on hr. Alliku ettepaneku poolt kuulata ära sõnavõttud, mis on registreeritud? Poolt on 31, 17 on vastu, 6 on erapooletud. Panen hääletusele hr. Raigi ettepaneku sõnavõttud katkestada. Poolt on 21, vastu on 26, 1 on erapooletu. Küsimuse arutamine jätkub.

M. Laar

Ma tahaksin põhimõtteliselt korrata neid asju, millest rääkis hr. Tamm. Ka mina olen olnud nende seas, kes on nõudnud omandireformi võimalikult kiiret läbiviimist. Kuid antud hetkel, mil see tähtaeg on lähedale jõudnud, tuleb meil kõigil (ka Ülemnõukogul) tuhka pähe raputada selles suhtes, sest oleme jõudmas väga lähedale ohtlikule olukorrale. Et selles veenduda, minge Tallinnas mööda Sakala keskusest ning vaadake neid vanu inimesi, kes konutavad tohutu pikkades järjekordades, et neid avaldusi ära anda. See ei ole enam inimese piinamine, see on inimese mõnitamine, mis pragu toimub.

Kes on selles süüdi? Paraku on süüdi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsus, kes pole välja töötanud neid dokumente, millele omandireformi loogika tegelikult tugines. Me kujutasime ette, et 27. detsembriks on meil vastavalt graafikule kõik asjad rakendusotsusega paika pandud, on meil olemas kõik vajalikud dokumendid ja määrused. Omandireformi teadvustamine on jäänud lootusetult hiljaks. Praegusel hetkel oleme tõesti olukorras, kus omandireformi loogika, s.t. omaniku kaitse loogika on kustumas ja hüüame varsti läbi viima uut natsionaliseerimist.

Mulle tundub, et meil ei jää muud üle, kui lükata avalduste esitamise tähtaeg tõesti 3 nädalat edasi. Oleks hr. Järlik varem esitanud ettepaneku taotluste vastuvõtuoja pikendamiseks, oleksin ilmselt olnud selle vastu, antud hetkel peaksime niisuguse otsuse vastu võtma. Olgem realistid! Oli väga meeldiv kuulda, et valitsusest on tulemas omandireformi kuivendamise projekt. Kuid isegi siis, kui me jõuluvaheajalt enne tähtaega tagasi tuleme, ei jõua me 17. jaanuarikski vastava otsusega valmis. See otsus peab kaitsma seaduslikke omanikke. Ma arvan, et oleme oma tegevusega sageli inimeste rahu rikkunud, oleme eesti rahvale võlgu ja seetõttu kutsun toetama ka Aldo Tamme parandust. Täna tähelepanu eest!

H. Peterson

Lugupeetud juhataja, lugupeetavad kolleegid! Siin kajastub eesti rahva iseloom: alguses ei saa vedama, pärast ei saa pidama. Otsuste tegemine on võtnud väga palju aega. Ülemnõukogu Presiidiumi tellimusel arutas maaelukomisjon seda küsimust möödunud nädalal. (Tehti ettepanek pikendada poolteist kuud avalduste vastuvõtmise aega.) Mina isiklikult olin selle asja vastu, sest me ei tohi otsustamist rohkem edasi viia. Juba kaks aastat tagasi võtsime vastu taluseaduse. Inimestel on olnud üle kahe aasta aega otsustada, kas nad võtavad talumajad kasutusse või mitte, kuid suvel, käesoleva aasta suvel muutus nii mõndagi. Me taastasime omandiõiguse.

Sellest tulenevalt muutus ka inimeste mõttelaad. Tuli ka maaseadus, maareformi seaduses tuli

sisse teine kontseptsioon, mis on takistanud inimestel otsustamist. Praegu ei ole võimalik mõne kuu jooksul arhiivist kätte saada kõiki vajalikke andmeid. Ei teata maa hinda, aga maa hinnast tuleneb ka maamaks. Loomulikult on omandiõigus aegumatu, kuid selle rakendamist ei ole võimalik aastaid edasi lükata. Mulle teeb praegu muret just vanade inimeste olukord. Kahe nädala pikendusega ma siiski nõustun. Siin ei ole midagi parata. Arvestagem seda, kui palju inimesi jääb praegu ukse taha. Kas me tahame tõesti seda, et vanad ja väetid jäävad ukse taha ja need, kes on tugevamad, saavad järjekorras ettepoole?

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Probleem on ilmselt kõigil selge. Ma ei taha rääkida sellest, kui vajalik või mittevajalik see samm on, vaid sellest, mis juhtub siis, kui me kõik asjad edasi lükkame, kuidas omandireform takerdub. Miks ei suudeta midagi korda saata? Valgustaksin seda selgelt ja argumenteeritult, toetudes kahele meie enda poolt vastu võetud seadusele, nimelt omandireformi ja maareformi seadusele.

Alustagem esimesest. Vastavalt omandireformi aluste seadusele pidi valitsus koostama ja esitama Eesti Vabariigi Ülemnõukogule seaduseelnõu, mis sätestaks omandireformi objektiks oleva maa hinna ja maksumäärad ning maa kompenseerimise viisid ja üldise korra, samuti omanike registri. Kui me nüüd lähtume sellest, et omanikud peavad esitama avaldused 27. detsembriks, siis ma tahaksin lugupeetud kolleegidele meelde tuletada, et seda registrit ei saa koostada mitte ainult nende avalduste põhjal, vaid sinna juurde on vaja kogu tõendusmaterjali. Ma tahan viidata vaid sellele, et selle registri koostamine nimetatud kuupäevaks ei ole tõenäoline.

Läheme edasi. Eesti Vabariigi Valitsus pidi sätestama maa tagastamise või asendamise nõudeõiguse loovutamisi korra. Et inimesed saaksid esitada igati järelekaalutult oma avaldused, pidid nad seda korda teadma, aga nad ei tea seda tänase päevani. Maareformi seaduse § 39 ütleb: "Taotlused maa asendamiseks, ostmiseks või rentimiseks esitatakse Eesti Vabariigi Valitsuse poolt määratud korras 1992. aasta märtsiks."

Nüüd küsigem endalt: kui need registrid tõepoolest koostatakse 1992. aasta 1. märtsiks, kas siis valdades moodustatud omandireformi komisjoni jõuavad kevadkülv ajaks anda kõigile maad, kes on seda taotlenud? Mõelgem natuke nende asjade üle ja öelgem selgelt ja ühemõtteliselt, et sellel kevadel tehakse külv praktiliselt senise maakasutuse alusel. Maareformi seaduses on selle kohta väga selgelt öeldud: tagastamata maadel jätkub senine maakasutus ja ei ole vaja tõsta paanikat omandireformi edasilükkamise üle. Tänan!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et kõik teavad, mis toimub praegu riigi varaga linnas ja maal. Ei toimu erastamist vastavalt seadustele. Üks põhjus seisneb selles, et ei ole selge, kes endistest omanikest pretendeerib sellele varale. Me ei saa üldse erastamist alustada. Praegu toimub ärastamine üpris suures ulatuses. Kõik otsustused, millega me lükkame edasi registri valmimist, põhjendavad ka seda hullumeelset olukorda vara ärastamisel. Kunagi saabub hetk, kus ei ole vastavalt seadustele enam midagi erastada. Kõige tähtsam on leida Eestis kõigile asjadele kindel peremees, muidu ei saa rääkida efektiivsest majandamisest, motivatsioonist ja huvist neid küsimusi lahendada. Kui me toimime aga järelandlikult, siis lükkub peremehe leidmine edasi.

Ma pean teile meelde tuletama tuntud fakti: kogu meie rahvas ei ole endised omanikud ja nende õigusjärglased. Võib-olla on neid järele jäänud pool või koguni vähem.

Maal on veel suur hulk neid, kes ei ela oma endises elukohas. Rahvas on laiali pillatud. Nii tekib paratamatult huvi asendusmaade või kruntide saamise vastu uues kodukohas. Ka see on tõestatud, kui me omanike registri koostamise edasi lükkame. Praegu heidetakse seadusandjatele ette, et meil ei ole kompenseerimise aluseid, kinnisvaraseadust, pärandusmaksu seadust, maamaksuseadust, alghinda ja teisi akte. Ma olen veendunud, et see seadusandlus ei saa kunagi valmis nagu Tallinna linngi. Ma ei tea ühtegi juhtu, kes oleks jätnud täna avalduse selle tõttu esitamata. Enamik on taotluse esitanud, kuid paljud ei ole huvitatud maa tagastamisest, vaid kompenseerimisest. Seepärast ma ei toeta ettepanekut mingi erikomisjoni moodustamiseks. Kõigil on võimalus hiljem kohtu poole pöörduda ja nõuda omandi tagastamist. Ma olen kategooriliselt selle vastu, et tekitada praegu rahvas illusiooni, nagu oleks võimalik seda tähtaega edasi lükata. On tähtis, et inimesed tegeleksid praegu selle asjaga lihtsustatud korras. On vaja esitada ainult avaldus ja muud ei midagi. Sellega tekitame olukorra, et rahvas ise võtab hoo maha.

Need ongi need kokkuvõtavad teesid, millega seoses ma ei tee ettepanekut seda küsimust edasi lükata ja tähtajatult kompenseerimist nõuda. Seni ei ole läbirääkimistel Nõukogude Liiduga saavutatud mingit kokkulepet selle kohta, et Nõukogude Liit hakkab maksma mingit kompensatsiooni. Kelle arvelt seda siis teha? 50 aastat on elatud tulevaste põlvete arvelt, kas ikka nii edasi? Aitäh!

J. Allik

Meie poole pöördus omandi- ja maareformi keskkomisjon ettepanekuga tähtaega pikendada. Me oleme teadlikud olukorrast vabariigis. Olukord on selline, et erinevates maakondades on

olukord väga erinev. Eriti hull on asi Tallinnas, kus viimase ajani võttis avaldusi vastu ainult neli inimest. Mõnes maakonnas on asjad enam-vähem korras.

Meie seisukoht oli selline, kuna avalduste vastuvõtmise protseduur on täitevvõimu korraldada, siis peaks vabariigi valitsus pöörduma meie poole ettepanekuga tähtaega pikendada. Siis me seda toetame. Vabariigi valitsus ei ole seni selle ettepanekuga seadusandja poole pöördunud. Järelikult peab komisjon järgmisel nädala võtma lõppseisukoha. Ma juhin veel kord tähelepanu sellele, et olukord on maakonniti väga erinev.

Teiseks. Selgitustöö ja propaganda ei ole jõudnud kõigi inimesteni. Mul on olnud viinastel päevadel juttu inimestega, kes ütlevad: "Oh, mis ma ikka kirjutan, ma ei hakka Pärnu- või Võrumaal talu pidama, ma ei taha seda maad." Ja kui ma küsin: "Aga teil on suvila Harju rajoonis või Saaremaal, kas te seda suvilalust maad ei taha kompensatsiooniks kätte saada?" – "Kas siis sedasi ka saab?"

Tähendab, inimesed ei tea elementaarseid asju. Kui nad saavad sellest teada 5. või 10. jaanuaril, on olukord väga hull. Teatud mõttes on neid petetud. Omandi- ja maareformi komisjonis toetasin seisukohta tähtaega mitte pikendada. Ja argumendid olid samad, mida siin valitsuse poolt esitas hr. Savisaar. Need argumendid on väga õiged ja põhjendatud. Isiklikult eeldan, et meie komisjon jõuab tõenäoliselt järeldusele pikendada avalduste esitamise tähtaega 17. jaanuarini. Seda ei maksa käsitleda kui tohutut lööki nii kevadkülvile kui ka omandi-maareformi rakendamisele, vaid kui humaanset akti jõulupühade suhtes, nagu ütles hr. Tamm. Kaks nädalat ei muuda tegelikult mitte midagi. Ma palun nädalavahetusel kõigil selle üle mõelda ja soovitan saadikutel, kes sõidavad maakondadesse, kontrollida, mis seal toimub.

Näiteks tegi Viljandis maakond sellise otsuse, et kui viimastel päevadel on sabad suured, siis tegeletakse sellega edasi jaanuaris. Tähtis on see, et inimene saab avalduse esitada. See on muidugi mitteametlik toiming, kõik seda teha ei saa. Kui me esmaspäeval tagasi tuleme, oleks hea, kui kõigil oleks täpne ülevaade, mida arvab maavanem või linnapea. Siis saame võtta vastu otsuse, mis on humaanne. Peame vanadesse inimestesse suhtuma mõistvalt. Aitäh!

Juhataja

Meil oli kokku lepitud, et sõna saavad need, kes olid eelnevalt registreerunud. Hr. Reinson sai sõna, kuid ta polnud sõnavõtuks registreerunud. Hr. Made ei ole end registreerinud. Palun võtta maha.

Mulle on saabunud ettepanek, mida väljendas hr. Fjuk oma sõnavõtus. Kirjalikult on teinud ettepaneku hr. Raig, kes soovibab eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ja anda see vastava

komisjoni kompetentsi, ja teine ettepanek: kuulutada esimene lugemine lõppenuks ja teha järgmisel nädalal teine lugemine. Esimese lugemise lõpetamine ei nõua hääletamist, kui komisjon seda ei nõua.

Mida on hr. Korgil ütelda? Praegu me teeme kohaloleku kontrolli. Kohalolekut kontroll! Kohal on 63 saadikut.

Ma tuletan meelde, et meil on tegemist seaduseelnõu esimese lugemisega. Esimese lugemise lõpetamiseks on tarvilik olukord, et esimese lugemise lõpetamise vastu ei ole juhtivkomisjon. Meil on hr. Raigi ettepanek eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ja anda see vastava komisjoni pädevusse. See nõuab hääletamist. Me hääletame hr. Raigi ettepanekut. Kas hr. Raigi ettepaneku sisu on kõikidele selge?

Kes on hr. Raigi ettepaneku poolt eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ja anda hilinenud avaldustega tegelemine spetsiaalse komisjoni kompetentsi?

Hr. Raigi ettepanekut pooldab 8 saadikut, vastu on 26, 9 on erapooletud. Ettepanek ei leia toetust. Eelnõu esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra § 16 muutmise kohta

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Teile on laiali jagatud kiireloomulise küsimusena pr. Aaskivi poolt esitatud ettepanek meie töö- ja kodukorra täiendamise kohta. Selle kohta on teile kirjalikult edasi antud õiguskomisjoni seisukoht. Ma loen selle ette, sest ei ole tõlgitud, tõlgid ei jõua nii kiiresti.

Õiguskomisjon arutas nimetatud projekti 11. detsembril ja otsustas: toetada esitatud otsuseprojekti redaktsiooni koos komisjoni poolt tehtud parandusettepanekutega.

Lugupeetud saadikud, kes on selle poolt, et võtta nimetatud küsimus kiireloomulisena istungi päevakorda? Selle poolt on 36 saadikut, vastu on 8, 3 jäid erapooletuks. Päevakorda on täiendatud. Palun, kes kolmest esitajast teeb ettekande? Hr. Kask? Palun, hr. Kask. Kaasettekanne tuleb õiguskomisjonilt.

P. Kask

Austatud pr. spiiker! Austatud kolleegid! Esitatud eelnõu vastuvõtmine tähendaks olulist muudatust Ülemnõukogu töös. Alustan tõdemusest, et nende riikide parlamenditöö reeglitega

tutvudes, mis mulle on kättesaadavad olnud, võin öelda, et ma ei tea ühtegi riiki, kus lihtseadusi ei võeta vastu lihthäälteenamusega. See põhimõte kehtis ka Eesti Vabariigis. Lihthäälteenamuse reegel on sees ka Põhiseaduse Assamblee poolt väljatöötavas eelnõus. Keegi ei ole seda printsiipi vaidlustanud.

Opositsiooni esindajad, kes on siin saalis vastu seisnud reeglite normaliseerumisele, on nõus mängureegleid normaliseerima siis, kui pall on oma meeskonna käes. Kui pall juhtub olema vastasmeeskonna käes, siis tuleb mängureeglite normaliseerumisele vastu astuda.

Tegelikult on elu näidanud, et Ülemnõukogu otsustusvõime on madal. Kogunevad probleemid, mis ei jõuagi lahendamise faasi, ka kõige lihtsamad probleemid takerduvad. Toimuvad ümberhääletamised, väga sagedased on olukorrad, et eelnõu saab näiteks 50 poolthäält ja kaks vastuhäält. Niisuguste olukordade sagedus aina kasvab. Kõige tähtsamate küsimuste arutamise puhul, kui kohale tuleb peaaegu kogu Ülemnõukogu koosseis, ei ole tähtsamate küsimuste otsustamisel lihthäälteenamusel ja absoluuthäälteenamusel mingit vahet. Kõige kahetsusväärsem on olukord eelnõude ettevalmistamisel.

Ma toon ühe olulise näite. See juhtus 1991. aasta 19. augustil, kui keskfraktsioon oli seisukohal, et meil on vaja sellist akti, mille alusel me palume välisriikide tunnustust meie iseseisvale riigile ja selle struktuurile. Miks selle eelnõu ettevalmistamine ei tahtnud kuidagi käivituda? Rahvusradikaalid olid seisukohal, et enne, kui okupatsioon lõpeb, ei tohi me välisriikidelt paluda tunnustust meie iseseisvale riigile. Nende arvates oleks see tähendanud okupatsiooni põlistamist. Olin väga üllatunud, et meil õnnestus 20. augustil kompromissini jõuda, et rahvusradikaalid selle otsusega nõustuksid. Aga paljud seaduseelnõud jooksevad kinni enne, kui nendega jõutakse tööd alustada.

Läti Vabariik muutis oma aktide vastuvõtmise reeglit rohkem kui aasta tagasi. Neil oli probleeme kohalolijate arvuga. Sageli viibis istungil vähem kui pool Ülemnõukogu koosseisust. Sellistes tingimustes oli praktiliselt võimatu vana reegli alusel töötada. Meie saadikute kohaloleku protsent on õnneks stabiliseerinud. Meie tüüpiline kohaloleku protsent on 60–70% vahel, mõnikord koguni üle 70%. Ma tuletan meelde selliseid juhtumeid, kui mingi akti poolt hääletab 50, vastu 2 ja erapooletuks jääb 3 inimest. Sageli on poolt 43, vastu 4 ja erapooletuid 10. On täiesti ebanormaalne, kui sellised otsused loetakse tagasilükatuks. Nii kõrget kvalifitseeritud enamust nõutakse demokraatlikes riikides ainult põhiseaduse muutmise korral.

Ma toon veel ühe võrdluse. Võrdlen Ülemnõukogu tööd Põhiseaduse Assamblee tööga. Assamblee töös osaleb keskmiselt 60% selle liikmeist. Ent see ei tekita mingeid probleeme, sest kasutusel on lihthäälteenamuse reegel ja assamblee on otsustusvõimeline.

Kuna uus põhiseaduse eelnõu eeldab niikuinii lihthälteenamust ja kvoorumi nõue on praeguse eelnõu kohaselt 1/4 koosseisust, siis teen ettepaneku: üleminek uuele reeglistikule ei tohi olla liiga järsk.

Esitatud eelnõu vastab sellele tingimusele. Me ei võta otsuseid vastu lihthälteenamusega, kui poolt hääletab vähem kui 42 Ülemnõukogu saadikut. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi? Palun, hr. Kass!

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Ma ei loe siit eelnõust välja, kui suur peab olema kohalolevate saadikute arv? Kas selles suhtes on ka muutusi, või võib ka nii, nagu meil praegu just oli – 52?

P. Kask

Meil praeguses reglemendis ning töö- ja kodukorras ei ole üldse kvoorumi nõuet. Praktiliselt määrab selle nõude see, et ühtki akti ei saa vastu võtta vähem kui 52 poolthäälega. Edaspidi, kui me ka kvoorumi nõuet sisse ei too, ja minu arvates seda sisse tuua ei saa, määravad kvoorumi nõude praktiliselt need 42 häält, mis on vaja igale aktile. Kvoorumi nõue, mida kasutatakse demokraatlikes riikides, on 1/3. Aga Soomes näiteks on see ainult 2 saadikut, spiiker pluss veel keegi. Kanadas on see 7% saadikutest. Ja see varieerub väga palju nulli ja 1/3 vahel. See ei saa näiteks olla pool. Vastasel korral hakatakse hääletama nupuga "kohal", aga mitte nupuga "vastu".

J. Allik

Lugupeetud hr. Kask! Mul on teile järgmised küsimused. Esitaks, me oleme üle poolteise aasta töötanud Ülemnõukogus. Nimetage palun mõni Ülemnõukogu seadusandlik akt või otsus, millel oli enamuse toetus, kuid mis jäi poolteise aasta jooksul vastu võtmata sellepärast, et meil kehtib 52 või 53 hääle nõue? Teatavasti selle 50 ja 2 kohta me juba tegime reglemendis paranduse ja me võime selle ümber hääletada.

Teiseks, öelge palun, miks teie koos rahvasaadik Savisaare ja rahvasaadik Aaskiviga esitasite selle projekti just praegu, miks mitte kuu aega varem või hiljem ja miks just täna?

Kolmandaks, te räägite seda, et põhiseaduse projektis ei ole absoluutse häälteenamuse nõuet. Põhiseaduse projekt aga näeb ette ka seda, et ministrid ei tohi olla saadikud, miks te selles küsimuses olete teisel seisukohal ja ei toetu põhiseaduse projektile?

Ja neljandaks, kui Põhiseaduse Assamblee otsustab häältega 16 : 15, aga liikmeid on Assambleel 60, kas presidendi peab siis valima Eesti Riigikogu, valijameeste kogu või eesti rahvas? Kas te peate sellist olukorda normaalseks ja rahva seas ka mingit usaldust äratavaks?

P. Kask

Need on kõik väga head küsimused! Esiteks, nimetada mõni akt, mis on jäänud vastu võtmata. See on väga loomulik, ma juba peatusin selle juures, et väga raske on selliseid akte nimetada, mida ei ole isegi välja töötatud või on jäänud seisma väljatöötamise faasis. On loomulikult, et kui asi juba susiseb, siis varem või hiljem mingi otsus asja kohta vastu võetakse. On ka see otsus, mis võetakse vastu suure konsensusega, võrdlemisi hambutu. Näiteks meie otsus kodakondsuse kohta. Ta sisaldab niivõrd vähe asjalikkust, mille alusel valitsus ei suuda seaduseelnõu ette valmistada. Küsimus on ka selles, et sellise kõrge konsensuse saavutamiseks läheb väga palju aega. See on optimumi küsimus, kas meil on palju aega ja me ajame taga kvaliteeti või on meil kiire ja me nii kõrget konsensust ei nõua. Maailma praktika ütleb, et ka stabiilsetes riikides ei ole nii palju aega, et taga ajada kõrget konsensust, veel vähem on minu arvates meil seda aega.

Teine küsimus ei puudutanud antud päevakorrapunkti.

Kas ministrid võivad olla parlamendi liikmed või mitte? Praeguses põhiseaduse eelnõus tõepoolest ei saa nad olla, vaid nad asendatakse asendusliikmetega. Selline skeem, kus minister, kes nimetatakse parlamendi liikmete hulgast, asendatakse asendusliikmega, on parlamentaarsüsteemi üks tüüpiline ja klassikaline lahendus. Meie seda lahendit valida ei saa, sest meil ei ole asendusliikmeid. Teine võimalik lahend on see, et lubatakse olla mõlemal kohal korraga.

Juhataja

Hr. Kask, see ei puuduta päevakorrapunkti.

P. Kask

Viimane küsimus, mis puudutas otsust 16 : 15. Tegelikult tehti see otsus häälte vahekorraga 19 : 17 ja üks erapooletu. See erinevus ei ole suur. Mina arvan, et juhul, kui on võimalik

kompromiss, kui on võimalik selline lahend, millel on ka suurem konsensus, siis tuleb seda otsida, aga vahepealseid võimalusi ei ole.

Kas parlament või valijate kogu? Keegi ei teadnud vahepealseid võimalusi ja üks neist võimalustest tuli valida, sest assamblee oli juba valinud parlamentaarskeemi. Kui see satub tulema häälte vahekorraga 18 : 17, siis tuleb seda aktsepteerida nii, nagu näiteks korvpallis on võit 97 : 96 täpselt sama nagu võit 97 : 56.

Juhataja

Üks küsimus on veel.

P. Kask

Seda on väga raske öelda, miks just sel nädalal. Ma võin vastata täpsematele küsimustele, miks näiteks mitte eile või üleile. Üleeile ei olnud Savisaar kohal. Ma võin vastata ka sellele, miks mitte rohkem kui kuu aega tagasi – siis ei ole tehtud seda esimest sammu, meie eelmise töö- ja kodukorra muutmise sammu. See puudutas valitsuse moodustamise ja tagasikutsumise korda. Miks mitte kuu aja pärast? Ma arvan, et küsimus on akuutne. Ma arvan, et see on akuutne sõltumata sellest, kes on peaminister. Ma ei tea, kes on peaminister kuu aja pärast, aga sõltumata sellest, kas ta on Savisaar, Nugis või keegi kolmas, ilma lihthälteenamuse reeglita on Eesti küsimusi lahendada üha raskem.

Juhataja

Aitäh! Palun, Mart Laar!

M. Laar

Austatud ettekandja! Oma esinemistes olete ikka esile toonud teiste maade parlamentide ja Euroopa parlamentide kogemusi ja viidanud sellele, et uuendused, mida pakutakse, kuuluvad lahutamatu Euroopas ja mujal maailmas demokraatia hulka. Ma olen sellega nõus ja seetõttu olen ma Põhiseaduse Assamblees ka ise neid põhimõtteid toetanud. Kas te teate üht Euroopa parlamenti, kus selle liikmete hulka kuuluvad teise riigi kodanikud ning lisaks veel teise riigi sõjaväelased? Mulle tundub, et meie olukord on natukene teistsugune. Aitäh!

Juhataja

Hr. Laar! Küsimuse viimane osa ei puudutanud reglemendi probleeme. Kui on võimalik vastata, palun!

P. Kask

Ma ei tea tõepoolest ühtegi sellist Euroopa parlamenti. Aga selliste probleemide lahendamiseks mujal maailmas kasutatakse siiski pigem ümbervalimist kui seda, et hakatakse kedagi koosseisust välja arvama.

Juhataja

Me ei aruta praegu seda probleemi. Palun, Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud hr. Kask! Ma jätkan sealt, kus lõpetas hr. Allik. Ma lähen veel kaugemale tagasi. Ma küsin teie käest, miks teie ei pidanud nii ilusat kõnet, miks te ei teinud sellist ettepanekut, kui Ülemnõukogu alustas oma tööd ja Rahvarindel oli garanteeritud 56 häält?

P. Kask

See on üks kõige paremaid küsimusi, mis täna on esitatud. Siis oli nii palju muid asju ja ma olin veel niivõrd rumal, mul ei olnud seda lugemust, mis mul on praegu, ma ei olnud lugenud mitte ühtegi reglementi. Ja mis puutub hilisematesse faasidesse, siis kõik õiguskomisjoni liikmed olgu mulle tunnistajaks, et seda probleemi olen ma õiguskomisjonis tõstatanud lugematu arv kordi väga pika aja jooksul.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Meil on aega veel 8 minutit. Me jõuame ära kuulata kaasettekande õiguskomisjonilt. Kas hr. Eller? Palun!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid, minu ettekanne on lühike. Ma kordan seda, mis ma ütlesin hommikul, kui me arutasime küsimuse päevakorda võtmist. Õiguskomisjon toetas seda eelnõu häältega 5 poolt, 1 erapooletu ja 1 vastu.

Teiseks, meie otsuse punktis on viidatud sellele, et me toetasime seda teksti koos parandusettepanekutega. Ja ma teatan teile, et need parandusettepanekud on sisse viidud sellesse teksti, mis teie käes on. See on puhas tekst, mis praegu hääletusele läheb. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Küsimusi ei ole. Kas alustame läbirääkimisi? Kas kuulame ära või jätkame

esmaspäeval? Katkestame praegu? Kes on selle poolt, et praegu küsimuse arutelu katkestada ja jätkata arutelu esmaspäeval? Palun hääletada! Selle poolt on 36 saadikut, 12 on vastu, 4 on erapooletud. Arutelu katkestatakse kuni esmaspäeva, 16. detsembrini.

Ma panen väga südamele, et kui omandi ja maareformi komisjon ja majanduskomisjon on n.-ö. koosseisuliselt olemas, siis kas on võimalik esmaspäeval arutada ka poolelijäänud küsimust tähtaegadest, et me saaksime seda küsimust edasi arutada hiljemalt teisipäeval, sest kell käib ja aeg läheb. Aitäh!